ASKERİ TARİH BELGELERİ Dergisi

HAZİRAN 1999 YIL : 48 SAYI : 108

"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan, yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir görünüm alır."

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ASKERÎ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

HAZİRAN 1999 YIL : 48 SAYI : 108

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
1999

GNKUR ATASE BSK.
KÜTÜPHANESİ
Giriş T: 1.5.99
Kayıt No: Dergi

GENELKURMAY BASIMEVİ
YAYIN NUMARASI : '99/62

SUNUŞ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivindeki belgelerden derlenip hazırlanan ve "Millî Mücadele'de Doğu Cephesi III" ile ilgili belgeleri kapsayan 108 sayılı Askerî Tarih Belgeleri Dergisi'ni yayınlamış bulunuyoruz.

Derginin bu sayısında, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Doğu Cephesi Komutanlığı, 3 ve 13 ncü Tümen Komutanlıklarının Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ve Sovyet Rusya ile ilgili yazışmalarına yer verilmiştir. Daha önce 106 ve 107 nci Askerî Tarih Belgeleri Dergisi'nde doğuda meydana gelen olaylar ve Türkiye'nin doğudaki sınırını belirleyen, Türkiye-Ermenistan arasındaki barışı tesis eden 2 Aralık 1920 tarihli Gümrü Antlaşması ile Türkiye-Sovyet Rusya arasında imzalanan 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması'na yer verilmiştir.

Bu sayıda ise doğudaki sınırımızı kesin olarak belirleyen Türkiye-Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Dostluk Antlaşması'na (Kars Antlaşması, 13 Ekim 1921) kadar olan döneme ait bu devletlerle ilişkilere ve askerî durumlarına yer verilmiştir. Kars Antlaşması ile Türkiye'nin kuzeydoğu sınırı belirlenmiştir. Bu anlaşmaya göre, Türkiye'nin kuzeydoğu sınırı, Karadeniz kıyısında bulunan Sarp köyünden başlayarak Hedis Meta dağı-Şavşat dağında suların bölündüğü çizgi Kani dağı ve oradan sürekli olarak Ardahan ve Kars sancaklarının yönetim sınırlarının kuzeyini izleyerek Aşağı Kara Su'yun döküldüğü yere varan çizgi belirlenmiştir.

Türk İstiklâl Harbi'nde önemli bir yeri olan "Millî Mücadele'de Doğu Cephesi III" ile ilgili bu belgeler 1 nci Askerî Tarih Kurulunda görevli As.Tar.Uz. Hülya Toker ve Bel.Arşt.Uz.Gülhan Barlas tarafından ATASE Başkanlığı Arşivinden seçilerek günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Aydın OKAN
Hv.Korgeneral
Gnkur. ATASE Başkanı

ÖNSÖZ

İtilâf devletleri tarafından Mondros görüşmelerinde yetkili kılınan Amiral Galthorpe, görüşmeler esnasında Türk birliklerinin bütün Kafkasya'yı boşaltmasını talep etmişti. Ancak Osmanlı heyeti, Kars, Ardahan ve Batum sancaklarında yaşayan halkın büyük çoğunluğunun Türk olduğunu belirterek bu isteğe karşı çıkmasına rağmen bir sonuç elde edemedi. Mondros Mütarekesi'nin 11'inci ve 15'inci maddeleriyle Kuzeybatı İran'da ve Kafkasya'da bulunan Türk birliklerinin bu bölgeleri tahliye etmeleri bir emrivaki olarak kabul ettirildi. Kafkasların İngiliz işgaline girmesinden başka Kars, Ardahan ve Batum da İngilizler tarafından işgal edildi. İngilizlerin ana işgal bölgelerinden uzak olan bu yerlerde uzun süre kalmaları mümkün olmadığından, buraları belli bir amaca yönelik olarak işgal etmişlerdi. Dolayısıyla İngiliz birliklerinin buralardan çekilmeleri üzerine, 26 Ağustos 1919'da Kars Ermenilere, Batum ise 7 Temmuz 1920'de Gürcülere bırakıldı.

Ermenilerin bulundukları yerlerle yetinmeyerek, Türk topraklarında işgallerini genişleterek Oltu'yu almaları, halka karşı katliama girişmeleri, diğer yandan Gürcülerin de 25 Temmuz 1920'de Artvin'i işgal etmeleri bardağı taşıran son damla oldu. Türk birlikleri 28 Eylül 1920'de karşı taarruza geçerek, 29 Eylül'de Sarıkamış'ı, 30 Ekim'de Kars'ı kurtardı. Bu başarılar üzerine 2/3 Aralık 1920 gecesi Misak-ı Millî'nin bir bölümünü gerçekleştiren Gümrü Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre; 10 Ağustos 1920'de İstanbul Hükûmeti tarafından imzalanan Sevr Antlaşması ile Ermenilere bırakılan doğu illeri Türkiye sınırlarına dâhil ediliyordu. Ayrıca Ermenistan Hükûmeti, Sevr Barışı'nın hükümlerini de geçersiz saydığını Gümrü Antlaşması'yla kabul etmiş oluyordu.

Ermenistan'a karşı kazanılan zafer, bir müddet sonra Ermenistan'ın Kızılordu tarafından işgal edilmesi ve Sovyetleşmesi, Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkilerin gelişmesine yol açtı.Türk ordusu Birinci İnönü Zaferi'ni kazandıktan sonra Türkiye ile Sovyet Rusya arasında 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma Türkiye ile Sovyet Rusya arasında dostluğun ve yardımlaşmanın temelini atmıştır. Moskova Antlaşması'yla Ankara Hükûmeti doğu sınırındaki anlaşmazlıkları halledip, Sovyet Rusya ile dostluk münasebetleri kurduktan sonra, bu taraflardan emin olarak, gerçek kurtuluşu temin edecek batıdaki Millî Mücadele'ye devam etme imkânını bulmuştur.

Moskova Antlaşması gereğince, Kafkas cumhuriyetlerinin bu antlaşma hükümlerini kabul ettiklerini kanıtlayan bir belgenin düzenlenmesi, bir antlaşmanın imzalanması gerekiyordu. Kars görüşmelerinde TBMM Hükûmeti'ni, Kâzım Karabekir Paşa başkanlığındaki bir heyet temsil etmişti. Diğer tarafta ise Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan Sovyet cumhuriyetleri temsilcileri yanında Rusya Sosyalist Federatif temsilcileri de görüşmelere katılmıştı. 13 Ekim

1921'de imzalanan Kars Antlaşması, Türkiye ile Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan arasında Dostluk Antlaşması başlığını taşımaktadır. Anlaşma genel olarak Moskova Antlaşması hükümlerinin Kafkas cumhuriyetlerince de kabul edildiğine ilişkin maddeleri içermekteydi. Ancak Türkiye'nin, gümrük ödemeksizin limanlarından serbestçe yararlanmak koşuluyla, Batum'u Gürcistan'a bıraktığını içeren özel bir maddeye de yer verilmişti. Nahçıvan bölgesinin de özerk bir yönetime sahip olacağı antlaşmanın beşinci maddesinde belirtilmişti. Ayrıca Kars Antlaşması'yla sınırlar daha ayrıntılı olarak belirlenmişti.

Doğuda sınırlar bu şekilde kesinleştikten ve emniyete alındıktan sonra, esas kurtuluş muharebelerinin verileceği Batı Cephesi'ne 15 nci Kolordudan kuvvet kaydırılması imkânı da elde edilmiş oldu.

Nâsır YÜCEER
Öğ.Bnb.
1 nci As.T.Krl.Bşk.

İÇİNDEKİLER

Sunuş I
Ön Söz III
Belgelerin Özeti IX

A. İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ YAZIŞMALARI

1. İçişleri Bakanlığının, Bolşeviklerin Zengibasar'dan Başka Bütün Ermenistan'ı işgal Ettiklerini Bildiren Yazısı 1
2. İçişleri Bakanlığının, Ermenilerle Bolşevikler Arasında Savaşın Devam Ettiği Hakkındaki Yazısı 7

B. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ YAZIŞMALARI

3. Dışişleri Bakanlığının, Gürcü Hudut Taburunun Batum'a Gelmesiyle İlgili Yazısı 13
4. Dışişleri Bakanlığının, Gürcü Kütayis Alayının Batum'a Geldiği Hakkındaki Yazısı 16
5. Dışişleri Bakanlığının, Ahıska'daki Askerî Durumla İlgili Raporu . . . 19
6. Dışişleri Bakanlığının, Kütayis'ten Batum'a Gelen Rus Askerleri ile İlgili Yazısı 25
7. Dışişleri Bakanlığının, Tiflis Temsilciliğinden Gelen Telgrafı Bildiren Yazısı 28

C. GENELKURMAY BAŞKANLIĞININ YAZIŞMALARI

8. Genelkurmay Başkanlığının, Doğu Cephesindeki Ordular Hakkındaki Durum Değerlendirmesi Hakkındaki Yazısı 43

D. DOĞU CEPHESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

9. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ermenistan'ın Bazı Bölgelerinde Açlık Çekildiğini Bildiren Yazısı 51
10. Doğu Cephesi Komutanlığının, Gürcistan'ın İşgalinden Sonra Oluşturulacak Kızıl Gürcü Kuvvetleri Hakkındaki Raporu 54
11. Doğu Cephesi Komutanlığının, Gürcü Ordusunun Ruslar Tarafından Diğer Cephelere Sevk Edildiği Hakkındaki Yazısı 60

12. Doğu Cephesi Komutanlığının, Bolşeviklerin Muharebeden Bıktıklarını Bildiren Yazısı 63
13. Doğu Cephesi Komutanlığının, 179 ncu Alayın Bütün Kuvvetiyle Gümrü'ye Geldiğini Bildiren Yazısı 66
14. Doğu Cephesi Komutanlığının, Azerbaycan ve Ermenistan'da Hükümetimize İltica Edenler Hakkındaki Raporu 69
15. Doğu Cephesi Komutanlığının, Gürcülerin Bir Kolordu Oluşturduğu Hakkındaki Yazısı 72
16. Doğu Cephesi Komutanlığının, Kızılların Kızıl Gürcistan ile Olan Sınırımızı Kapatarak Kızıl Gürcülere Teslime Başladıklarını Bildiren Yazısı 75
17. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ermeni Kızıl Birliklerinin Teşkilâtı Hakkındaki Raporu 78
18. Doğu Cephesi Komutanlığının, Kızılordu Müslüman Askerlerinden 12 Erin Ordumuza İltica Ettiği Hakkındaki Yazısı 81
19. Doğu Cephesi Komutanlığının, Kızılordunun Azerilere Güvenmediğini Bildiren Yazısı 84
20. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ermeni Ordusunun 1.10.1921 Tarihli Durumunu Bildiren Raporu 87
21. Doğu Cephesi Komutanlığının, Gürcü Ordusu hakkunda Toplanan Bilgiyi İçeren Yazısı 92
22. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ermeni Ordusu Hakkında Alınan Bilgiyle İlgili Yazısı 98
23. Doğu Cephesi Komutanlığının, Azerbaycan Ordusu ile İlgili Raporu 104
24. Doğu Cephesi Komutanlığının, Müstakil Kafkas Kızılordusu Hakkındaki Raporu 110
25. Doğu Cephesi Komutanlığının, Gürcü Ordusu Hakkındaki Roporu 116
26. Doğu Cephesi Komutanlığının, Rusların Batum'a 6 Tren Askerinin Geldiğini Bildiren Yazısı 122
27. Doğu Cephesi Komutanlığının, Kafkasya'nın Siyasî Durumu ile İlgili Yazısı 125
28. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ahıska ve Tiflis'te Gürcülerle Bolşevikler Arasında Çarpışma Olduğunu Bildiren Yazısı 131

29. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ahıska'da Bütün Hükûmet Memurlarının Tutuklandığını Bildiren Yazısı 134
30. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ankara Rus Elçisi Aralof'un Kars Başkonsolusluğu ile Görüştüğünü Bildiren Yazısı 137
31. Doğu Cephesi Komutanlığının, Ahıska'da Gürcü Memurlarının Yanı Sıra Subayların da Tutuklandığı Hakkında Yazısı 140
32. Doğu Cephesi Komutanlığının, Gürcülerin Acara Köylerinden Asker Aldıklarını Bildiren Yazısı 143
33. Doğu Cephesi Komutanlığının, Erivan Mutasarrıflığının Ermenilerle İlgili Görüşlerini Bildiren Yazısı 146

E. 3 NCÜ VE 13 NCÜ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI

34. 3 ncü Tümen Komutanlığının, Genelkurmay Başkanlığına, Kızılordunun Sarp Sınırındaki Kuvvetleri Hakkındaki Raporu 151
35. 13 ncü Tümen Komutanlığının, Batum'daki Tugaydan Bir Kısım Kuvvetin Hududumuza Geldiğini Bildiren Raporu 154

BELGELERİN ÖZETLERİ

A. İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ YAZIŞMALARI

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
3053	5 Mayıs 1921	İçişleri Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığına Bolşeviklerin Zengibasar'dan başka bütün Ermenistan'ı işgal etmiş olduklarını bildiren yazısı.
3054	5 Mayıs 1921	İçişleri Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığına Ermenilerle Bolşeviklerin arasındaki harbin hâlâ devam ettiğini bildiren yazısı.

B. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ YAZIŞMALARI

3055	17 Temmuz 1921	Dışişleri Bakanlığının, 14.7.1921 tarihinde 260 kişilik Gürcü hudut taburunun Batum'a geldiğiyle ilgili yazısı.
3056	17 Temmuz 1921	Dışişleri Bakanlığının, Gürcü 12'nci Kütayis Alayından 200 askerin Batum'a geldiğiyle ilgili yazısı.
3057	17 Temmuz 1921	Dışişleri Bakanlığının, Ahıska'daki askerî durumla ilgili raporu.
3058	22 Kasım 1921	Dışişleri Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığına, Kütayis'ten Batum'a gelen Rus askerleri ile ilgili yazısı.
3059	11 Aralık 1921	Dışişleri Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığına, Tiflis Temsilciliğinden gelen telgrafı bildiren yazısı.

C. GENELKURMAY BAŞKANLIĞININ YAZIŞMALARI

3060	24 Aralık 1921	Genelkurmay Başkanlığının, Doğu Cephesi Komutanlığına, Doğu Cephesi'nde bulunan ordular hakkındaki durum değerlendirmesini bildiren yazısı.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ

D. DOĞU CEPHESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

3061	13 Mart 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına, Ermenistan'ın bazı bölgelerinde açlık çekildiğini bildiren yazısı.
3062	15 Nisan 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına, Gürcistan'ın Bolşevikler tarafından işgalinden sonra oluşturulacak Kızıl Gürcü kuvvetleri hakkındaki raporu.
3063	24 Nisan 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına, Tiflis irtibat subayından alınan rapora göre; Gürcü ordusunun Ruslar tarafından diğer cephelere sevk edileceğini bildiren yazısı.
3064	27 Nisan 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Bolşeviklerin genellikle muharebeden bıktıklarını bildiren raporu.
3065	30 Nisan 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, 20 nci Tümene bağlı 179 ncu Alayın bütün kuvvetiyle Gümrü'ye geldiğini bildiren yazısı.
3066	8 Mayıs 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Azerbaycan ve Ermenistan'dan hükûmetimize iltica edenler hakkındaki raporu.
3067	3 Ağustos 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Gürcülerin bir kolordu oluşturduğu hakkındaki yazısı.
3068	6 Ağustos 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Kızılların, Kızıl Gürcistan ile olan sınırımızı kapatarak, Kızıl Gürcülere teslime başladıklarını bildiren yazısı.
3069	7 Ağustos 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ermeni Kızıl birliklerinin teşkilâtı hakkındaki raporu.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
3070	5 Eylül 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Kızılordu Müslüman askerlerinden 12 erin ordumuza iltica ettiğini bildiren raporu.
3071	3 Ekim 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Kızılordunun Azerilere güvenmediğini bildiren raporu.
3072	3/4 Ekim 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ermeni ordusunun 1.10.1921 tarihli durumunu bildiren yazısı.
3073	4 Ekim 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Gürcü ordusu hakkında toplanan bilgiyi içeren yazısı.
3074	4 Kasım 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ermeni ordusu hakkında alınan bilgiyle ilgili yazısı.
3075	5 Kasım 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Azerbaycan ordusu ile ilgili yazısı.
3076	5/6 Kasım 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, müstakil Kafkas Kızılordusu hakkındaki raporu.
3077	6 Kasım 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Gürcü ordusu hakkındaki raporu.
3078	17 Kasım 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Rusların Batum'a 6 tren askerinin geldiğini bildiren yazısı.
3079	29 Aralık 1921	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Kafkasya'nın siyasî durumuyla ilgili görüşlerini bildiren yazısı.
3080	19 Şubat 1922	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ahıska ve Tiflis'te Gürcülerle Bolşevikler arasında çarpışma olduğunu bildiren yazısı.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
3081	21 Şubat 1922	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ahıska'da bütün hükûmet memurlarının tutuklandığını bildiren yazısı.
3082	24 Şubat 1922	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ankara Rus Sefiri Aralof'un Kars Başkonsolosluğu ile görüştüğünü bildiren yazısı.
3083	28 Şubat 1922	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ahıska'da Gürcü memurların yanı sıra subayların da tutuklandığı hakkındaki raporu.
3084	28 Şubat 1922	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Gürcülerin, Acara köylülerinden asker aldıklarını bildiren yazısı.
3085	6 Mart 1922	Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Erivan Mutasarrıflığının Ermenilerle ilgili görüşlerini bildiren yazısı.

E. 3 NCÜ VE 13 NCÜ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI

3086	19 Mayıs 1921	3 ncü Tümen Komutanının Genelkurmay Başkanlığına Kızılordunun Sarp sınırındaki kuvvetleri hakkındaki raporu.
3087	21 Kasım 1921	13 ncü Tümen komutanının, Genelkurmay Başkanlığına Batum'daki tugaydan bir kısım kuvvetin hududumuza geldiğini bildiren raporu.

BELGELER

A. İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3053

Belge No: 3053

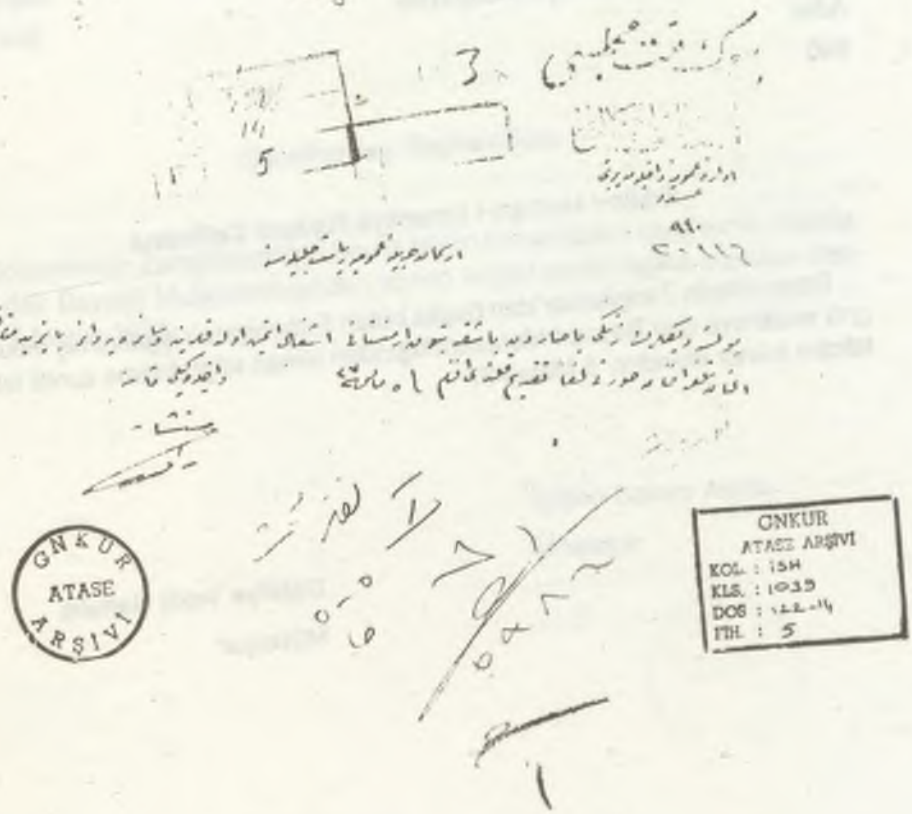

ONKUR
ATASE ARŞIVI
KOL. : ISH
KLS. : 1033
DOS : 122-14
ITH. : 5

ONKUR
ATASE
ARŞIVI

Büyük Millet Meclisi
İdare-i Umûmiye-i Dâhiliye Müdüriyeti
Adet
940

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâseti Celîlesine

Bolşeviklerin Zengibasar'dan başka bütün Ermenistan'ı işgal etmiş olduklarına vesaireye dair Beyazıt Mutasarrıflığından alınan telgrafnâme sureti leffen takdim kılındı efendim. 5 Mayıs 37

Dâhiliye Vekili Namına
Müsteşar

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 5

Büyük Millet Meclisi
İçişleri Genel İdare
Müdüriyeti
Adet 940

Genelkurmay Başkanlığına

Bolşeviklerin Zengibasar'dan başka bütün Ermenistan'ı işgal etmiş olduklarına dair Bayezit Mutasarrıflığından alınan telgraf sureti ilişikte sunuldu efendim. 5 Mayıs 1921

İçişleri Bakanı Adına
Müsteşar

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 5

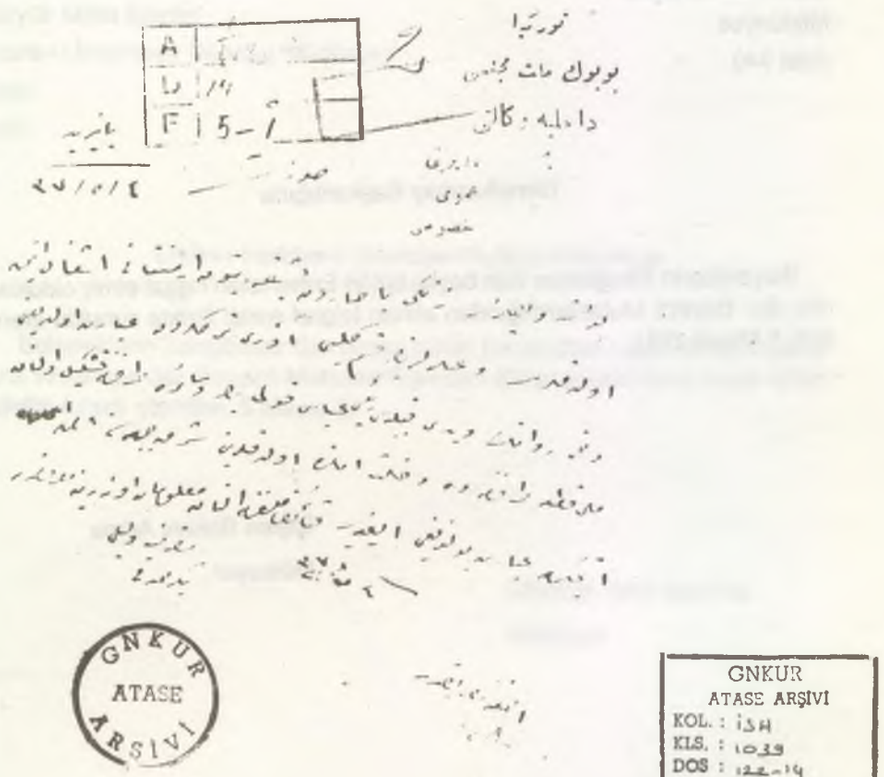

GNKUR
ATASE
ARŞIVI

GNKUR
ATASE ARŞIVI
KOL. : İSH
KLS. : 1039
DOS : 122-14
FIH. : 5-1

Türkiye Büyük Millet Meclisi — Bayezit
Dâhiliye Vekâleti — 4.5.37

Sûret

Bolşeviklerin Zengibasar'dan başka bütün Ermenistan'ı işgal etmiş oldukları ve askerlerinin kısm-ı küllîsi Azerî Türklerden ibâret olduğu dahi Revar'ın Vidi kabilesi reisi Abbas Kavli Bey vesaire tarafından teşkil olunan millî kıt'a tarafından da dehâlete emanet oldukları Şark Cephesi'ne arz etmekten ibaret bulunduğu Iğdır Kaim-makamlığından alınan ma'lûmât üzerine ma'ruzdur. 4 Mayıs 37

Aslına mutâbıkdır.

Mutasarrıf Vekili
Bekir Sıtkı

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1039
Dosya	:	122-14
Fihrist	:	5-1

Belge No : 3053

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İçişleri Bakanlığı

Bayezit
4.5.1921

Suret

Bolşeviklerin Zengibasar'dan başka bütün Ermenistan'ı işgal etmiş oldukları ve askerlerinin büyük kısmının Azerî Türklerinden ibaret olduğu da Revar'ın Vidi kabilesi başkanı Abbas Kavli Bey vs. tarafından oluşturulan millî birlikler tarafından da korunduklarını Doğu Cephesi'ne arz etmekten ibaret olduğu Iğdır Kaymakamlığından alınan bilgi üzerine arz olunur. 4 Mayıs 1921

Aslına uygundur.

Mutasarrıf Vekili
Bekir Sıtkı

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 5-1

Belge No : 3054

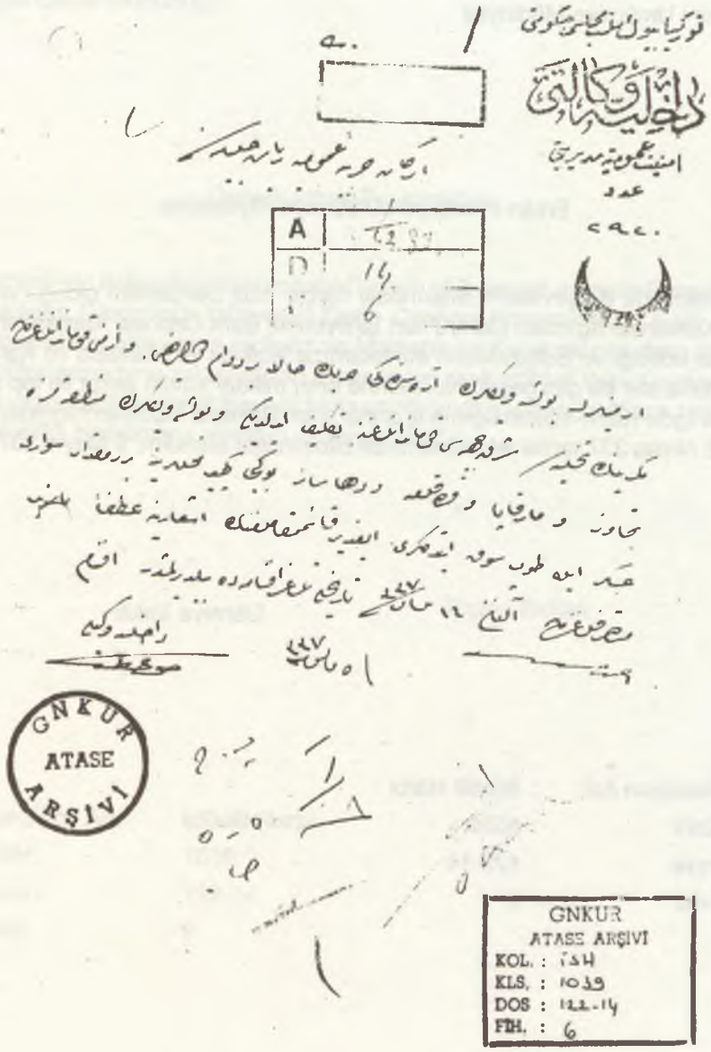

Belge No : 3054

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti
Dâhiliye Vekâleti
Emniyet-i Umûmiye Müdiriyeti
Adet
2920

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Ermenilerle Bolşeviklerin arasındaki harbin hâlâ ber-devam olduğu ve Ermeni Kumandanlığından Gümrü'nün tahliyesine Şark Cephesi Kumandanlığına teklif edildiği ve Bolşeviklerin mıntıkamıza tecâvüz ve Markapa ve Karakala ve daha sair bu gibi geçid mahallerine birer mikdar süvâri asker ile top sevk ettikleri Iğdır Kaim-makamlığının iş'arına atfen Bayezid Mutasarrıflığından alınan 16 Nisan 337 tarihli telgrafnamede bildirilmiştir efendim. 5 Mayıs 337

Dâhiliye Vekili

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 6

Belge No : 3054

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
Adet
2920

Genelkurmay Başkanlığına

Ermenilerle Bolşeviklerin arasındaki harbin hâlâ devam ettiği ve Ermeni Komutanlığının Gümrü'nün tahliyesini Doğu Cephesi Komutanlığına teklif ettiği ve Bolşeviklerin bölgemize tecâvüz ve Markapa ve Karakale gibi daha başka geçit bölgelerine birer miktar süvâri asker ile top sevk ettikleri Iğdır Kaymakamlığının yazısına dayanarak Bayezit Mutasarrıflığından alınan 16 Nisan 1921 tarihli telgrafta bildirilmiştir efendim. 5 Mayıs 1921

İçişleri Bakanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 6

B. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3055

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

خارجیه وکالتنه ۱۷ / ۷ / ۲۷ تاریخ و ۲۰۱۹ نومرالی مورود
واصل اولان تلغرافنامه ده بولونان مذکره صورتی

باطوم باسه شهدرکلرنه آلنان ۱۴ / ۷ / ۲۷ تاریخلی تلغرافنامه ده ودیعه اتخاذ ایدیلن
آلمه کشیف کورجی حدودی توبنیت باطوم کدکی و باطوم استحکاماتنت طوبدی
آلنوب داخله سوق ایدلدیکی بیلدریلمکده در . بو حقده کیفیت معلومات اتخاذ ایدیلمسی

خارجه وکیلی نامنه
مستشار
سعاد

A
Tas.
14
104

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 1039
DOS : 122-14
FIH. : 10-4

Hâriciye Vekâletinden 17.7.37 tarih ve 2019 numro ile mevrûd ve aslı İkinci Şû'bede bulunan tezkere sûreti.

Batum Başşehbenderliğinden alınan 14.7.37 tarihli telgrafnâmede dün akşam iki yüz altmış kişilik Gürcü hudut taburunun Batum'a geldiği ve Batum istikâmâtının topları alınıp dâhile sevk edildiği bildirilmektedir. Arz-ı keyfiyet olunur efendim. 17 Temmuz 37

Hâriciye Vekili Nâmına
Müsteşar
Suad

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 10-4

Dışişleri Bakanlığından 17.7.1921 tarih ve 2019 numara ile gelen ve aslı 2 nci Şubede bulunan yazının sureti.

Batum Başkonsolosluğundan alınan 14.7.1921 tarihli telgrafta dün akşam 260 kişilik Gürcü hudut taburunun Batum'a geldiği ve Batum istihkâmlarının topları alınıp içeriye sevk edildiği bildirilmektedir. Arz olunur efendim. 17 Temmuz 1921

Dışişleri Bakanı Adına
Müsteşar Suad

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 10-4

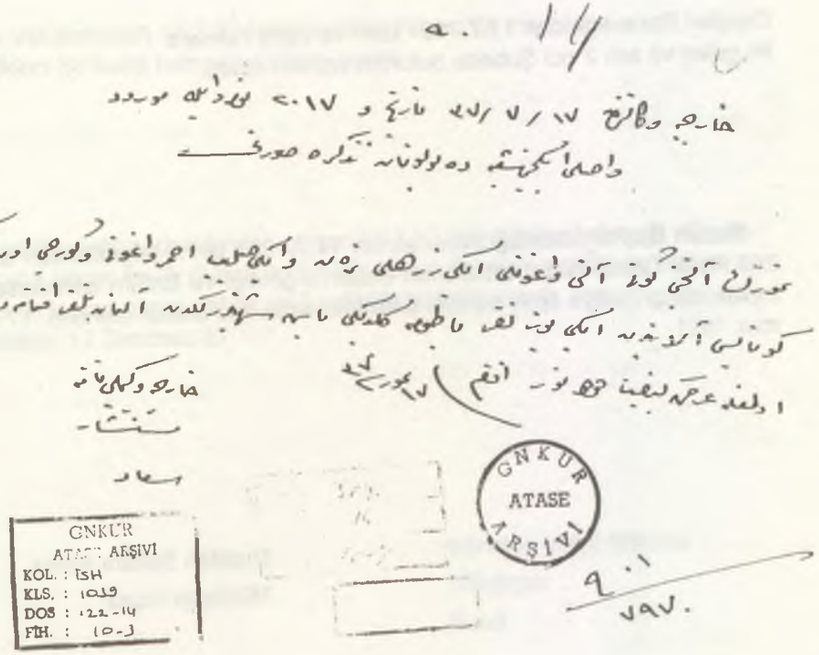

Hâriciye Vekâletinden 17.7.37 tarih ve 2017 numro ile mevrûd ve aslı İkinci Şû'bede bulunan tezkire süreti.

Temmuzun altıncı günü altı vagonlu iki zırhlı tren ve iki sâlib-i ahmer vagonu ve Gürcü On İkinci Kütayis Alayından iki yüz nefer Batum'a geldiği başşehbenderlikden alınan telgrafnâmede bildirilmiş olmakla arz-ı keyfiyet olunur efendim. 17 Temmuz 37

Hâriciye Vekili Nâmına
Müsteşar
Suad

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 10-3

Belge No : 3056

Dışişleri Bakanlığından 17.7.1921 tarih ve 2017 numara ile gelen ve aslı 2 nci Şubede bulunan yazının sureti.

Temmuzun altıncı günü altı vagonlu iki zırhlı tren ve iki Kazılhaç vagonu ve Gürcü 12 nci Kütayis Alayından 200 askerin Batum'a geldiği, Başkonsolosluktan alınan telgrafta bildirilmiş olduğu arz edilir efendim. 17 Temmuz 1921

Dışişleri Bakanı Adına
Müsteşar Suad

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 10-3

Belge No : 3057

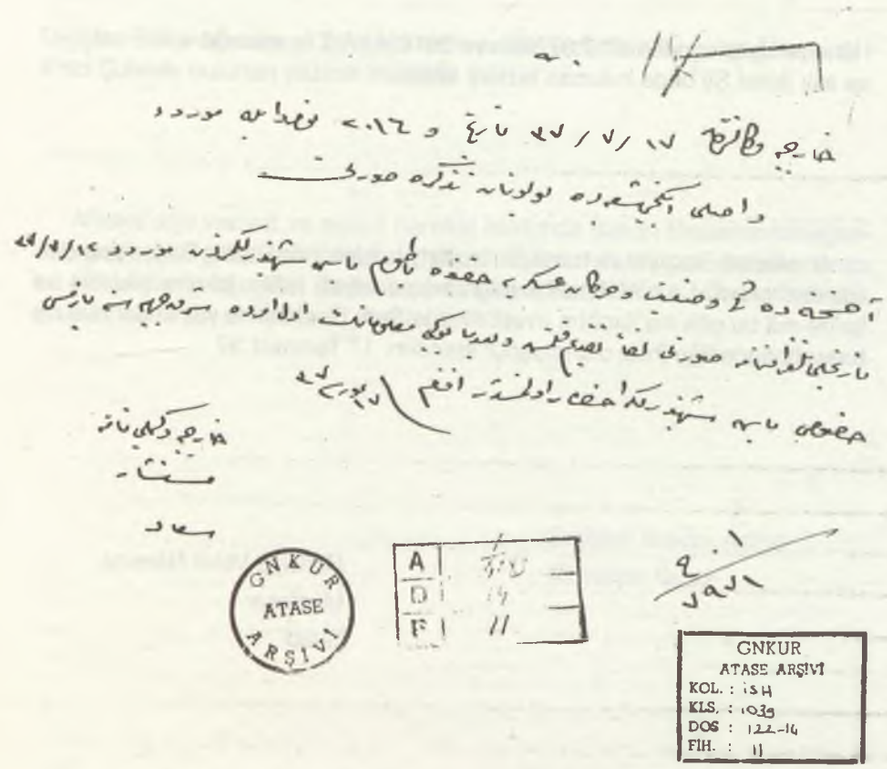

Hâriciye Vekâletinden 17.7.37 tarih ve 2016 numro ile mevrûd ve aslı İkinci Şû'bede bulunan tezkire sûreti.

Ahıska'daki vaziyet ve harekât-ı askeriyye hakkında Batum Başşehbenderliğinden mevrûd 12.7.37 tarihli telgrafnâme sûreti leffen takdim kılınmış ve ba'de-mâ bu gibi ma'lûmâtın evvel emirde Şark Cephesi'ne yazılması hususu başşehbenderliğe ihtar olunmuşdur efendim. 17 Temmuz 37

Hâriciye Vekili Nâmına
Müsteşar
Suad

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 11

Dışişleri Bakanlığından 17.7.1921 tarih ve 2016 numara ile gelen aslı 2 nci Şubede bulunan yazının suretidir.

Ahıska'daki vaziyet ve askerî harekât hakkında Batum Başkonsolosluğundan gelen 12.7.1921 tarihli telgrafın sureti ilişikte sunulmuş ve bundan sonra bu gibi bilgilerin öncelikle Doğu Cephesi'ne yazılması konusu Başkonsolosluğa hatırlatılmıştır efendim. 17 Temmuz 1921

Dışişleri Bakanı Adına
Müsteşar Suad

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 11

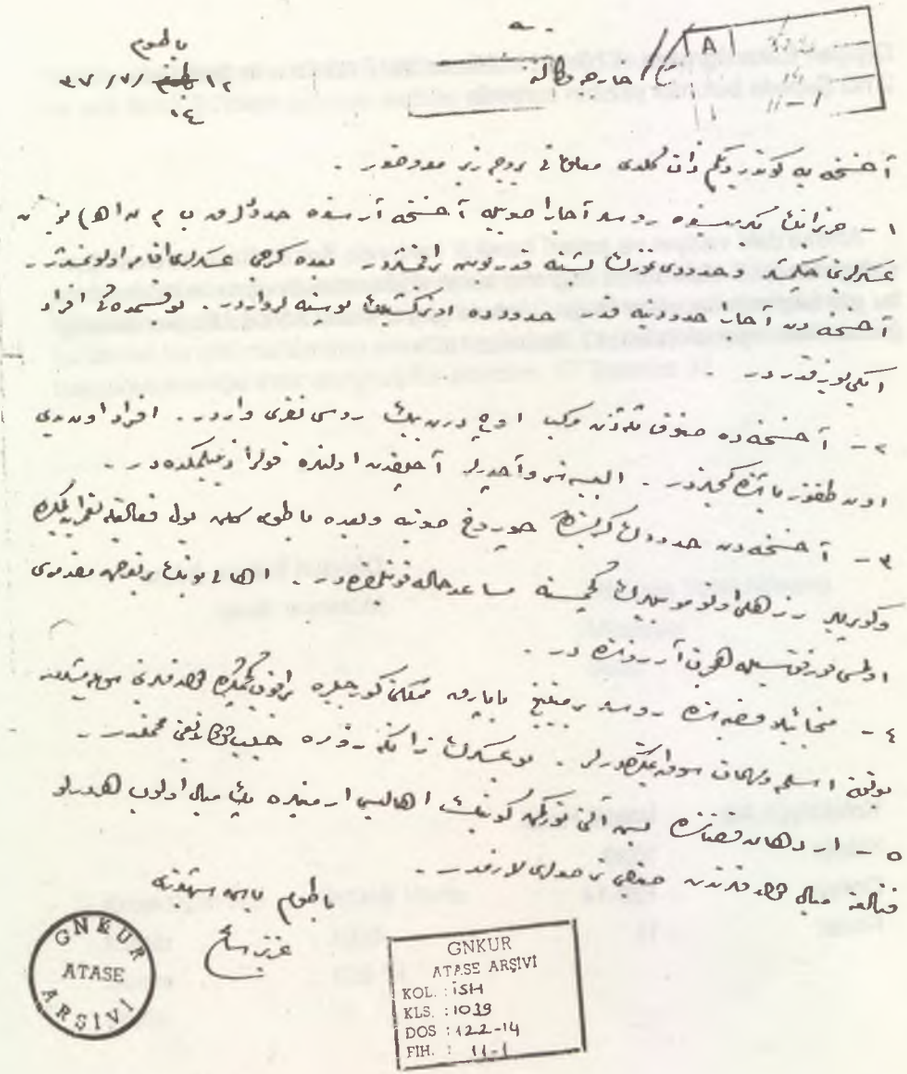

Batum

12.7.37

14

Hâriciye Vekâletine

Ahısha'ya gönderdiğim zât geldi. Ma'lumâtı ber-vech-i zir ma'rûzdur.

1. Haziran'ın yirmisinde Ruslar Acara suyuyla Ahısha arasında hudud (şifre) bulunan askerlerini çekmişler ve hududu Temmuz'un beşine kadar boş bırakmışlardır. Ba'dehû Gürcü askerleri ikâme olunmuşdur. Ahısha'dan Acara hududuna kadar hudutta onar kişilik postalar vardır. Bu kısımdaki efrâd iki yüz kadardır.

2. Ahısha'da sunuf-u selâseden mürekkep üç dört bin Rus neferi vardır. Efrâd on yedi on dokuz yaşında gençlerdir. Elbisesiz ve açdırlar. Açlıktan ölenlere kolera denilmektedir.

3. Ahısha'dan hududun gerisinden Çoruh suyuna ve ba'dehû Batum'a gelen yol faaliyetle tamir edilmekte ve köprüler zırhlı otomobillerin geçmesine müsâid hâle konulmaktadır. Ahâlî bunun bir taarruz mukaddimesi olması korkusuyla hicret arzusundadır.

4. Mütecaili kasabasında Ruslar bir miting yaparak memleketi Gürcülere bırakıp geçmekte olduklarını söylemişlerdir. Bütün esliha ve mühimmât sevk etmektedirler. Bu askerin Zengizor'a celb olunduğu muhtemeldir.

5. Ardahan kazasında beş altı Türkmen köyünün ahâlîsi Ermenilere pek mâil olub her türlü fenâlığa mâil olduklarından sıkı tarassudları lâzımdır.

Batum Beşşehbenderi
Aziz Samih

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 11-1

Belge No : 3057

Batum

12.7.1921

14

Dışişleri Bakanlığına

Ahıska'ya gönderdiğim kişi geldi. Verdiği bilgi aşağıdadır. Arz edilir.

1. 20 Haziran'da Ruslar, Acara suyuyla Ahıska arasında hudud (şifre) bulunan askerlerini çekmişler ve hududu 5 Temmuz'a kadar boş bırakmışlardır. Daha sonra Gürcü askerleri gelmiştir. Ahıska'dan Acara hududuna kadar hudutta onar kişilik postalar vardır. Bu kısımdaki asker 200 kadardır.

2. Ahıska'da 3 sınıftan oluşan 3-4 bin Rus askeri vardır. Askerler 17,19 yaşlarındaki gençlerdir. Elbisesiz ve açtırlar. Açlıktan ölenlere kolera denilmektedir.

3. Ahıska'dan hududun gerisinden Çoruh suyuna ve daha sonra Batum'a gelen yol, tamir edilmekte ve köprüler zırhlı otomobillerin geçmesine uygun hâle getirilmektedir. Ahali bunun bir taarruz başlangıcı olması korkusuyla göç arzusundadır.

4. Mütecaili kasabasında Ruslar bir miting yaparak memleketi Gürcülere bırakıp geçmekte olduklarını söylemişlerdir. Silâh ve mühimmat sevk etmektedirler. Bu askerin Zengizor'a toplandığı muhtemeldir.

5. Ardahan kazasında 5-6 Türkmen köyünün halkı Ermenilere pek taraftar olduklarından her türlü kötülüğe meyilli olmaları nedeniyle sıkı şekilde gözetlenmeleri lâzımdır.

Batum Başkonsolosu
Aziz Samih

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 11-1

Belge No : 3058

GNKUR ATASE ARŞİVİ

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : ISH
KLS. : 1614
DOS : 169
FIH. : 6

Belge No : 3058

Umûr-u Hâricive Vekâleti

3764

Sûret

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti

Celîlesine

Kütayis'den Batum'a gelen beş yüz neferin Rus ve Kızılordu'ya mensûb oldukları ve yirmi beş, yirmi altı, yirmi yedinci livalar hakkında tahkikat yapılmakda olduğu ve bir teşrîn-i sânîden sekizine kadar mahall-i muhtelifeden gelen Rus askerlerinden üç bin küsûrunun yüz yirmi dokuz livaya ve beş yüz kadarının yetmiş beş ve iki yüz elli kadarının yetmiş yedinci topçu alaylarına bin küsûrunun yüz yirmi dördüncü iki bin iki yüz küsûrunun yetmiş sekizinci iki yüz ellisinin yüz yetmiş dokuzuncu livalara mensûb oldukları teşrîn-i evvel nihayetinde gelenlerin de bunlara ilâvesi hâlinde mecmu'nun takriben on iki bine bâliğ olduğu ve bunlardan altı yüz asker on dört top ve iki zırhlı otomobil Tiflis'e hareket ettiği Batum Şehbenderliğinden alınan telgrafnâmeden anlaşılmış olmakla berây-ı malûmât arz olunur efendim. 22 Teşrin-i sânî 337

Aslı 2'nci Şû'bededir.

Hâriciye Vekili
Yusuf Kemal

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 6

Belge No : 3058

Dışişleri Bakanlığı

3764

Suret

Genelkurmay Başkanlığına

Kütayis'ten Batum'a gelen 500 askerin Rus ve Kızılordu'ya mensup oldukları ve 25, 26, 27 nci tugaylar hakkında araştırma yapılmakta olduğu ve 1 Kasım'dan 8 Kasım'a kadar çeşitli yerlerden gelen Rus askerlerinden üç bin küsurunun 129 ncu Tugaya ve 500 kadarının 75 ve 250 kadarının 77 nci Topçu Alayına, 1000 küsurunun 124 ncü, 1200 küsurunun 78 nci ve 250'sinin 179 ncu Tugaylara mensup oldukları Ekim sonunda gelenlerin de bunlara ilâvesi hâlinde toplamının yaklaşık 12.000'e ulaştığı ve bunlardan 600 asker, 14 top ve 2 zırhlı otomobilin Tiflis'e hareket ettiği, Batum Konsolosluğundan alınan telgraftan anlaşılmış olmakla bilgi olarak arz olunur efendim. 22 Kasım 1921

Aslı 2 nci Şubededir.

Dışişleri Bakanı
Yusuf Kemal

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 6

Umûr-u Hâriciye Vekâleti

628

4032

Sûret

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye

Riyâset-i Celîlesine

Tiflis mümessilliğinden mevrûd telgrafnâme leffen arz ve takdim kılındı efendim. 11.12.37

Aslına mutâbıkdır./13 minh

Aslı 2 nci Şû'bededir.

Hâriciye Vekili Nâmına
Umûr-u Siyâsiye Müdür-i
Umûmiyesi
Hikmet

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1614
Dosya	: 169
Fihrist	: 11

Belge No : 3059

Dışişleri Bakanlığına

628

4032

Suret

Genelkurmay Başkanlığına

Tiflis Temsilciliğinden gelen telgraf ilişikte arz ve takdim edildi efendim.
11.12.1921

Aslına uygundur./13'de

Aslı 2 nci Şubededir.

Dışişleri Bakanı Namına
Siyasî İşler Genel Müdürü
Hikmet

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1614
Dosya	: 169
Fihrist	: 11

Belge No : 3059

ATASE ARŞİVİ
ATASE ARŞİVİ
KOL. İSH
KLS. : 1614
DOS : 169
FİH. : 11

Belge No : 3059

[illegible]

GNKUR ATASE ARŞİVİ

Belge No : 3059

[illegible]

GNKUR ATASE ARŞİVİ
KOL. : 15 H
KLS. : 16 H
DOS : 1 63
FH. : 11-3

GNKUR ATASE ARŞİVİ

Belge No : 3059

Tiflis Mümessil Vekili Hüsâmeddin Beyden alınan 25.11.37 şifrenin sû'retidir.

Madde 1: 19 Teşrin-i Sânî 37 tarih ve 1233 numrolu raporda Şimâlî Kafkasya'da cenûba sevkıyât-ı askeriye yapıldığını ve Batum mıntıkasında mühim kuvvetlerin toplandığını arz etmiştim. Teşrin-i Sânî bidâyetinden itibaren On Altıncı Piyade Fırkasının da Rostof havâlisinden Sohum-Poti tarikiyle Susya İstasyonu'na nakline başlandığı hâl-i hazırda o fırkaya mensup üç livadan birisini (Notakalı) da diğerlerinin (Özbekti) de, Üçüncü Livanın da Batum ve havâlisinde bulunduğu istihbâr edilmiştir. Livaların numroları henüz anlaşılamamıştır. Bu fırkaya mensup iki süvâri alayının da Batum'da bulunduğu müstahberdir. Müstakil Kafkas Ordusunda On Altıncı Piyade Fırkası yoktu. Bu fırkanın diğer ordulardan birisine mensûp olması ve yahud Ermenistan ve Azerbaycan'dan Şimâlî Kafkas'a sevk olunan ve kısmen de Rostof havâlisinde bulunan kıtaâtdan müretteb olması muhtemeldir.

Madde 2 : Dağıstan grubunun bir müfreze hâlinde Ahısha ve Ahılkelek mıntıkasına sevk edilmekte olduğu istihbâr edilmiştir. 17 Teşrin-i Sânî 37'de bu müfrezeye mensûp bazı kıtaâtın Bakü ve Vladi Kafkas tarikiyle Cenûbî Kafkas'a nakledilmekte olduğu haber alınmıştı. 16 Teşrin-i Sânî'de (18) vagon dâhilinde olarak şarkdan Tiflis tarikiyle garba sevk olunan süvârinin bu müfrezeye mensûb olması muhtemeldir. Dağıstan grubu; yüz yirmi dördüncü piyâde livası, dağıstan Süvâri Alayı; Dağıstan Nümune Talimgâh Alayıyla On Altıncı Süvâri Fırkasından müteşekkildi. Bu grubun ne kadar kuvvetinin Ahısha, Ahılkelek mıntıkasına sevk edildiği henüz tamamen anlaşılamamıştır. Batum'dan Kırozik'den alınan ma'lûmâta nazaran Yüz Yirmi Dördüncü Piyâde Livasına mensup kıtaâtın Batum'a geldiği anlaşılıyor ki bunun Vladi Kafkas-Mishat üzerinden geçmiş olması muhtemeldir. Buna ait yapılan tetkikâtın neticesi ayrıca bildirilecektir.

Madde 3 : On Altıncı Piyade Fırkası Batum Mevki-i Müstahkem Kumandanlığı emrine verilmiştir. Fırkanın mıntıka-i müstahkemeyi sahilden her hangi bir düşman ihracına karşı müdâfaa, hudut civarında Artvin, Ardahan, Kars ve Trabzon mıntıkasında bulunan Türk kıtaâtını tetkik ve tahsis ve Batum Uzutketi kazaları arasındaki hududu teşkil eden Acara silsilesinin mühim nikâtını cenûba karşı tahkim ve Ahısha ve Ahılkelek mıntıkasıyla irtibat tesisi talimâtını aldığı müstahberdir.

Madde 4 : Bir Teşrin-i Sânî tarih ve 1175 numrolu raporumda müstakil Kafkas ordusunda yeni hazeri teşkilât yapılacağı ve bu tadilâtın Dokuzuncu Fırkada başlatıldığını arz etmiştim. Dokuzuncu Fırka Karargâhının lağvedildiği ve Yirmi Altıncı ve Yirmi Yedinci livalardan orduya merbut olmak üzere Birinci Kafkas Müstakil Nişancı Livası teşkil olunduğu On Dokuz Teşrin-i Sânî'de istihbâr

edilmiştir. Yirmi Beşinci Livanın ve alaylarının yine eski numrolarıyla eski yerlerinde bulunun yalnız Yirmi Altıncı Llivaya mensup olup Batum'da bulunan Yetmiş Beşinci Alayın dahi yine aynı numro ile Yirmi Beşinci Livaya rabtedildiği haber alınmıştır. Müstakil (....) livanın ve alaylarının yeni vaziyeti bilâhire tesbit ve arz olunacaktır. Yirmi Altıncı Liva karargâhının Yirmi İki Teşrin-i Sânî'de Tiflis'in Naktalag İstasyonu'na geldiği karargâh mensûbininden bir kısmının Gümrü'ye ve bir kısmının da Erivan'a gideceği istihbâr olunmuştur.

Madde 5 : On Sekizinci Süvâri Fırkasının vaziyetinde bir tebeddül olmadığı, Birinci Süvâri Livasının Varatsofka, Yekanrinkalar mıntıkasında İkinci Livanın Marinkad, Sadnaçalı Manfotka havâlisinde (....) fırkasının (....) olduğu

Madde 6 : Erivan'da bulunan Yirminci Fırka karargâhının Gümrü'ye nakledildiği haber alınmışsa da muhtac-ı teyiddir. Fırka Kumandanı Talikanof Moskova'ya gitmek üzere Tiflis'e gelmiş olup şimdi hastadır. Gümrü Mevki-i Müstahkem ve havalisinde Altmışıncı Piyâde Livasının Yüz Yetmiş Sekiz ve Yüz Yetmiş Dokuzuncu Alayı bulunduğu ve ayrıca Ermenistan'da iki Ermeni livasının mevcut olduğu anlaşılıyor. Bu istihbârât iki hafta evvele aittir. Bu fırkaya mensup Elli Dokuzuncu Piyâde Liva karargâhıyla Yüz Yetmiş Altı ve Yüz Yetmişinci alayların Rostof havâlisine gittikleri ve Yüz Yetmiş Beşinci Alayın da hâl-i hazırda Hanca'da bulunduğu teyid etmiştir. Ermenistan'a, Gümrü'ye yeni kuvvetlerin geleceği müstahberdir.

Madde 7 : Azerbaycan'da bulunan Yirmi Sekizinci Fırka kıtaâtın bir kısmın Rostof havâlisine gittiği teyid etmektedir. Alınan ma'lûmâta nazaran son iki üç hafta zarfında yeni süvâri kıtaâtı gelmişse de ne derece olduğu anlaşılamamıştır.

Madde 8 : On Dördüncü Piyade Fırkasının yine Şimâlî Kafkasya'da ve fırka karargâhının Armadir'de olduğu müstahberdir.

Madde 9 : Müstakil Kafkas Ordusu Kumandanı Gekker henüz Moskova'da olup Gürcistan Harbiye ve Bahriye Komiseri Libaba Gekker'e vekâlet etmektedir. Batum'daki tahaşşüdâtın ve Cenûbi Kafkas'a yapılan sevkıyâtın esbâbını Kızılordu Siyasî Komiseri Perden'den Yirmi Teşrin-i Sânî'de sordum. Perden, bu sevkîyâtın dâhil ve hârice karşı esbâb-ı müdafaayı temîn ihtisad lüzûmundan mütevellid olduğunu, Sovyet Hükûmeti daima emperyalist düşmanlarının tecavüzâtına ma'rûz kalabileceğini ve bu cihetle her ihtimale karşı hazır bulunmak iktiza ettiği cevabını verdi. Türk-Fransız itilâfına ait muhaveremizde (Perden) Fransızların Türk-Rus dostluğunu ihlâle çalışacaklarını, Lehistan ve Romanya'nın bu itilâfdan cesaret aldıklarını söyledi. Buna karşı Fransızlarla akd olunan itilâfın Sovyet Hükûmeti'yle olan dostluğumuza asla hâlel getirmeyeceğini ve Fransızlar, Türk-Rus dostluğunu ihlâle asla imkân ve müsâade vermeyerek iki dost hükûmetin de hayatî menafii icabâtından bulunduğu ve bu itilâf sayesinde Yunanlılara karşı daha mükemmel vaziyet-i iktisâbına imkân hasıl olduğu ve nihayet Türkiye'nin de Rusya gibi dâhili işlerini tanzim için sulhe ihtiyaç bulunduğu cevabını verdim.

Madde 10 : Fransızlarla olan itilâfımız Tiflis siyâsî askerî mahâfilinde hükûmetimize karşı adem-i itimâd-ı hüsnü tevlidden hâli kalmamıştır. Kafkasya'da aks-i inkılâp çıkarmak için Fransızların bazı menâfi mukabilinde nerden (....) dahi olsa maddî ve manevî fevâid istihsal edebilecekleri endişesi olduğu gibi Menşevik ve Nasyonalist mahafilinde bazı ümitler hasıl olmuştur. Buna rağmen Batum'daki tahaşşüdâtın ve sevkıyâtın şimdilik bize karşı tecâvüzî bir maksada ibtina etmediği ve ancak hâricinden bir tecâvüz ihtimaline karşı hazır ve kuvvetli bulunmak lüzûmunun mütevellid olduğu kanaatindeyim.

Madde 11 : Ruslar Gürcü ordusuna itimad göstermiyorlar. Esasen Gürcü ordusu da gittikçe küçülmektedir. Gürcü ordusu hakkında ayrıca bir rapor takdim edeceğim.

Tiflis Mümessil Vekili
Hüsameddin

Aslına mutabıktır / 13 Kanun-u Evvel 337

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 11-1,2,3

Belge No : 3059

Tiflis Temsilci Vekili Hüsameddin Beyden alınan

25.11.1921 şifrenin suretidir.

Madde 1: 19 Kasım 1921 tarih ve 1233 numrolu raporda Kuzey Kafkasya'dan güneye askerî sevkiyat yapıldığını ve Batum bölgesinde önemli kuvvetlerin toplandığını arz etmiştim. Kasım başlarından itibaren 16 ncı Piyade Tümeninin de Rostof havalisinden Sohum-Poti yoluyla Susya İstasyonu'na nakline başlandığı hâlen o tümene mensup 3 tugaydan birisinin (Notakalı) da, diğerlerinin (Özbekti) de, 3 ncü Tugayının da Batum ve havalisinde bulunduğu haber alınmıştır. Tugayların numaraları henüz anlaşılamamıştır. Bu tümene mensup iki süvari alayının da Batum'da bulunduğu haber alınmıştır. Müstakil Kafkas ordusunda 16 ncı Piyade Tümeni yoktu. Bu tümenin diğer ordulardan birisine mensup olması ya da Ermenistan ve Azerbaycan'dan Kuzey Kafkas'a sevk olunan ve kısmen de Rostof havalisinde bulunan birliklerden oluşması muhtemeldir.

Madde 2 : Dağıstan grubunun bir müfreze hâlinde Ahıska ve Ahılkelek bölgesine sevk edilmekte olduğu haber alınmıştır. 17 Kasım 1921'de bu müfrezeye mensup bazı birliklerin Bakü ve Vladi Kafkas yoluyla Güney Kafkasya'ya nakledilmekte olduğu haber alınmıştır. 16 Kasım'da (18) vagon beraberinde olarak doğudan Tiflis yoluyla batıya sevk olunan süvarinin bu müfrezeye mensup olması muhtemeldir. Dağıstan grubu; 124 ncü Piyade Tugayı, Dağıstan Süvari Alayı, Dağıstan Numune Talimgâh Alayıyla, 16 ncı Süvari Tümeninden oluşmaktaydı. Bu grubun ne kadar kuvvetinin Ahıska, Ahılkelek mıntıkasına sevk edildiği henüz tamamen anlaşılamamıştır. Batum'dan Krozik'den alınan bilgiye göre 124 ncü Piyade Tugayına mensup birliklerin Batum'a geldiği anlaşılıyor. Bunun Vladi Kafkas-Mishat üzerinden geçmiş olması muhtemeldir. Buna ait yapılan incelemenin neticesi ayrıca bildirilecektir.

Madde 3 : On Altıncı Piyade Tümeni Batum Müstahkem Mevki Komutanlığı emrine verilmiştir. Tümenin müstahkem bölgeyi sahilden her hangi bir düşman ihracına karşı savunma, hudut civarında Artvin, Ardahan, Kars ve Trabzon mıntıkasında bulunan Türk birliklerini araştırma ve oluşturma ve Batum Uzutketi kazaları arasındaki hududu oluşturan Acara ve silsilesinin önemli noktalarını güneye karşı tahkim ve Ahıska ve Ahılkelek bölgesiyle irtibat kurulması talimatını aldığı haber alınmıştır.

Madde 4 : 1 Kasım tarih ve 1175 numaralı raporumda müstakil Kafkas ordusunda yeni hazeri teşkilât yapılacağı ve bu değişikliğin 9 ncu Tümende başlatıldığını arz etmiştim. 9 ncu Tümen Karargâhının lağvedildiği ve 26 nci, 27 nci tugaylardan orduya bağlı olmak üzere 1 nci Kafkas Müstakil Nişancı Tugayı oluşturduğu 19 Kasım'da haber alınmıştır. 25 nci Tugayın ve alaylarının yi-

GHKUR ATASE BSK. KÜTÜPHANESİ
Giriş T.:
Kayıt No:

ne eski numaralarıyla eski yerlerinde bulunan yalnız 26 ncı Tugaya mensup olup Batum'da bulunan 75 nci Alayın da yine aynı numara ile 25 nci Tugaya bağlandığı haber alınmıştır. Müstakil (.....) Tugayın ve alaylarının yeni durumu daha sonra tespit edilip arz olunacaktır. 26 ncı Tugay karargâhının 22 Kasım'da Tiflis'in Naktalağ İstasyonu'na geldiği, karargâh mensuplarından bir kısmının Gümrü'ye ve bir kısmının da Erivan'a gideceği haber alınmıştır.

Madde 5 : 18 nci Süvari Tümeninin durumunda bir değişiklik olmadığı, 1 nci Süvari Tugayının Varatsofka, yekanrinkalar bölgesinde, 2 nci Tugayın Marinkat (Satnaçalı) Manfotka havalisinde (.....) Tümenin (.....) olduğu

Madde 6 : Erivan'da bulunan 20' nci Tümen karargâhının Gümrü'ye nakledildiği haber alınmışsa da doğrulanması gerekir. Tümen Komutanı Talikanof Moskova'ya gitmek üzere Tiflis'e gelmiş olup, şimdi hastadır. Gümrü Müstahkem Mevki ve havalisinde 60 ncı Piyade Tugayının 178 ve 179 ncu Alayı bulunduğu ve ayrıca Ermenistan'da iki Ermeni tugayının mevcut olduğu anlaşılıyor. Bu istihbarat iki hafta önceye aittir. Bu tümene mensup 59 ncu Piyade Tugay karargâhıyla 176 ve 170 nci alayların Rostof havalisine gittikleri ve 175 nci Alayın da hâlâ Hanca da bulunduğu doğrulanmıştır. Ermenistan'a ve Gümrü'ye yeni kuvvetlerin geleceği haber alınmıştır.

Madde 7 : Azerbaycan'da bulunan 28 nci Tümen birliklerinin bir kısmının Rostof havalisine gittiği doğrulanmaktadır. Alınan bilgiye göre son iki üç hafta içinde yeni süvari birliği gelmişse de ne derece doğru olduğu anlaşılamamıştır.

Madde 8 :14 ncü Piyade Tümeninin yine Kuzey Kafkasya'da ve tümen karargâhının Armadir'de olduğu haber alınmıştır.

Madde 9 : Müstakil Kafkas Ordusu Komutanı Gekker henüz Moskova'da olup, Gürcistan Harbiye ve Bahriye Komiseri Libaba Gekker'e vekâlet etmektedir. Batum'daki yığınağın ve Güney Kafkas'a yapılan sevkiyatın sebeplerini Kızılordu Siyasî Komiseri Perden'den 20 Kasım'da sordum. Perden bu sevkiyatın içe ve dışa karşı müdafaa sebeplerini sağlamak lüzumundan doğduğunu, Sovyet Hükûmeti'nin daima emperyalist düşmanlarının tecavüzlerine maruz kalabileceğini ve bu yönle her ihtimale karşı hazır bulunmak gerektiği cevabını verdi. Türk-Fransız itilâfına ait konuşmalarımızda (Perden) Fransızların Türk-Rus dostluğunu ihlâle çalışacaklarını, Lehistan ve Romanya'nın bu itilâftan cesaret aldıklarını söyledi. Buna karşı Fransızlarla imzalanan itilâfın Sovyet Hükûmetiyle olan dostluğumuza asla halel getirmeyeceğini ve Fransızların, Türk-Rus dostluğunu ihlâle asla imkân ve müsaade vermeyeceğiri, bunda iki dost hükûmetin de hayatî menfaatleri olduğu ve bu itilâfın Yunanlılara karşı daha mükemmel bir durum oluşmasına imkân sağlandığı ve nihayet Türkiye'nin de Rusya gibi iç işlerine tanzim için barışa ihtiyaç bulunduğu cevabını verdim.

Madde 10 : Fransızlarla olan itilâfımız Tiflis siyâsî askerî görüşmelerinde hükûmetimize karşı güvensizlik hâli kalmamıştır. Kafkasya'da karşı inkılâp çıkarmak için Fransızların bazı menfaatleri karşılığında nerden (.....) dahi olsa maddî ve manevî fayda elde edebilecekleri endişesi mevcut olduğu gibi Menşevik ve Nasyonalist görüşmelerinde bazı ümitler doğmuştur. Buna rağmen Batum'daki yığınağın ve sevkiyatın şimdilik bize karşı tecavüzî bir maksada dayanmadığı, ancak dışardan bir tecavüz ihtimaline karşı hazır ve kuvvetli bulunmak gereğinin doğduğu düşüncesindeyim.

Madde 11 : Ruslar Gürcü ordusuna güven duymuyorlar. Esasen Gürcü ordusu da gittikçe küçülmektedir. Gürcü ordusu hakkında ayrıca bir rapor takdim edeceğim.

Aslına uygundur/13 Aralık 1921

Tiflis Temsilci Vekili
Hüsamettin

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 11-1,2,3

C. GENELKURMAY BAŞKANLIĞININ

YAZIŞMALARI

ترحه جهی قوماندانلغی

A 4-1443
D 12
F 1-5

ع : ٦ / ١٢ / ٢٧ شفره

ترحه جهی منطقه سنده کی قطعاتك مرکزلری حماری قاسه و ارضروم ایله اوزره
آیلق قوماندو حالنده ترتیب و بونلردن حماری قاسه قوماندانلغنه قارص و ده کی
سواری فرقه سیله قارص و حماری قاسه ده بولنجه آیلق پیاده فرقه سنك
قارص قلعه سنك و نووسیلم خط مستحکمات ارضروم قوماندانلغنه ده وکالتی
ارضروم و بایبورد اولجه اولاره آیلق پیاده فرقه سیله آلشاد و بوزه کهانك
عشیرت سواری فرقه سنك و ارضروم موقع مستحکمات یکی مواجهه سنده بولونمق اوزره
بکلمه (قارص)ك برلکه حالنده تحکیم ایدیلرك لزومنده ترك ایدیله جك
بر خط مستحکم حالنده تحکیمی مصالحه سیله هر نکه وجهله . زیرا حالا
ترحه جهی سنده ایکی دورلو مخاصم بر وضعیتده بولنمیه جك قوتلر ضعیف
امنی و کرجی ایکی دولتلری بونلره ظهر ایدلمی محتمل بالتوبك روسیه نك
قبیل ایدوکی و ...
اگر امنی و کرجی حکومتلری روسیه نك یاردیمی تأمینه اعتنا ایتمزلر
ویا ایتمشرکاً ایکی دوزعلیه بر حالنه تشبث ایده جك اولورلسه هر حالده
ایلك میدانه کلیرلری صوغانلی طاغلرنك شرقی جهتنه ایده جکدر.
بویله بر حالده دائراً ماوا تحکیم ایدلمه و تشکیلاتی بونقطه نظرنده
آلمق ایدلمه بر (قارص) قلعه سی ایکی دورلو هر حوتله مالوره
اجرای تسهیل ایده جك حوتلی بر نقطه استناد تشکیل ایده بیله جکی

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : ISH
KLS. : 1606
DOS : 116
FIH : 1-5

GNKUR ATASE ARŞİVİ

Belge No : 3060

A	4-[illegible]
D	17
F	1-6

[illegible]

ONKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 1514
KLS. : 1606
DOS : 116
FIH. : 1-6

ONKUR
ATASE
ARŞİVİ

Belge No : 3060

24.12.37

Şark Cephesi Kumandanlığına

C : 6.12.37 Şifre

Şark Cephesi mıntıkasındaki kıtaâtın merkezleri Sarıkamış ve Erzurum olmak üzere iki kolordu hâlinde tertibi ve yukardan Sarıkamış kolordusuna Kars'daki süvâri fırkasıyla Kars ve Sarıkamış'da bulunacak iki piyâde fırkasının Kars kalesinin ve Nuvedsim hatt-ı müstahkeminin Erzurum Kolordusuna da merkezleri Erzurum ve Bayburt olacak olan iki piyâde fırkasıyla Eleşkird, Karakilise'sindeki aşîret süvâri fırkasının ve Erzurum mevki-i müstahkeminin rabtı muvâfıktır. Yalnız (Kars) ın bir kala hâlinde tahkîm edilmeyerek lüzûmunda terk edilecek bir hatt-ı müstahkem hâlinde tahkîmi mütâlaasıyla hem fikir değilim. Zîrâ hâlen Şark Cephesi'nde ordumuzla muhâsım bir vaz'iyetde bulunabilecek kuvvetler zayıf Ermeni ve Gürcü ordularıyla bunlara zâhir olması muhtemel Bolşevik Rusya'nın Kızılordusudur.

Eğer Ermeni ve Gürcü hükûmetleri Rusya'nın yardımını te'mîn etmeksizin ister münferiden veya ister müştereken ordumuz aleyhine bir harekete teşebbüs edecek olurlarsa herhâlde ilk meydan muharebeleri Soğanlı dağlarının şarkında cereyân edecekdir.

Böyle bir hâlde dâiren mâdâr-ı tahkîm edilmiş ve teşkilâtı nokta-i nazardan ikmal edilmiş bir (Kars) kalesi ordumuzun her sûretle manevra icrâsına teshîl edecek kuvvetli bir nokta-yı isnâd teşkil edebileceği gibi Kızıl Rus kuvasınında iştirakiyle bir taarruza ma'rûz kalındığı hâlde düşmanın başlıca hutut-u istilâsı ve kuva-yı cesimenin muhtaç olduğu yegâne şimendüfer hattı üzerinde bulunan bu kale ordumuza geriden gelecek kıtaâtın vürûduna kadar îcab eden zamanı kazandırmağa âmil ve yahut kaleye karşı bir kuvvet terk edecek olan mutaarrız düşman ordusunun nâkıs vesaitle ve nisbeten zayıf kuvvetle karşımıza gelmesine saile olur. Bundan başka Kars kalesinin mevcûdiyeti Ermeni ve Gürcülerin istilâ hırslarını teskîn ve vuku'-u gayr-i kabil içtinab olduğu hâlde civar Kurra halkının vesâit-i nakliye ve iaşesiyle birlikte bu kaleye sığınarak zarardan vikayesini temin ve bil'akis düşmanın mezkûr vesâitden istifadesini mâni'eder. Ma-mafi (Kars) bu sûretle bir kale hâlinde tahkîm edildiği halde kendisinden bil-hâssa maksûd olan ordumuzun manevra icrâsını teshîl vazifesine yardım için düşmanın başlıca hutut-u istilâsı üzerinde bulunan diğer bazı münâsib nikaatda da ayrıca tevkîf tabyaları te'sîsini lüzumlu görmekteyim.

Şu ma'rûzatıma nazaran Kars kalesi ve bu kale ile münâsebetdar tevkîf tabyaları hakkındaki mütâlaalarının iş'arıyla vezâif-i umûmîyeye müteallik talimatnâmeden ve ne kast edildiğinin tevzihini ricâ ederim.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1606
Dosya : 116
Fihrist : 1-5, 1-6

Belge No : 3060

24.12.1921

Doğu Cephesi Komutanlığına

Cevap : 6.12.1921 Şifre

Doğu Cephesi bölgesindeki birliklerin merkezleri Sarıkamış ve Erzurum olmak üzere iki kolordu hâlinde düzenlenmesi ve yukarıdan Sarıkamış Kolordusuna Kars'taki süvari tümeniyle, Kars ve Sarıkamış'ta bulunacak iki piyade tümenin Kars kalesinin ve Nuvedsim müstahkem hattının, Erzurum Kolordusuna da merkezleri Erzurum ve Bayburt olacak olan iki piyade tümeniyle Eleşkird Karakilise'sindeki Aşiret Süvari Tümeninin ve Erzurum müstahkem mevkiinin bağlanması uygundur. Yalnız Kars'ın bir kale hâlinde tahkim edilmeyerek, gereğinde terk edilecek bir müstahkem hat hâlinde tahkimi konusunda aynı fikirde değilim. Zira hâlen Doğu Cephesi'nde ordumuzla düşman bir durumda bulunabilecek kuvvetler zayıf Ermeni ve Gürcü ordularıyla, bunlara destek olması muhtemel Bolşevik Rusya'nın Kızılordusudur.

Eğer, Ermeni ve Gürcü hükûmetleri Rusya'nın yardımını sağlamaksızın, ister yalnız ister birlikte ordumuz aleyhine bir harekete teşebbüs edecek olurlarsa herhâlde ilk meydan muharebeleri Soğanlı dağlarının doğusunda cereyan edecektir.

Böyle bir hâlde çepeçevre tahkim edilmiş ve teşkilâtı bu noktadan tamamlanmış bir Kars kalesi, ordumuzun her suretle manevra yapmasını kolaylaştıracak kuvvetli bir dayanak noktası oluşturabileceği gibi, Kızıl Rus kuvvetlerinin de katılımıyla bir taarruza maruz kalındığı takdirde, düşmanın başlıca istilâ hatları ve büyük kuvvetlerinin muhtaç olduğu asıl demir yolu hattı üzerinde bulunan bu kale ordumuza geriden gelecek birliğin ve gelişine kadar gereken zamanı kazandıracak ya da kaleye karşı bir kuvvet terk edecek olan düşman ordusunun eksik araç ve nispeten zayıf kuvvetle karşımıza gelmesine neden olur. Bundan başka Kars kalesinin varlığı, Ermeni ve Gürcülerin istilâ hırslarını yatıştırır ve meydana gelmesi kaçınılmaz olduğu hâlde civar köyler halkının nakliye araçlarıyla ve iaşesiyle birlikte bu kaleye sığınarak zarardan korunmasını sağlayarak ve özellikle düşmanın bu araçlardan yararlanmasını engeller. Bununla birlikte Kars bu şekilde bir kale hâlinde tahkim edildiği hâlde kendisinden özellikle istenen, ordumuzun manevra görevine yardım için düşmanın başlıca istilâ hattı üzerinde bulunan diğer bazı uygun noktalarda da ayrıca tevkif tabyaları tesisini lüzumlu görmekteyim.

Bu isteğime göre Kars kalesi ve kaleyle ilgili tevkif tabyaları hakkındaki görüşlerinizin ve genel görevlere ait talimatta ne kastedildiğinin bildirilmesini rica ederim.

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1606
Dosya	: 116
Fihrist	: 1-5, 6

D. DOĞU CEPHESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3061

[illegible]

[illegible]

4-6662

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : [illegible]
KIS. : [illegible]
DOS : [illegible]
FIH. : [illegible]

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

Belge No : 3061

Karargâh

13.3.38

17.3.338 Vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Erivan murahhaslığının muhtelif tarihli raporları hülasası :

1. Ermenistan'ın bazı mahallerinde açlık şiddetle baş göstermiş olduğundan bundan Erivan dahi müteessirdir.

2. Ermenistan'ın dâhil ve hâricinde yine faaliyete başlayan Taşnakların Cenova Konferansı'nın inikâdı esnasında Menşevikler ve Müsavaatçılarla birlikte ihtilâl çıkararak bir emr-i vâki yapacakları, Zengizor'da karların biraz kalkmasına muntazır oldukları müstahber ve kanaat-ı şahsiyede bu merkezde olub efkârın buna son günlerde fazlaca temâyül mahsusdur.

3. Tebriz'den Sovyet toprağına geçen âsi İran jandarmalarının binek hayvanlarıyla silâhlarını Kızıllar müsâdere etmiştir.

4. Hâriciye Vekâletine Erkân-ı Harbiye Riyâsetine 3/202 numroyla yazılmıştır.

18.3.38

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 41

Belge No : 3061

Karargâh

13.3.1922

Gelişi 17.3.1922

Genelkurmay Başkanlığına

Erivan Temsilciliğinin çeşitli tarihli raporlarının özeti :

1. Ermenistan'ın bazı yerlerinde şiddetli açlık başgöstermiş olduğundan, bu durumdan Erivan da etkilenmiştir.

2. Ermenistan'ın içinde ve dışında yine faaliyete başlayan Taşnakların Cenova Konferansı'nın toplanması sırasında Menşevikler ve Musavaatçılarla birlikte ihtilâl çıkararak bir emrivaki yapacakları, Zengizor'da karların biraz kalkmasını bekledikleri haber alınmış ve düşüncelerimiz de bu merkezde olup, kamuoyunun buna son günlerde fazlaca eğilimi olduğu açıktır.

3.Tebriz'den Sovyet toprağına geçen asi İran jandarmalarının binek hayvanlarıyla silâhlarını Kızıllar ele geçirmiştir.

4. Dışişleri Bakanlığına, Genelkurmay Başkanlığına 3/202 numarayla yazılmıştır.

18.3.1922

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 41

ATASE ARŞİVİ
KOL. : ISH
KLS. : 1039
DOS. : 122-14
FIH. : 1

GNKUR ATASE ARŞİVİ

Belge No : 3062

Kars

15.4.37

10/5 Vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

1. Gürcistan'ın Bolşevikler tarafından işgalinden sonra teşekkül eden Kızıl Gürcü kuvvetleri hakkında henüz ma'lûmat alınamamış ve bu hususdaki teşkilâtı ta'kîb ve tertîb îcâb edenlere yazılmıştır. Yalnız teşekkül edecek, Kızıl Gürcü ordusu nâmına Ahısha mıntıkasındaki kuvvetler de dâhil olmak üzere 19 Nisan'a kadar dört sınıf silâh altına alınacağı haber alınmışdır.

2. Rus Kızıl kuvvetleri hakkında şimdiye kadar elde edilip muhtelif tarihlerde arz olunan ma'lûmat hülâsası ber-vech-i atidir.

a. Tiflis İrtibat Zabiti Hüsameddin Beyin 14.3.36 tarihli raporuna nazaran Tiflis'de 100 mevcûdlu Azerbaycan mekteb-i harbiye mevcudu gayr-ı ma'lûm Karabağ Süvâri Alayı 1500 mevcudlu Macar ve saireden mürekkeb şark (okunamadı) mikdarı tensîb edilmeyen On Birinci Orduya mensûb piyâde efradı zırhlı tren ve (okunamadı) var idi. Bu kuvvetlerin tebeddülü hakkında başka bir mâ'lûmat yokdur.

b. On Sekizinci Süvâri Fırkası öndeki topçu livasıyla Tiflis'de bidâyetde Çürüksu'da idi.

c. Üç alaydan mürekkeb İkinci Kızıl Piyade Livası Ahiklik Ahısha mıntıkasında,

d. On İkinci Fırka ile top fırkasından iki alay ve mikdarı meçhûl topçu kuvveti Batum mıntıkasında,

e. Elli Sekiz ve Altmışıncı livalardan mürekkeb Yirminci Piyade Fırkası Karakilise ve hamamlı mıntıkasında, Taşnaklara karşı harekâtda idi. Erivan'a giren Kızıl Kıtaâtın On Sekizinci Fırkaya mensûb olduğu ve Otuz İkinci Fırkanın Erivan istikâmetinde yürüyüşde olduğu istihbar edildiği, İkinci, Üçüncü, Dördüncü, Altıncı Ermeni alaylarının Erivan'a gelmiş oldukları Erivan irtibat zâbitimizin 14.4.37'de Iğdır'a vâsıl olan mektûbundan anlaşılmıştır. Ve Pezunseki'den Bakû'ye iki ordu geleceği ve Gürcü ordusuna mensûb bir takım kıtaatın Bakû'ye vâsıl olduğu ve Gürcistan taraflarında bulunan On Birinci Ordunun Bakû'ye avdet edeceği rivâyet edilmekte olduğunu Bakû mümessilimiz bildirmişti.

3. On Birinci Kızılordu önde olup, Gürcistan'ı işgal eden kıtaat-ı sairenin nerede olduğu hakkında yeni ma'lûmat bulunmadığı gibi Azerbaycan mıntıkasındaki kıtaâtına dâir başka ma'lûmat vürûd etmemiştir, tahkîk olunmaktadır.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 1

Belge No : 3062

Kars

15.4.1921

Gelişi 10/5

Genelkurmay Başkanlığına

1. Gürcistan'ın Bolşevikler tarafından işgalinden sonra oluşan eden Kızıl-Gürcü kuvvetleri hakkında henüz bilgi alınamamış ve bu konudaki teşkilâtı takip ve düzenleyen gerekli kişiler yazılmıştır. Yalnız oluşacak Kızıl-Gürcü ordusu adına Ahıska mıntıkasındaki kuvvetler de dâhil olmak üzere 19 Nisan'a kadar 4 sınıfın silâh altına alınacağı haber alınmıştır.

2. Rus Kızıl kuvvetleri hakkında şimdiye kadar elde edilip muhtelif tarihlerde arz olunan bilgi özeti aşağıdadır :

a. Tiflis İrtibat Subayı Hüsamettin Beyin 14.3.1921 tarihli raporuna göre Tiflis'te 100 mevcutlu Azerbaycan Harp Okulu, mevcudu bilinmeyen Karabağ Süvari Alayı, 1500 mevcutlu Macar vesaireden oluşan doğu (okunamadı) miktarı uygun görülmeyen 11 nci Orduya mensup piyade erleri zırhlı tren ve (okunamadı) var ise, bu kuvvetlerin değişikliği hakkında başka bilgi yoktur.

b. 18 nci Süvari Tümeni öndeki topçu tugayıyla Tiflis'te başlangıçta Çürüksu'da idi,

c. Üç alaydan oluşan 2 nci Kızıl Piyade Tugayı Ahiklik Ahıska mıntıkasında,

d. 12 nci Tümen ile top tümeninden iki alay ve miktarı meçhul topçu kuvveti, Batum mıntıkasında,

e. 58 ve 60 ncı tugaylardan oluşan 20 nci Piyade Tümeni Karakilise ve Hamamlı mıntıkasında, Taşnaklara karşı harekâtta idi. Erivan'a giren Kızıl birliğin 18 nci Tümene mensup olduğu ve 32 nci Tümenin Erivan istikametinde yürüyüşte olduğunun haber alındığı, 2 nci, 3 ncü, 4 ncü, 6 ncı Ermeni alaylarının Erivan'a gelmiş oldukları, Erivan irtibat subayının 14.4.1921'de Iğdır'a ulaşan mektubundan anlaşılmıştır. Ve Pezunsek'ten Bakû'ye iki ordu geleceği, Gürcü ordusuna mensup bir takım birliğin Bakû'ye ulaştığı, Gürcistan taraflarında bulunan 11 nci Ordunun Bakû'ye döneceğinin rivayet edilmekte olduğunu Bakû temsilcimiz bildirmiştir.

3. 11 nci Kızılordu önde olup, Gürcistan'ı işgal eden birliğin nerede olduğu hakkında yeni bilgi bulunmadığı gibi Azerbaycan mıntıkasındaki birliğine dair de başka bilgi gelmemiştir, incelenmektedir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 1

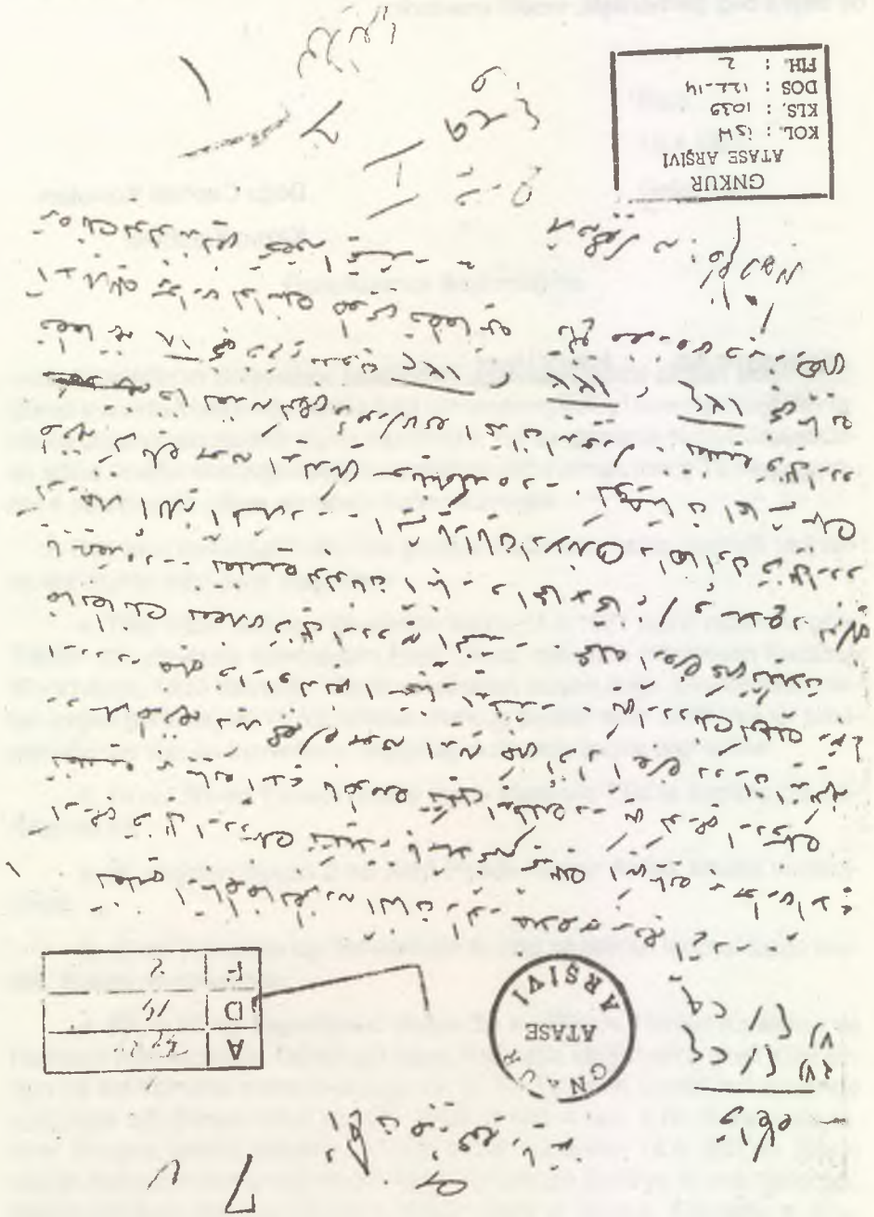

Karargâh

24.4.37

29.4.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

1. Tiflis irtibat zâbitimizden alınan rapor hülâsası bervech-i atidir :

Gürcü Kızılordunun teşkilâtına başlanmış şimdilik iki piyâde bir süvâri alayı Tiflis'te, bir piyâde alayı, Batum'da teşkîl edilmektedir. Yeni Gürcü ordusunun Ruslar tarafından diğer cephelere sevk edileceği, efrâd arasında deverân ettiğinden orduda hayli firâr olduğu istihbâr edilmiştir. Yeni ordunun küçük rütbeli zâbitânının bazıları Kızılorduya alınmıştır. Amele arasında aks-i teşkilât yapılmaktadır. Tiflis'te bulunan ambar ve imalâthâneler ve silah depolarını Gürcüler eline almışlardır. İşe yarayan olanların daha evvel Kızılordu tarafına gerilere sevk edildiği söylenmektedir. Gürcistan iâşesinin fenâlığını Gürcü me'mûrları da i'tirâf ediyorlar. Tiflis'de Kızılordu kıtaâtından 18 nci Fırkaya mensûb 132, 133, 134 ncü piyâde alaylarıyla bir süvâri livasının, topçu kıtaâtıyla tank müfrezesi ve bir zırhlı trenin bulunduğu tahakkuk etmiştir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	: İstiklâl Harbi
Klâsör	: 1039
Dosya	: 122-14
Fihrist	: 2

Belge No : 3063

Karargâh

24.4.1921

29.4.1921

Genelkurmay Başkanlığına

1. Tiflis irtibat subayımızdan alınan raporun özeti aşağıdadır :

Gürcü Kızılordusunun teşkilâtına başlanmış şimdilik iki piyâde bir süvâri alayı Tiflis'te, bir piyâde alayı Batum'da teşkil edilmektedir. Yeni Gürcü ordusunun Ruslar tarafından diğer cephelere sevk edileceği, askerler arasında dolaştığından, orduda hayli firâr olduğu haber alınmıştır. Yeni ordunun küçük rütbeli subaylarının bazıları Kızılorduya alınmıştır. Amele arasında karşı teşkilât yapılmaktadır. Tiflis'te bulunan ambar ve imalâthaneler ve silâh depolarını Gürcüler ele geçirmişlerdir. İşe yaramakta olanların daha önce Kızılordu tarafına, gerilere sevk edildiği söylenmektedir. Gürcistan iaşesinin kötülüğünü Gürcü memurları da kabul ediyorlar. Tiflis'te Kızılordu birliklerinin 18 nci Tümene bağlı 132, 133, 134 ncü piyade alaylarıyla bir süvari tugayının topçu birlikleriyle tank müfrezesi ve bir zırhlı trenin bulunduğu araştırmalardan anlaşılmıştır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 2

Belge No : 3064

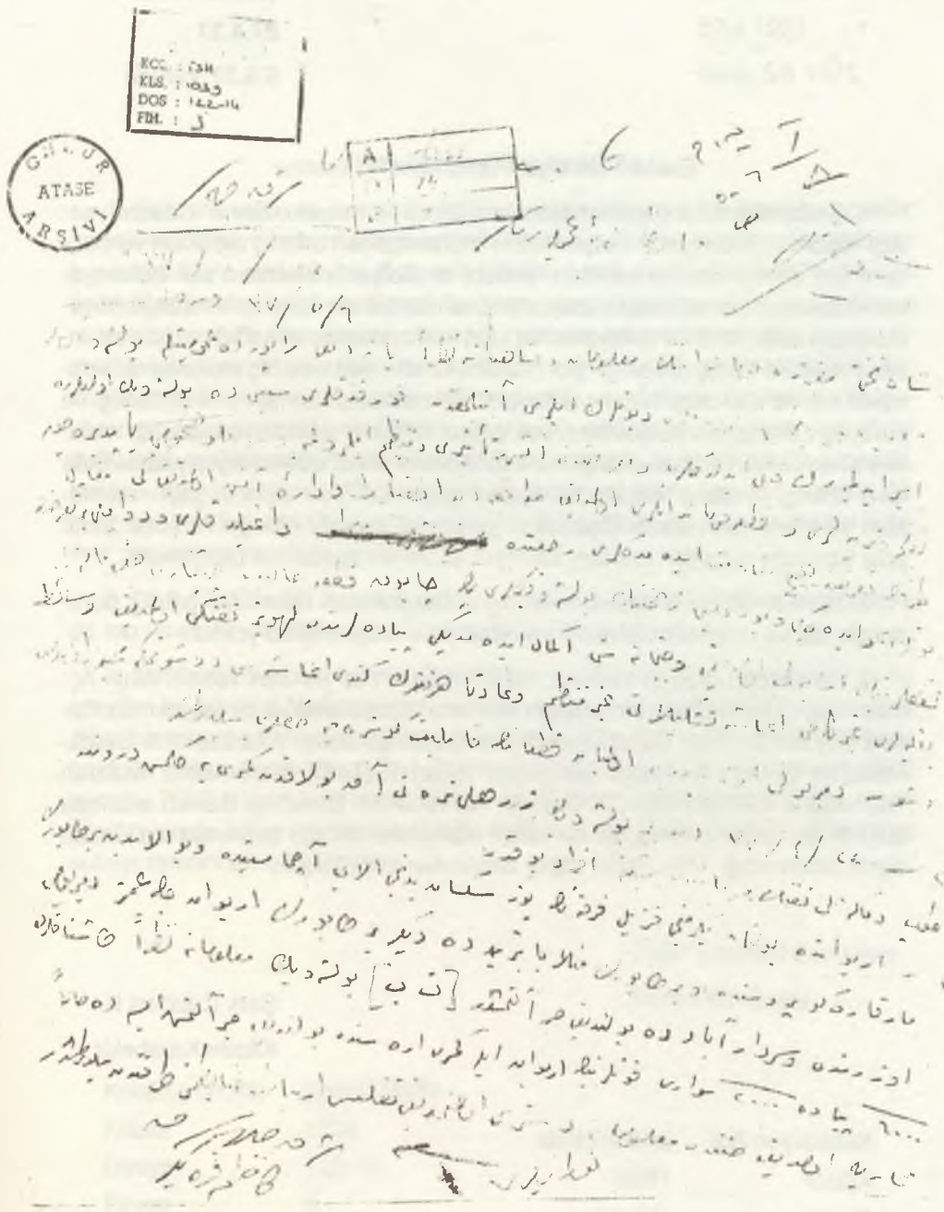

Belge No : 3064

Şark Cephesi

27.4.37

5.6.37 Vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

1. Şahtahtı müfreze kumandanın ma'lûmat ve müşahedâtına nazaran yazdığı raporda umûmiyetle Bolşeviklerin muharebeden bıkmış oldukları ve bunların ileri atılmakdan korkdukları, sebebi de Bolşevik olanların esir edilmeyerek katledikleri ve taarruzda ateş te'sîri ve muntazam ilerleme ve süngü hücûmu yaptıracak tâlim ve terbiyeleri ve kıt'a kumandanları olmadığı, müdafaa, inzibat ve idâre-i ateş olmadığı gibi mukâbil tarafın taarruza hiç mukavemet edemedikleri, ric'atle dağıldıkları ve devamlı bir taarruzun bunları mahvedeceği ve yürüyüş zahmetinin Bolşevikleri pek çabuk kıt'a mahallinden çıkaracağı makineli tüfenklerinin arabalı olduğu ve cephânesini ikmal edemediği piyâdelerinde levis tüfengi olmadığı vesâit-i nakliyeleri gayr-i kâfi iâşe teşkilâtı gayr-ı muntazam ve âdeta her neferin iâşesini düşünmeğe mecbûr olduğu ve şose demir yolu üzerinde olmayan kıtaâtın kabiliyet gösteremeyecekleri bildirilmiştir.

2. 22.4.37'de bir Bolşevik zırhlı treni Akbulak'dan Gümrü'ye gelmiş derûnunda top ve makineli tüfenk mürettebatından başka efrâd yoktur.

3. Erivan'da bulunan Yirminci Kızıl Fırkanın Yüz Seksen Yedinci Alayı Açması'nda ve bu alaydan bir taburun Markara köprüsünde ve bir taburun da meselâ Bayazit'de diğer bir taburun Erivan-Çalölmez demir yolu üzerinde Serdarabad'da bulunduğu haber alınmıştır. (şifre) Bolşevik ma'lûmatına nazaran Taşnakların 6000 piyâde, 2000 süvâri kuvvetlerinin Erivan ile Gümrü arasında bulunduğu haber alınmış ise de hâlen muharebe olduğu zımnında ma'lûmata destir olunmadığı Tiflis irtibat zâbiti tarafından bildirilmiştir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 3

Belge No : 3064

Doğu Cephesi

27.4.1921

Geliş 5/6 1921

Genelkurmay Başkanlığına

1. Şahtahtı müfreze komutanı bilgi ve gözlemlerine göre yazdığı raporda; genellikle Bolşeviklerin muharebeden bıkmış oldukları ve bunların ileri atılmaktan korktukları, nedenin de Bolşevik olanların esir edilmeyerek katledildikleri ve taarruzda ateş tesiri ve düzenli ilerleme, süngü hücumu yaptıracak talim ve terbiyeleri ve kıt'a komutanları olmadığı, savunmada inzibat ve ateş idaresi olmadığı gibi karşı tarafın taarruza hiç direnmedikleri, geri çekilerek dağıldıkları ve devamlı bir taarruzun bunları mahvedeceği ve yürüyüş zahmetinin Bolşevikleri pek çabuk birlik mahallinden çıkaracağı makineli tüfeklerinin arabalı olduğu gibi cephanesini ikmal edemediği piyadelerin de levis tüfeği olmadığı, nakliye araçları yetersiz, iaşe teşkilâtı düzensiz ve âdeta her erin iaşesini düşünmeye mecbur olduğu ve şose demir yolu üzerinde olmayan birliklerin kabiliyet gösteremeyecekleri bildirilmiştir.

2. 22.4.1921'de bir Bolşevik zırhlı treni Akbulak'tan Gümrü'ye gelmiş, içinde top ve makineli tüfek mürettebatından başka erleri yoktur.

3. Erivan'da bulunan 20 nci Kızıl Tümenin 187 nci Alayı Açması'nda ve bu alaydan bir taburun Markara köprüsünde ve bir taburun da meselâ Bayezid'de diğer bir taburun Erivan-Çalölmez demir yolu üzerinde ve Serdarabad'da bulunduğu haber alınmıştır. (şifre) Bolşevik malûmatına göre Taşnakların 6000 piyade, 2000 süvari kuvvetinin Erivan ile Gümrü arasında bulunduğu haber alınmış ise de hâlen muharebe olduğu doğrultusunda bilgi olmadığı Tiflis irtibat subayı tarafından bildirilmiştir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 3

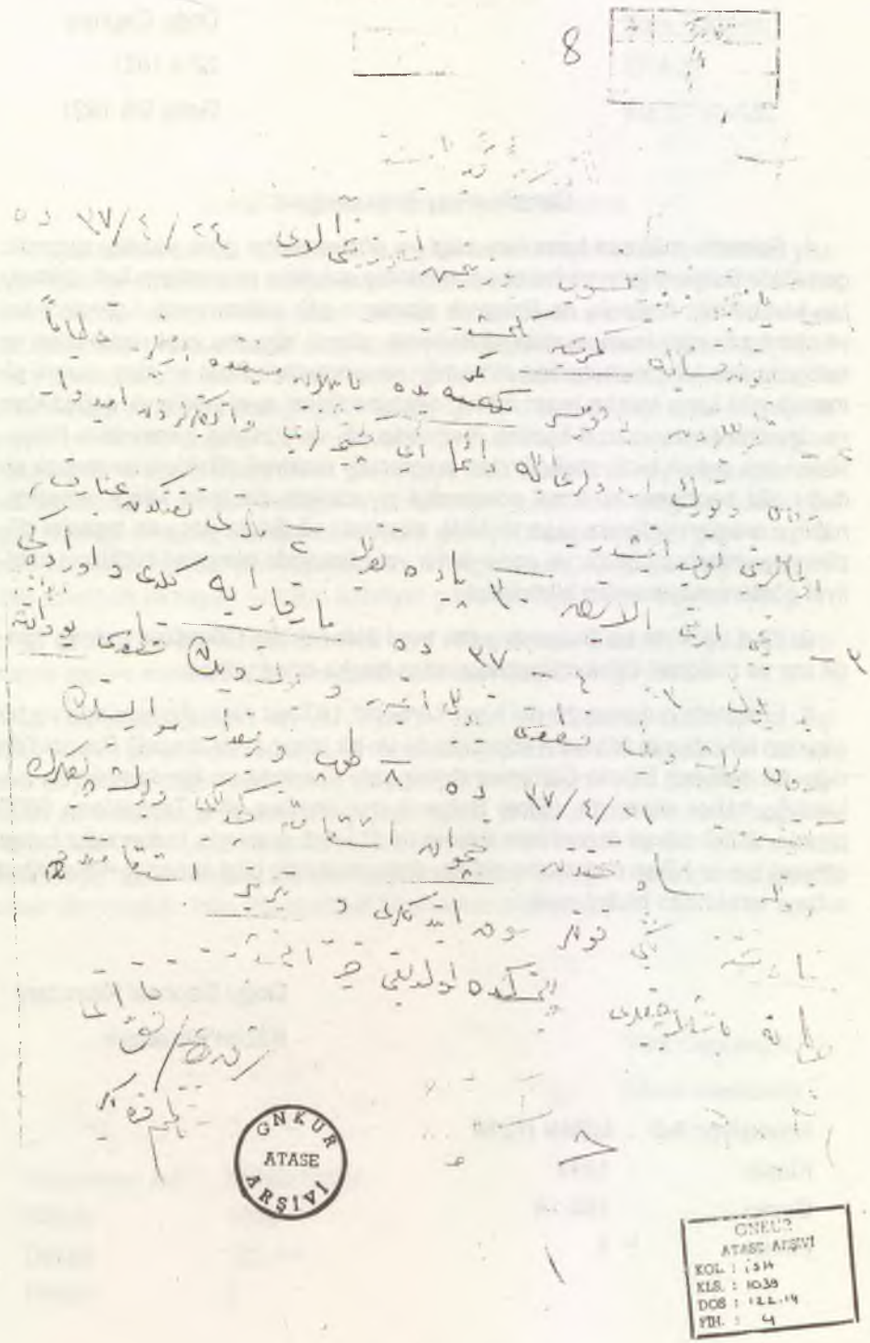

ONKUR ATASE ARŞIVI

Şark Cephesi

30.4.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye

Riyâsetine

1. Yirminci Fırkaya mensûb Yüz Yetmiş Dokuzuncu Alay 24.4.37'de bütün aksâmıyla Gümrü'ye gelmiştir.

2.Kızıllardan bir komiser Gümrü'de yapılan mitinkde Ermenilere hitaben Rus ve Türk orduları ile daima iyi geçinmelerini ve İngilizlerden ümitvâr olmamalarını tavsiye edilmiştir.

3. Birinci Ermeni Alayından 30 piyâde neferiyle 2 makineli tüfenkden ibaret bir bölük 23.4.37'de Markara'ya geldi ve oradaki Rus Bolşevik kıtaâtı tebdîl edmiş ve Bolşevik kıtaâtı Bovat'a gitmiştir. 21.4.37'de 8 top ve bir miktar süvarisinin trenle Şahtahtı'ndan Nahçivan istikametine geçtiği ve Bolşeviklerin Şahtahtı'na yeni kuvvetler sevk ettikleri ve Tirtir istikametinde harekâta başlayacakları söylenmekte olduğu haber alınmıştır.

Şark Cephesi Kumandanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 4

Belge No : 3065

Doğu Cephesi

30.4.1921

Genelkurmay Başkanlığına

1. 20'nci Tümene mensup 179 ncu Alay, 24.4.1921'de bütün birlikleriyle Gümrü'ye gelmiştir.

2. Kızıllardan bir komiser, Gümrü'de yapılan mitingde, Ermenilere hitaben, Rus ve Türk orduları ile daima iyi geçinmelerini ve İngilizlere ümit bağlamamalarını tavsiye etmiştir.

3. 1 nci Ermeni Alayından 30 piyade askeriyle 2 makineli tüfekten oluşan bir bölük 23.4.1921'de Markara'ya gelmiş ve oradaki Rus Bolşevik birlikleri değiştirilecek Bolşevik birliği Bovat'a gitmiştir. 21.4.1921'de 8 top ve bir miktar süvarisinin trenle Şahtahtı'ndan Nahçivan istikametine geçtiği, Bolşeviklerin Şahtahtı'na yeni kuvvetler sevk ettikleri ve Tirtir istikametinde harekâta başlayacaklarının söylenmekte olduğu haber alınmıştır.

Doğu Cephesi Kumandanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 4

Belge No : 3066

GNKUR
ATASE ARŞIVI
KOL. : İSH
KLS. : 1039
DOS : 122-14
FIH. : 7

GNKUR
ATASE
ARSIVI

Belge No : 3066

Karargah

8.5.37

11 Vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

29 Mart 37 telgrafa :

1. Ermenistan ve Azerbaycan'dan hükûmetimize ilticâ edenlerden miralay ve binbaşı rütbelerindeki zevâta orduda tabî mahal ve istihdam bulmak imkânı yokdur.

2. Yüzbaşı, mülâzım-ı evvel ve sâni rütbelerindeki zevâtdan İslâm olanlar ve arzu edenler üç ay talimgâhda nefer mahsûsutıyla staj görmek üzere muvâfakat edenlerin hemen Ankara'ya i'zamları,

3. İslâm olmayan zâbitânla bil'umum siviller,

4. Garp cephesi'ne gitmek arzu etmeyen zevât hakkında tahkikât îcrâ' olunarak şübheli ve zararlı eşhas olmadıkları tebeyyün ederse, kendileri arzu edenleri çalışırlar ve hayatlarını te'mîn ederler.

5. Şüpheli ve zararlı eşhas hangi milletden olursa olsun derhâl memleketden çıkarılmalıdır.

6. 3.F.K ve berây-ı ma'lûmat E.H. Riyâsetine yazılmışdır.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 7

Belge No : 3066

Karargâh

8.5.37

Gelişi 11.5.1921

Genelkurmay Başkanlığına

29 Mart 1921 telgrafa

1. Ermenistan ve Azerbaycan'dan hükûmetimize iltica edenlerden albay ve binbaşı rütbelerindeki kişilere orduda doğal olarak istihdam alanı bulabilme imkânı yoktur.

2. Yüzbaşı, teğmen ve üsteğmen rütbelerindeki kişilerden İslâm olanlar ve arzu edenler 3 ay talimgâhta asker ödeneğiyle staj görmek üzere uygun olanlarının hemen Ankara'ya gönderilmeleri.

3. İslâm olmayan subaylarla bütün siviller,

4. Batı Cephesi'ne gitmeyi istemeyen kişiler hakkında soruşturma yapılarak şüpheli ve zararlı kişiler olmadıkları anlaşılırsa, kendileri istedikleri takdirde çalışırlar ve hayatlarını temin ederler.

5. Şüpheli ve zararlı kişiler, hangi milletten olursa olsun derhâl memleketten çıkarılmalıdır.

6. 3 ncü Tümen Komutanlığına ve bilgi için Genelkurmay Başkanlığına yazılmıştır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 7

ANKARA ATASE BSK. KÜTÜPHANESİ
Giriş T :
Kayıt No :

GNKUR
ATASE

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 1514
KLS. : 1039
DOS : 122-14
FİH. : 12

Kars

3.8.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

1. Şimdiye kadar muhtelif menba'lardan toplanan ma'lûmata nazaran: Gürcüler üç piyâde bir süvâri fırkasından terekküb etmek üzere bir kolordu teşkîl etmek arzusunda idiler. Hâlbuki efrâdın azlığı ve techizâtın fıkdânı dolayısıyla bu arzularında muvâfık olamamışlar ve yalnız merkezi Tiflis olan Birinci Gürcü Fırkasını kısmen teşkîl edebilmişlerdir. Bu fırkanın kumandanı "Maztif" olub altı alaydan mürekkebdir. Bu alaylardan birinci alayı Tiflis'de üç yüz mevcûdunda olarak teşekkül etmiş, diğer beş alay henüz kadro hâlinde ihzâr olunmuştur.

2. Daha evvel hududun tarassud ve emniyeti için teşkîl edilmiş olan Gürcü hudud livasının merkezi Tiflis'dedir. Kumandanı "Kakapate" dir. Bu liva üç alaylı olub Birinci Hudud Alayıyla Batum ve Poti hudud alaylarından müteşekkildir. Birinci Hudud Alayı üç taburludur. Bu taburların kumandanları alay kumandanı mahsûsâtı almakta taburların bil-âhire alay hâline ifrâğını mutasavvermiş. Birinci Tabur Ahısha'da İkinci ve Üçüncü taburlar Ermeni ve Azerbaycan hududlarındadır. Batum ve Poti hudud alaylarının kadroları, altı yüz seksen sekiz piyâde, 250 süvâri 120 zâbitden ibharet olub her iki alay da hudutdadır.

3. Gürcüler tasavvûr ettikleri teşkilâtı bir an evvel yapmak için 1900, 1901, 1902, tevellüdlü efrâdı silâh altına dâvet etmişlerdir. İhtifâ, firari devaire intisâb edenlerin şiddetle tazyîki için de şedid bir emir neşr eylemişlerdir.

Şark Cephesi Kumandanı
Kâzım Karabekir

Raporun aslı (5.8.37) tarihli İkinci Şû'beye verilmiştir.

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1039
Dosya	:	122-14
Fihrist	:	12

Belge No : 3067

Kars

3.8.1921

Genelkurmay Başkanlığına

1. Şimdiye kadar çeşitli kaynaklardan toplanan bilgilere göre; Gürcüler, üç piyade bir süvari tümeninden oluşmak üzere, bir kolordu meydana getirmek arzusunda idiler. Erlerin ve teçhizatın azlığı dolayısıyla, bu arzularında başarılı olamamışlar ve yalnız merkezi Tiflis'te olan 1 nci Gürcü Tümenini kısmen oluşturabilmişlerdir. Bu tümenin komutanı "Maztif" olup, altı alaydan oluşmaktadır. Bu alaylardan 1 nci Alay Tiflis'te, 300 mevcutlu olarak oluşmuş, diğer beş alay henüz kadro hâlinde hazırlanmıştır.

2. Daha önce hududun gözetlenmesi ve emniyeti için oluşturulmuş olan Gürcü Hudut Tugayının merkezi Tiflis'tedir. Komutanı "Kakapate" dir. Bu tugay üç alaylı oyup 1 nci Hudut Alayıyla Batum ve Poti hudut alaylarından oluşmaktadır. 1 nci Hudut Alayı üç taburludur. Bu taburların komutanları alay komutanı ödeneği almakta, taburların daha sonra alay hâline getirilmesi tasarlanmaktadır. Birinci Tabur Ahıska'da, 2 nci ve 3 ncü taburlar Ermeni ve Azerbaycan hudutlarındadır. Batum ve Poti hudut alaylarının kadroları 688 piyade, 250 süvari, 120 subaydan ibaret olup her iki alay da sınırdadır.

3. Gürcüler düşündükleri teşkilâtı bir an önce yapmak için 1900, 1901, 1902 doğumlu kişileri silâh altına davet etmişlerdir. Firar edenler ve yakalananların şiddetle bastırılması için de şiddetli bir emir yayınlamıştır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Raporun aslı (5.8.1921 tarihli) 2 nci Şubeye verilmiştir.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 12

Belge No : 3068

GNKUR
ATASE ARŞİVI
KOL. : İSH
KLS. : 1039
DOS : 122-14
FİH. : 12

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

Belge No : 3068

Kars

6.8.37

13.8.37 Vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

Kızıllar, Kızıl Gürcistan ile olan hatt-ı hudûdumuzun setr ve te'mînini Kızıl Gürcü kıtaâtına teslîme başlamışlar ve Ahısha'dan itibâren Acara suyuna kadar olan kısmını teslîm etmişler, mütebâki (şifre) yakında teslîm edileceğini Gürcülere haber vermişlerdir. Gürcüler Ahısha'dan Acara suyuna kadar olan kısmına onar kişilik postalar hâlinde iki yüz kadar nefer koymuşlardır.

13.8.37

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 14

Belge No : 3068

Kars

6.8.1921

Gelişi 13.8.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Kızıllar, Kızıl Gürcistan ile olan sınır hattımızı kapatarak, güvenliğini Kızıl Gürcü birliğine teslime başlamışlar ve Ahıska'dan itibaren Acara suyuna kadar olan bölümünü teslim etmişler, kalan (şifre) yakında teslim edeceklerini Gürcülere haber vermişlerdir. Gürcüler Ahıska'dan Acara suyuna kadar olan kısmına onar kişilik postalar hâlinde 200 kadar asker koymuşlardır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

13.8.1921

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 14

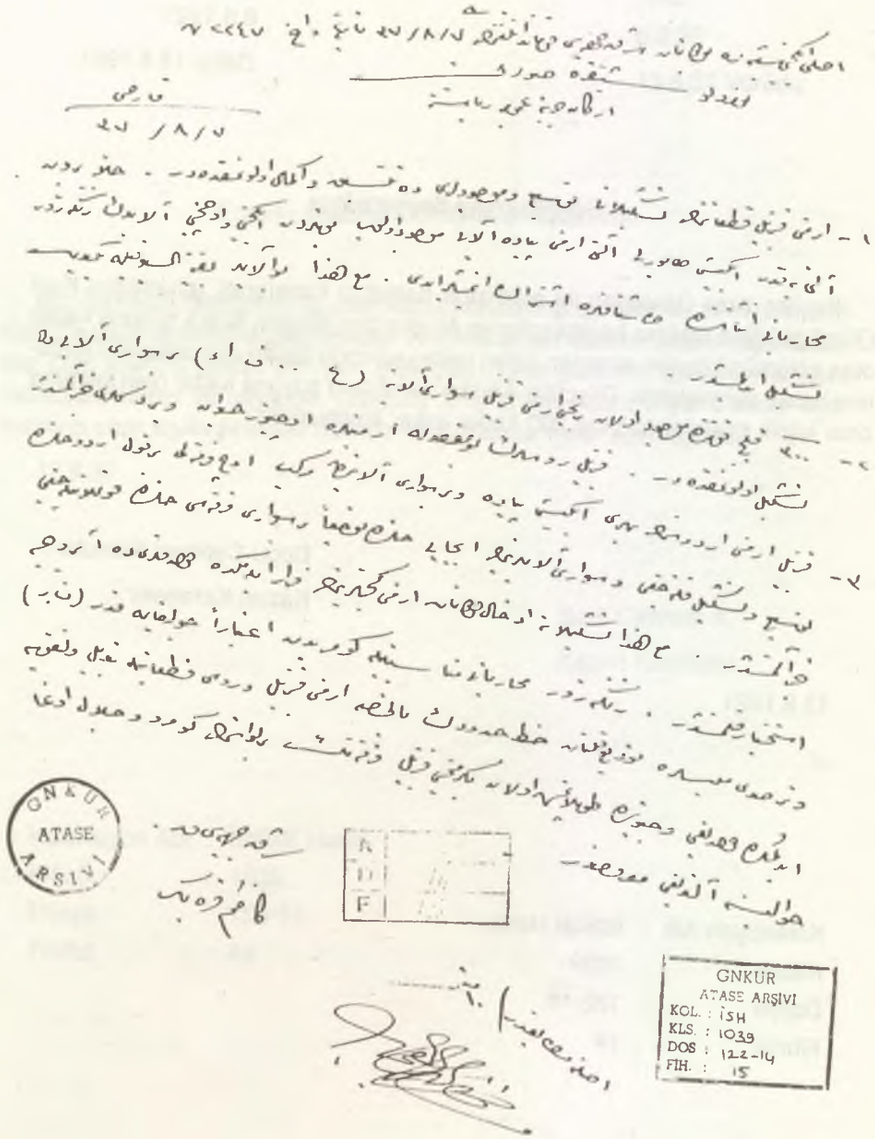

Kars

7.8.37

Aslı İkinci Şû'bede bulunan Şark Cephesi Kumandanlığının 7.8.37 tarih ve E.H 2247 numrolu şifre sûreti.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

1. Ermeni Kızıl kıtaâtının teşkilâtı tevsî' ve mevcûdları da tensîk ve ikmâl olunmaktadır. Hâlen birden altıya kadar ikişer taburla altı Ermeni piyâde alayı mevcûd olup bunlar da İkinci ve Üçüncü alaylardan Zengizor muharebâtı esnasında Taşnaklara iştirâk etmişler idi. Ma'haza bu alaylar bakiyet-üs-süyûfuyla yeniden teşkîl edilmiştir.

2. 300 kılıç kuvvetinde mevcûd olan Birinci Ermeni Kızıl Süvâri Alayına (şifre) bir süvâri alayı daha teşkîl olunmaktadır. Kızıl Rusların bu maksadla Ermenilere üç yüz hayvan verdikleri haber alınmışdır.

3. Kızıl Ermeni ordusunun beheri ikişer piyâde ve bir süvâri alaylarından mürekkep üç fırkalı bir kolordu hâlinde tevsi' ve teşkil kılınacağı ve süvâri alaylarının îcâbı hâlinde tevhîden bir süvâri fırkası hâlinde kullanılacağı haber alınmıştır. Ma'haza teşkilâta idhâl olunan Ermeni gençlerinin de firâr eylemekte oldukları da ayrıca istihbâr kılınmıştır. Zengizor muharebâtı münhasebetiyle Gümrü'den itibaren Çulka'ya kadar (şifre) ve tarassudu milislere tevdî kılınan hatt-ı hududun bilhassa Ermeni, Kızıl ve Rus kıtaâtıyla tebdîl ve takviye edilmekte olduğu ve cenûpta toplanmış olan Yirminci Kızıl Fırkanın bir livasının Gümrü ve Celâl Oga havâlisine alındığı ma'rûzdur.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Aslına mutâbıkdır.

10/minh

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 15

Belge No : 3069

Kars

7.8.1921

Aslı İkinci Şubede bulunan Şark Cephesi Komutanlığının 7.8.1921 tarih ve Genelkurmay 2247 numaralı şifre sureti.

Genelkurmay Başkanlığına

1. Ermeni Kızıl birliklerinin teşkilâtı genişletilerek, mevcutları da azalttırılarak tamamlanmaktadır. Hâlen birden altıya kadar ikişer taburlu altı Ermeni piyade alayı mevcut olup bunlar da, İkinci ve Üçüncü alaylardan Zengizor muharebeleri sırasında Taşnaklara katılmışlardı. Bununla birlikte bu alaylar kalanlarla yeniden oluşturulmuştur.

2. 300 kılıç kuvveti bulunan 1 nci Ermeni Kızıl Süvari Alayına (şifre) bir süvari alayı daha oluşturulmaktadır. Kızıl Rusların bu maksatla Ermenilere 300 hayvan verdikleri haber alınmıştır.

3. Kızıl Ermeni ordusunun her biri ikişer piyade ve bir süvari alaylarından oluşan üç tümenli bir kolordu hâlinde genişletilip oluşturulacağı ve süvari alaylarının gereği hâlinde birleştirilerek bir süvari tümeni hâlinde kullanılacağı haber alınmıştı. Bununla birlikte teşkilâta dâhil edilen Ermeni gençlerinin de firar etmekte oldukları da ayrıca bildirilmiştir. Zengizor muharebeleri nedeniyle Gümrü'den itibaren Çulka'ya kadar (şifre) ve gözetlenmesi, milislere bırakılan hudut hattının, özellikle Ermeni, Kızıl ve Rus birliğiyle değiştirilerek takviye edilmekte olduğu ve güneyde toplanmış olan 20 nci Kızıl Tümeninin bir tugayının Gümrü ve Celâl Oga havalisinde alındığı arz olunur.

Şark Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Aslına uygundur./10'da

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 15

Belge No : 3070

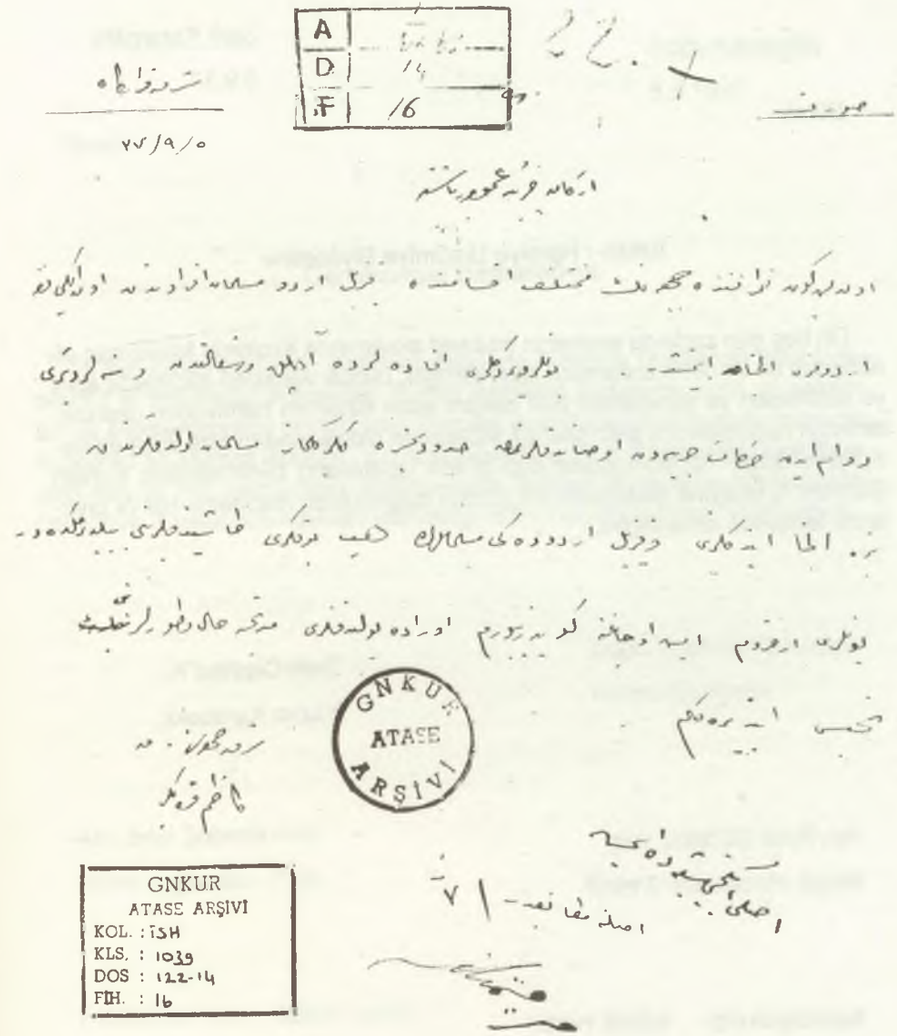

Belge No : 3070

Şark Karargâhı
5.9.37

Sûret

Erkân-ı Harbiye Umûmîye Riyâsetine

On beş gün zarfında cephenin muhtelif aksâmında Kızılordu Müslüman efrâdından on iki nefer ordumuza ilticâ etmiştir. Bunlar verdikleri ifâdelerde açlık ve sefâletden ve senelerden beri devam eden harekât-ı harbiyeden usandıklarından hududumuza gelir gelmez Müslüman olduklarından bize ilticâ ettikleri, Kızılordudaki Müslümanların hep bu fikri taşıdıklarını bildirmektedir. Bunları Erzurum iş ocağına gönderiyorum. Orada bulundukları müddetçe hâl ve tavırlarını tehabbüs ettireceğim.

Şark Cephesi K.
Kâzım Karabekir

Aslı İkinci Şû'bede imiş.
Aslına mutabıkdır. 7/minh

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 16

Belge No : 3070

Doğu Karargâhı
5.9.1920

Suret

Genelkurmay Başkanlığına

15 gün içinde cephenin çeşitli kısımlarında Kızılordu Müslüman askerlerinden 12 er ordumuza sığınmıştır. Bunlar verdikleri ifadelerde; açlık ve sefaletten ve senelerden beri devam eden harpten usandıklarından hududumuza gelir gelmez Müslüman oldukları için bize sığındıklarını, Kızılordudaki Müslümanların hep bu fikri taşıdıklarını bildirmektedir. Bunları Erzurum iş ocağına gönderiyorum. Orada bulundukları müddetçe hâl ve tavırlarını takip ettireceğim.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Aslı 2 nci Şubede imiş.
Aslına uygundur. /7'de

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 16

Belge No : 3071

Belge No : 3071

Kars

3.10.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

Azerî ordusunun 1.10.37 tarihindeki vaziyeti şöyledir :

1. Kızıllar el'an Azerîlere emniyet etmemekte ve bu sebeple Ermeni ve Gürcülerde olduğu gibi sırf Azerîlerden mürekkep kıtaâtın teşkîline mütemeyyil bulunmamaktadırlar.

2. El-yevm Azerbaycan'da Azerî kıtaâtı olarak derme çatma altı piyâde ve bir süvâri alayı mevcûd olup, bunların efrâdının kısm-ı a'zâmı Rus ve Ermeniden ibârettir. Azerîlerin miktarı üçte bir raddesindedir.

3. Azerî kıtaâtının her türlü husûsâtı Kızılordunun emrindedir. Vaz-ül ceyşleri Kızıllar tarafından tesbît edilen bu alaylar Bakû, Gence, Karabağ olmak üzere Ermenistan'da başlıca mühim kasabalar da âdeta parakende bir hâldedirler.

4. Kızıllar eski Çarlık zamanında olduğu gibi Azerbaycan ve Dağıstan'ın ve bunlara mümessil Türk ve Müslümanlarla meskûn aksâmının bir mevcûdiyet-i milliye ve askeriye göstermelerine razı olmamaktadırlar. Bununla beraber Çarlık zamanında Rusya'da yetişen Müslüman zâbitlerin diğer milletlere nazaran kemmiyet ve keyfiyet itibarıyla dûn bir hâlde bulunmaları ve ekseriyetin Kızıl istilâsında telef olmaları ve yahut öteye beriye dağılmaları ve el-yevm Azerbaycan'da orduya pişvâ olacak şahsiyetlerin bulunmaması muntazam bir Azerî ordu teşkiline başlıca mâni teşkîl etmektedir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Şifre mahlûlü aslı hulûlu üzerine

İkinci Şû'beye verilmişdir. 4/5 minh

GNKUR
ATASE ARŞIVI
KOL. : İSH
KLS. : 1039
DOS : 122-14
FIH. : 17

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 17

Belge No : 3071

Kars

3.10.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Azerî ordusunun 1.10.1921 tarihindeki askerî durumu şöyledir :

1. Kızıllar hâlen Azerîlere güvenmemekte ve bu sebeple Ermeni ve Gürcülerde olduğu gibi sırf Azerîlerden meydana gelen birliklerin oluşturulması taraftarı değillerdir.

2. Bugün Azerbaycan'da Azerî birlikleri olarak derme çatma altı piyade ve bir süvari alayı mevcut olup, bunların erlerinin çoğunluğu Rus ve Ermeni'den ibarettir. Azerîlerin miktarı üçte bir kadardır.

3. Azerî birliklerinin her türlü işleri Kızılordunun emrindedir. Konuşları Kızıllar tarafından tespit edilen bu alaylar, Bakû, Gence, Karabağ olmak üzere Ermenistan'da başlıca önemli kasabalarda âdeta dağınık bir hâldedirler.

4. Kızıllar eski Çarlık zamanında olduğu gibi Azerbaycan ve Dağıstan'ın ve bunlara mümessil Türk ve Müslümanlarla meskûn kısmının millî bir varlık ve askeriye göstermelerine razı olmamaktadırlar. Bununla beraber Çarlık zamanında Rusya'da yetişen Müslüman subayların diğer milletlere göre nitelik ve nicelik itibarıyla aşağı bir durumda bulunmaları ve genelinin Kızıl istilâsında telef olmaları ya da öteye beriye dağılmaları ve bugün Azerbaycan'da orduya öncü olacak şahsiyetlerin bulunmaması, muntazam bir Azerî ordusu oluşturulmasında başlıca engeldir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Şifre çözümün aslı gelişi

üzerine 2 nci Şubeye verilmiştir. 4/5'te

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1039
Dosya	:	122-14
Fihrist	:	17

Belge No : 3072

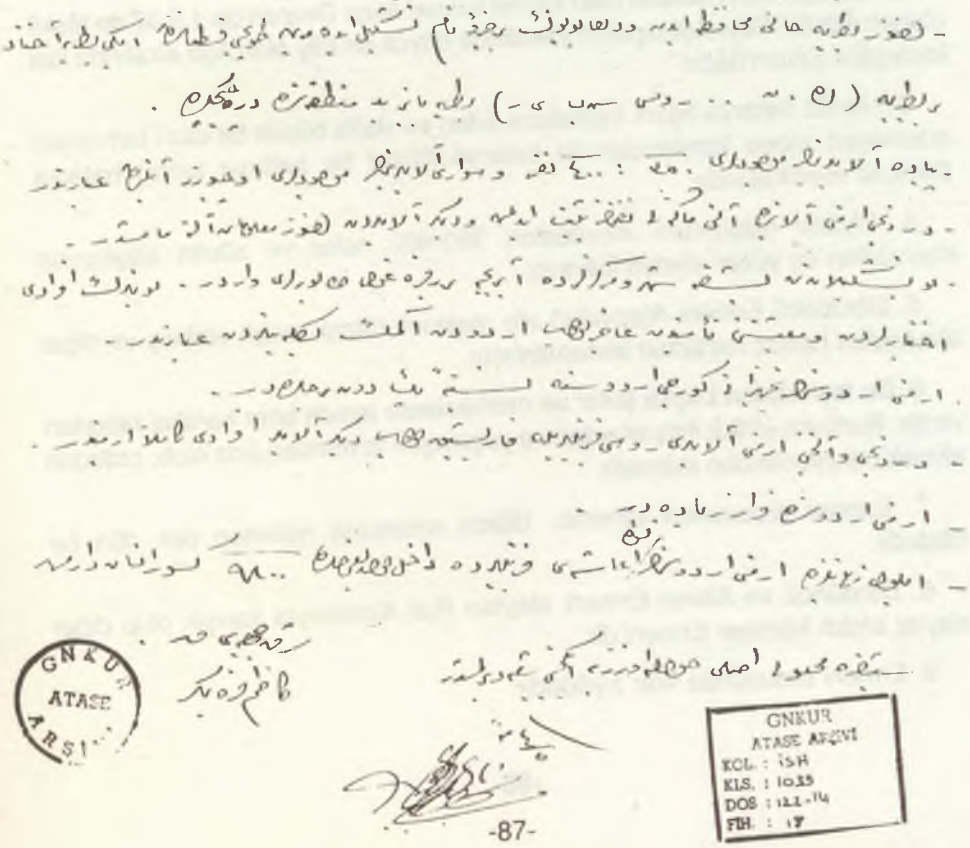

GNKUR ATASE ARŞİVİ

GNKUR ATASE ARŞİVİ KOL. : İSH KLS. : 1039 DOS : 122-14 FİH. : 17

Belge No : 3072

Kars

3/4.10.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

Ermeni ordusunun 1.10.37 tarihindeki vaz'iyeti şöyledir. Ermeni ordusunda henüz fırka veya liva teşkilâtı tesbît edilmemişdir. Mevcûd olan altı piyâde alayıyla iki süvâri alayından mürekkep bir süvâri livası Erivan'daki harbiye komiseri tarafından idâre olunmaktadır ki bunların vaz-ül ceyşi ber-vech-i âtidir :

1. Bir ve İkinci alaylar, Açmapazın ve Erivan mıntıkalarından Üçüncü Alay Zengizor ve kısmen Daralakez'de Dördüncü Alay merkezi Komarlı'da olarak hududumuzda Beşinci Alayı pay-ı taht muhafızlığını takviye etmek üzere Erivan'a gelmişdir. Altıncı Alayın Karakilise'de olduğu 10.9.37'de haber alınmış ise de bu alayın Taşnak harekâtından sonra lâğv olunduğu esasen Tiflis Ermenilerinden teşekkül eden efrâdının terhîs edilerek Gürcistan'a gönderildiği rivâyet olunmaktadır.

2. Eskiden beri mevcûd olan Birinci Süvari Alayı Delican'da 1.9.37'de teşkîl olunan Süvâri Alayı Açmapazın şimâlinde büyük bir köy olan Aştı etrafında liva karargâhı Erivan'dadır.

3. Henüz batarya hâlini muhafaza eden ve daha büyük bir cüz'i tam teşkîl edemeyen topçu kıtaâtından iki batarya Ahıtat bir batarya (şifre) batarya Beyazıd mıntıkasında.

4. Piyâde alaylarının mevcûdları 350-400 nefer ve süvâri alaylarının mevcûdları üç yüzer atlıdan ibârettir.

5. Dördüncü Ermeni Alayından altı makineli tüfenk tesbît edilmiş ve diğer alaylardan henüz ma'lûmat alınamamıştır.

6. Bu teşkilâtdan başka şehir ve merkezlerde ayrıca birer karakol taburları vardır. Bunların efrâdı ihtiyarlardan ve yaşayışını te'mînden âciz olub, ordudan ekmek bekliyenlerden ibâretdir.

7. Ermeni ordusunun tahrirâtı, Gürcü ordusuna nisbeten pek dûn bir hâldedir.

8. Dördüncü ve Altıncı Ermeni alayları Rus Kızıllarıyla karışık olup diğer alaylar efrâdı kâmilen Ermeni'dir.

9. Ermeni ordusunda firâr ziyâdedir.

10. Eylül nihâyetinde Ermeni ordusunun kuvve-i iâşesi Kızıllar da dâhil olduğu hâlde 9800 küsur insan var.

Şifre mahlûlû aslı hulûl üzerine İkinci Şû'beye verilmiştir.

4 /minh
5

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 18

Belge No : 3072

Kars

3/4.10.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Ermeni ordusunun 1.10.1921 tarihindeki durumu şöyledir : Ermeni ordusunda henüz tümen veya tugay teşkilâtı tespit edilememiştir. Mevcut olan altı piyade alayıyla iki süvari alayından oluşan bir süvari tugayı Erivan'daki harbiye komiseri tarafından idare olunmaktadır ki bunların konuşu aşağıdadır.

1. 1 ve 2 nci alaylar Açmapazın ve Erivan mıntıkalarında, 3 ncü Alay Zengizor ve kısmen Daralakez'de, 4 ncü Alay merkezi Komarlı'da olarak hududumuzda, 5 nci Alay başkent muhafızlığını takviye etmek üzere Erivan'a gelmiştir. 6 ncı Alayın Karakilise'de olduğu 10-9-1921'de haber alınmış ise de, bu alayın Taşnak harekâtından sonra lâğvolunduğu, esasen Tiflis Ermenilerinden oluşan askerlerinin terhîs edilerek Gürcistan'a gönderildiği rivâyet olunmaktadır.

2. Eskiden beri mevcût olan 20 nci Süvâri Alayı Delican'da 1.9.1921'de oluşturulan süvâri alayı Açmapazın'ın kuzeyinde büyük bir köy olan Aştı etrafında, tugay karargâhı Erivan'dadır.

3. Henüz batarya hâlini muhafaza eden ve daha büyük bir bütün oluşturamayan topçu birliklerinden iki batarya Ahıtat bir batarya (şifre) batarya Beyazıd mıntıkasında.

4. Piyâde alaylarının mevcutları 350-400 er süvari alaylarının mevcutları üç yüzer atlıdan ibarettir.

5. 4 ncü Ermeni Alayından altı makineli tüfek tespit edilmiş ve diğer alaylardan henüz bilgi alınamamıştır.

6. Bu teşkilâttan başka şehir ve merkezlerde ayrıca birer karakol taburları vardır. Bunların erleri ihtiyarlardan ve yaşayışı teminden aciz olup, ordudan ekmek bekleyenlerden ibarettir.

7. Ermeni ordusunun yazışmaları Gürcü ordusuna göre çok iyi değildir.

8. 4 ncü ve 6 ncı Ermeni alayları Rus Kızıllarıyla karışık olup diğer alayların erleri tamamen Ermeni'dir.

9. Ermeni ordusunda firar çoktur.

10. Eylül sonunda Ermeni ordusunun iaşe kuvvetleri, Kızıllar da dâhil olduğu hâlde 9800 küsur imiş.

Şifre çözümü aslı gelişi üzerine 2 nci Şubeye

verilmiştir. 4/5'te

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 18

٤/١٠/٣٧

ارکان حربیه ریاستنه

کورجی اردوسی حقنده لهستانه معلومات ویرلمسی رجا اولنور .

١ - اوچ پاده دویسی قشلاق ایچنده کوره جه بوتون پوسته لرده اولان نفسی تشکیل ایتمکده ایکی دفعه زاهی اولمادن وقت قیمانده ماوقعه پاده نفسنگ اردو قیمانلغنه اسکی کورجی جلاد آندره توشوم ایله ایمدر .

٢ - کورجی اردوسی تحت اوچ پاده دویسی لوسیه مستقل حدود لواسنه عائدر . بو پاده لوسی زاهی نفسی دوی دوک نفسی دوک غوری جنب قشلاغنه مانقلیده .

٣ - اوچنجی پاده لوای زاهی نفسی تمامی قشلاغنه نوفوده دوک نوفوده دوک زاماناث غنده سقاهده دوک نفسی تحت صانلاق آلده .

٤ - اوچنجی پاده لوای زاهی کوتاییده دوک کوتاییده دوک باطومده دوک بوقده .

٥ - بوای زاهی نفسیده حاز ایلک صانلاق آلده حاز آلوک غوری تحت قلعه حاز آلوک باطومده

٦ - حدود لوای زاهی نفسیدر . اکثری اردو حدود لواسنه یعنی حدود آلوکه باطوم ولوی حدود آلوکه اولمادنه اوچ آلوکه قشلاده حکمی وجودنه قشلاغنه باسلنه جنب خرابلشمشدی . حال بوکه کوکو حدود لوای درسه بوردنه عائد اسکوه بوردن آلوه دلاغدر . صانلاق باغ دولتی محافظ ایتمکه وقوانینی آلوی قوماندان محصنلاق آلتنده در . درسه بوردنه اوچ پاده دویسی نیم حدودده دیکر پاده دویسی آدنی اکورجی دائره حدودنده در . کورجستان جبه وجهه موسیه قزیل قشلاغنه ایجاد اولمشدر . حالیه زمانده سرتدیروسنه هنوز ایجاد اولنمش حاز آلمنی یتمیش عسکری یوقدر . بلکه عصیانکار اختلالی وردر . بوسبب آلوه حدود آلتنده واقع روسلرنه آیاغنه یتمه غائب ایمدر . هنوز طوپلر کورجستانده کورجی نوکرلکنی نامیله یاد ایلمکدر .

٧ - آلوه دن موجود ٢٥٠ ، ٦٠٠ اولون لوای آلوه ماکزه وطوپچی قشلاغنده موجودر . بونلر بغداد دمیرلی یاپیلمه هنوز تطبیق شدر . بلکه استحکامات ١٥ سانتیمتر لوندنه طوپ واردر .

٨ - کورجی قطعاتی بلکه کورجی آدندنه یکدر . بلکه پاره دیکلیدر . بلکه کورجی بندی دیوه بعضه روسی اسمی موجود ایسه ده بو ندن مقداری یتمیاردر .

GNKÜR ATASE ARŞIVI

GNKÜR
ATASE ARŞIVI
KOL. : ISH
KLS.#: 1038
DOS : 122.14
FIH. : 19

٩ - بوقوه لوسنده تاریخ نفسی بیخاطر آلوه واردکه بونی نفسی کورجی دلغنه بوسدر سوی جانبدن ارکان حربیه سوی دوره بکز اوه رخی ویلی اردو ایکی ارکان حربیه غوزه نه سوف

ترجمه‌سی حد .

طاغ کز

اهمیتی ده در

ارکان حربیه

Belge No : 3073

Kars

4.10.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

Gürcü ordusu hakkında toplanan ma'lûmâta nazaran terakkiyât ve tebdîlâtı bercevh-i âtidir :

1. Üç piyâde ve bir süvâri fırkası teşkîl etmek isteyen Gürcüler, bu teşkilât-ta muvaffak olamadıklarından evvelce Tiflis'de teşkîl ettikleri Birinci Fırka karargâhını lâğv ederek, Fırka Kumandanı Martihafi Gürcü ordu kumandan muavinliğine ve piyade müfettişliğine ve ordu kumandanlığına eski Gürcü Cenerali Andre Kuşiyeviye'yi ta'yîn etmişlerdir.

2. Gürcü ordusu şimdilik üç piyâde ve bir süvâri livasıyla müstakil hudut livasından ibârettir. Birinci Piyâde Livası karargâhı Tiflis, 1 nci Alay 2 nci Alay Tiflis'te, 3 ncü Alayı Gori cenûb-i şarkîsinde Mangalis'de,

3. İkinci Piyâde Livası karargâhı Tiflis'in şimâl-i şarkîsinde Telaf'da, 4 ncü Alay Telaf'da, 5 nci Alay Zakamat'in garbında Siftah'da 6 ncı Alay Tiflis'in şarkında Sarnaçeli'de,

4. Üçüncü Piyâde Livası karargâhı Kutais'te, 7 nci Alay Kutais'te, 8 nci Alay Batum'da, 9 ncu Alay Poti'de,

5. Süvâri Livası karargâhı Tiflis'te, Süvâri 1 nci Alay Sarnaçeli'de, 2 nci Süvâri Alayı Gori'nin şarkında Karakali'de, 3 ncü Süvâri Alayı Batum'da.

6. Hudut livası karargâhı Tiflis'tedir. İki ay evvel Hudut Livasının Birinci Hudut Alayı ile Batum ve Poti Hudut alaylarından olmak üzere üç alayla teşekkül edeceği ve bu suretle teşkilâta başlanacağı haber alınmış idi, hâlbu-ki bugün hudut livası dört taburdan ibaret, işbu taburlar alay hâlindedir. Zâbit kadrolarını muhafaza etmekte ve kumandanları alay kumandanı mahsûsâtı almaktadırlar. Dört taburdan üç taburu bizim hudutta diğer taburu Azerî, Gürcü ve Ermeni hududundadır. Gürcistan'ın harbiye ve bahriye komseri Kızıl inkılâpçılardan İlyava'dır. Çarlık zamanında, şark berisinde hidmet eden İlyava'nın haiz-i ehemmiyet bir kıymet-i askeriyesi yoktur. Yalnız isyankâr ve ihtilâlperverdir. Rus, Japon harbi esnasında dâhilî Rus ihtilâllerinde ayağının birini gayp etmiştir. Hâlen topal olup Gürcistan'da Gürcü Timurlengi nâmıyla yâd edilmektedir.

7. Alayların mevcûtları 250 ilâ 600 olup liva ve alaylarda makineli ve topçu teşkilâtı da mevcuttur. Bunların mikdar ve sûret-i terkipleri henüz kat'îleşmemiştir. Batum istihkâmâtında 15 santimetrelik uzun toplar vardır.

8. Gürcü kıtaâtı yalnız Gürcü efrâdından mürekkeptir. Milel-i sairden kimse yoktur. Yalnız Gürcü tebâsı olan bazı Rus Ermenileri mevcûd ise de bunların miktarı pek azdır.

9. Bütün bu teşkilâttan başka Tiflis'te bir muhafız alayı vardır ki bunun nısfı Gürcü ve nısfı Rus'tur. Gürcü ordusu erkân-ı harbiyesinden Rus olarak yalnız On Birinci Kızılordu İkinci Erkân-ı Harbi Guzenesof vardır.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Aslı 2 nci Şû'bededir.

6/ Teşrin-i evvel/337

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 19

Belge No : 3073

Kars

4.10.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Gürcü ordusu hakkında toplanan bilgiye göre, gelişmeler ve değişiklikler aşağıdadır :

1. Üç piyade ve bir süvari tümeni oluşturmak isteyen Gürcüler, bu teşkilâtta başarılı olamadıklarından, daha önce Tiflis'te oluşturdukları, 1 nci Tümen karargâhını lâğvederek, Tümen Komutanı Martihafi Gürcü ordu komutanı muavinliğine ve piyade müfettişliğine ve ordu komutanlığına eski Gürcü Generali Andre Kuşiyeviye'yi tayin etmişlerdir.

2.Gürcü ordusu şimdilik üç piyade ve bir süvari tugayıyla Müstakil Hudut Tugayından ibarettir. 1 nci Piyade Tugayı karargâhı Tiflis, 1 nci Alay, 2 nci Alay Tiflis'te, 3 ncü Alay Gori güneydoğusunda Mangalis'te.

3. 2 nci Piyade Tugayı karargâhı Tiflis'in kuzeydoğusunda Telaf'ta, 4 ncü Alay Telaf'ta, 5 nci Alay Zakomat'ın batısında Siftah'da, 6 nci Alay Tiflis'in doğusunda Sarmaçeli'de.

4. 3 ncü Piyade Tugayı karargâhı Kutais'te, 7 nci Alay Kutais'te, 8 nci Alay Batum'da, 9 ncu Alay Poti'de.

5. Süvari Tugayı karargâhı Tiflis'te, 1 nci Süvari Alayı Sarnaçeli'de, 2 nci Süvari Alayı Gori'nin doğusunda Karakili'de, 3 ncü Süvari Alayı Batum'da.

6. Hudut Tugayı karargâhı Tiflis'tedir. İki ay evvel Hudut Tugayı'nın 1 nci Hudut Alayı ile Batum ve Poti hudut alaylarından olmak üzere üç alaydan oluşturulacağı ve bu suretle teşkilâta başlanacağı haber alınmış idi; hâlbuki bugün Hudut Tugayı dört taburdan ibaret, bu taburlar alay hâlindedir. Subay kadrolarını muhafaza etmekte ve komutanları alay komutanı ödeneği almaktadırlar. Dört taburdan üç taburu bizim hudutta, diğer taburu Azerî, Gürcü ve Ermeni hudutlarındadır.

Gürcistan'ın harbiye ve bahriye komiseri Kızıl inkılâpçılarından İlyava'dır. Çarlık zamanında doğuda hizmet eden İlyava'nın önemli askerî değeri yoktur. Yalnız isyankâr ve ihtilâlcidir. Rus, Japon harbi sırasında Rus ihtilâllerinde ayağının birini kaybetmiştir. Hâlen topal olup, Gürcistan'da Gürcü Timurlengi adıyla anılmaktadır.

7. Alayların mevcutları 250-600 olup tugay ve alaylarda makineli ve topçu teşkilâtı da mevcuttur. Bunların miktar ve birleştirme şekilleri henüz kesinleşmemiştir. Batum istihkâmatında 15 cm'lik uzun toplar vardır.

8. Gürcü birlikleri yalnız Gürcü askerlerinden ibarettir. Diğer milletlerden kimse yoktur. Yalnız Gürcü tebası olan bazı Rus Ermenileri mevcut ise de bunların miktarı pek azdır.

9. Bütün bu teşkilâttan başka Tiflis'te bir muhafız alayı vardır ki bunun yarısı Gürcü ve yarısı Rus'tur. Gürcü ordusu kurmaylığında Rus olarak yalnız 11 nci Kızılordu İkinci Kurmayı Guzenesof vardır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Aslı 2 nci Şû'bededir.

6 Ekim 1921

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 19

Belge No: 3074

A
D
F

GNKUR ATASE ARSIVI

105

GNKUR
ATASE ARSIVI
KOL. : 154
KLS. : 1614
DOS : 169
FIH. : 1

GNKUR
ATASE ARSIVI
KOL. : 154
KLS. : 1614
DOS : 169
FIH. : 1

GNKUR
ATASE ARSIVI

Belge No : 3074

Kars

4.11.37

Vürûdu 6.11.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine

Ermeni ordusu hakkında Teşrin-i evvel 37 tarihinde istihsal edilen istihbârat hülâsasıdır.

1. Ermeni ordusunun vâz-ül ceyşinde bir tebeddül olmamış ve yeniden teşkilât kurulmamıştır. El-yevm altı piyâde ve iki süvâri alayı mevcûd olup vaz'iyet-i sabıkâlarını muhafaza etmektedirler.

2. Altıncı Ermeni Alayının lâğvedilmeyip Gümrü'de bulunduğunu Gümrü'nün şimal ve cenûb aksâmındaki hududun bu alay tarafından teslîm edildiği anlaşılmıştır. 17 Teşrin-i evvel 37 tarihinde, başlarında bir Ermeni zâbiti olduğu hâlde yirmi beş piyâde neferinin huduttaki Vartamlı karyesine geldiği ve yanlarında bir levis tüfengiyle bir sandık İngiliz cephânesi ve efrâdın İngiliz elbise ve silâhlarıyla mücehhez olduğu ve kâmilen Türkiye'den Ermenistan'a ilticâ eden Ermenilerden bulunduğu görülmüştür.

3. Sovyet Ermenistan, Dağıstan isyânıyla Lehistan'a harekâtını sebep göstererek, teşrin-i evvel ayında umûmî bir seferberlik ilân etmiş ve Müslümanlar da dâhil olduğu hâlde 1892'den 1903'e kadar efrâdını silâh altına çağırmıştır. Bununla şimdiye kadar Sovyet Ermenistan'ında dört defa umûmî seferberlik ilân edilmiş olmaktadır. İlk seferberlik haziranda, ikincisi ağustosta, üçüncüsü eylülde ve dördüncüsü de teşrin-i evvel başındadır. Bu seferberlikte de on sekiz yaşından kırk beş yaşına kadar bütün efrâd taleb olunmaktadır. Mââhâza bu dâvetlere îcâbet eden yoktur. Yalnız açlıktan telef olmak tehlikesine ma'rûz kalanlar bir dereceye kadar olsun karınlarını doyurmak üzere askere gelmektedirler. Firârî ve adem-i îcâbet pek çok olduğundan kazara yakalanan esnan erbâbı iki tarafı süngülü muhafızlarla garnizonlara getirilmektedir.

4. Alınan haberlere nazaran umum Ermenistan'da bir aylık mevâd-ı iâşe mevcûd olup hâriçten tedârik ve idhâl edilmediği taktirde bütün Ermenistan'ın aç kalmaya mahkûm bulunduğundan hali vaz'iyeti müsâit olanlar Batum tarikiyle İstanbul'dan Amerika'ya gitmektedirler. Mââhâza, Gümrü Refkom Reisi Garnizon Kumandanlığının ifâdesine nazaran Amerika Muavenet Cemiyeti Rusya'da bir milyon çocuğun Ermenistan'da ahâlîden elli bin kişinin bu kış iâşelerinin te'mînini deruhte etmiş.

5. Gümrü Garnizon Kumandanlığına Tiflis Ermenilerinden Miralay Mirmanof ta'yîn edilmiştir. Mirmanof ileri harekâtımızda Karaurganda Kütek, Altınbulak, Muhitgerd cephesindeki Ermeni alayının kumandanıydı. Mirmanof Gümre'de ilk Ermeni garnizon kumandanıdır. Şimdiye kadar Gümrü garnizon kumandanları Kızılordudan intihab ve ta'yîn edilmekte idi. Gümrü'deki Elli Dokuzuncu Kızıl Livanın şimale hareketinden ve yerine yeni Kızıl cüz-ü tamların henüz gelmemesinden dolayı ta'yîn bulunmuş olsa gerektir.

6. Ermeni Hükûmeti ihâlîden pek fazla vergi taleb etmektedir. Yalnız Gümrü'den iki buçuk milyon Ermeni rublesinin tahsili emr olunmuştur. Halk bundan pek dilgerdir.

7. Ermeni ordusu için Tiflis'te Viladikafkas'da hayvan mübaya edilmekte olduğu da müstahberdir.

8. Tebriz'e toplanan Taşnaklar Miralay Nejde'nin kumandası altında olarak yine faaliyete geçmişlerdir. Bu Taşnakların İngilizlerden muâvenet ve teşvik görmekte olduklarına şüphe edilmemektedir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Şifle mahlülu Şû'be 2 dedir.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 1-1,1

Belge No : 3074

Kars

4.11.1921

Gelişi 6.11.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Ermeni ordusu hakkında Ekim 1921'de elde edilen istihbarat özetidir.

1. Ermeni ordusunun konuşunda bir değişiklik olmamış ve yeniden teşkilât kurulmamıştır. Bugün altı piyade ve iki süvari alayı mevcut olup eski durumlarını korumaktadırlar.

2. 6 ncı Ermeni Alayının lâğvedilmeyip Gümrü'de bulunduğunu Gümrü'nün kuzey ve güney kısımlarındaki hududun bu alay tarafından teslim edildiği anlaşılmıştır. 17 Ekim 1921 tarihinde, başlarında bir Ermeni subay olduğu hâlde 25 piyade erinin sınırdaki Vartanlı karyesine geldiği ve yanlarında bir levis tüfeğiyle, bir sandık İngiliz cephanesi ve erlerin İngiliz elbise ve silâhlarıyla donatıldığı ve tamamen Türkiye'den Ermenistan'a iltica eden Ermenilerden bulunduğu görülmüştür.

3. Sovyet Ermenistan, Dağıstan isyanıyla Lehistan'a harekâtını sebep göstererek, ekim ayında genel seferberlik ilân etmiş ve Müslümanlar da dâhil olduğu hâlde 1892'den 1903'e kadar erlerini silâh altına çağırmışlardır. Bununla şimdiye kadar Sovyet Ermenistan'ında 4 defa genel seferberlik ilân edilmiştir. İlk seferberlik haziranda, ikincisi ağustosta, üçüncüsü eylülde ve dördüncüsü ekim başındadır. Bu seferberlikte de 18 yaşından 45 yaşına kadar bütün fertler talep edilmektedir. Bununla birlikte davetlere uyan yoktur. Yalnız açlıktan ölmek tehlikesine maruz kalanlar bir dereceye kadar olsun karınlarını doyurmak üzere askere gelmektedirler. Firarî ve davete katılmama fazla olduğundan kazara yakalanan kişiler iki tarafı süngülü muhafızlarla garnizonlara getirilmektedir.

4. Alınan haberlere göre, Ermenistan'ın bir aylık iaşe maddeleri olup, dışardan alınarak ithal edilmediği takdirde bütün Ermenistan'ın aç kalmaya mahkûm olacağından durumu uygun olanlar Batum yoluyla İstanbul'dan Amerika'ya gitmektedir. Bununla birlikte Gümrü Refkom Başkanı Garnizon Komutanlığının ifadesine göre; Amerika Yardım Derneği Rusya'da bir milyon çocuğun, Ermenistan'da halktan 50.000 kişinin bu kış iaşelerini sağlamıştır.

5. Gümrü Garnizon Komutanlığına Tiflis Ermenilerinden Albay Mirmanof tayin edilmiştir. Mirmanof ileri harekâtımızda Karaurgan-Kütek, Altınbulak, Muhitgerd cephesindeki Ermeni alayının kumandanıydı. Mirmanof Gümrü'de ilk Ermeni garnizon komutanıdır. Şimdiye kadar Gümrü garnizon komutanları Kızılordudan seçilip, tayin edilmekte idi. Gümrü'deki 59 ncu Kızıl Tugayının kuzeye hareket etmesi ve yerine yeni Kızılordunun bütününün henüz gelmemesinden dolayı tayin edilmiş olsa gerekir.

6. Ermeni Hükûmeti halktan pek çok vergi talep etmektedir. Yalnız Gümrü'den iki buçuk milyon Ermeni rublesinin tahsili emrolunmuştur. Halk bu duruma çok üzülmüştür.

7. Ermeni ordusu için Tiflis'te Viladikafkas'ta hayvan satın alınmakta olduğu da haber alınmıştır.

8. Tebriz'de toplanan Taşnaklar Albay Nejde'nin kumandası altında olarak yine faaliyete geçmişlerdir. Bu Taşnakların İngilizlerden yardım ve teşvik görmekte olduklarına şüphe edilmemektedir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Şifle çözümü 2 nci Şubededir.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 1-1,1

GNKÜR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 1514
KLS. : 1614
DOS : 169
FIH. : 2

D 13
F

111

قابل

۲۷ / ۱۱ / ۵

GNKÜR ATASE ARŞİVİ

ارکانحربیه عمومی ریاستی

آذربایجان دوشمنی رادیوسی طرفیندن اوخونان خبرلر خلاصه سی :

۱ - آذربایجان قطعاتی ۱۰/۱۰/۲۷ تاریخ جدیده وضعیتی دیگیشدیلمیشدیر. بلده ... موجودده اولان آذربایجان اونیتا کندنده چکیلمیش و باکو یه کلمکده اولمشدر.

۲ - ساده قان آذربایجان حکومتی ۲۷/۱۰/۲۷ ده اولجه کوکلی اوبلاسه تشکیل ایتدیلر و لاکن بوده آنی بوده دیرلیک اونیتا لعنه قالدیرمشدر. یوندن صوکرا ۱۹۰۰ ۲۱ بابندن اسماعیل آغا مکفت عامه اولیه سوچ آلتی آدمجه و بوجوقلر تشکیل ایده جک ایدوقلری رفقا سلاحلرینه و بکلرینه نکه نعلم ویریلمکده جک دیکر ده بیالمل اسلوم ارنی دیل دوسلرینه تشکیل ایدیلرک و بوتعلیم ایچون ایدوده یه جک. که جک اولدقلری سوچ آلتی اسلوم افراد قرارلاشدیغی ارنداسی بالکس کوکلی صورتده آذربایجان ایدوسنه کیرمکدر. بوقرارلر تطبیقاته هنوز باشلانمه مشدر حال بوکه قرارلاشمشدر.

۳ - آذربایجان ایله حدودی اورزنده بالخاصه کیلیدر جوبنده کله ایدیلمش و بلغ حدوث اساسی بوقدر. بوراده مختلف رکده و دوسانت تخمیناً ۴۰ : ۱۰۰ کشیلک جیدلر تشکیل ایدیلمکده جک و بیشقه جهتدن ضعیف قتل بارندی ای ایکلمکدر. استقلال دکلی کوردوکه فومونستلر اولدوغنه یه قدر دولت دکلدیر فوماقده در. بوجیدلرک آرقه سنه روسلر اراده ایدیلمکده بابت اتریک سادات فقه سنه سوندرلر. وزیده نازی آذربایجان اداره سنه کیرمش و سادات قوتنی تشکیل ایدیلر حکومت سوچ قوت حکومتنه حکاز آلمنمش بوطرزده قرارلاشدورزنه سادات قوتنی جیدلر حقنده « ۱۱۰۰ » دب ... و ۲ سه لر ... وحشتده ایلنه نظر معاونت جهتیله آذربایجان جوبنی تهدید و تضییق ایدیلمکده اولمشدر. دوسانت تمنه هادیلر، قره بک، ... اولیا کیبی کسانی اعدام و بالخاصه کندانه نکبتنده و آذربایجان کوندرلمشلر هدف معاونت نظر اولمقدر. شاهد نده قوماندانه واده سی [جل ... و ه] [وجه] قوماندانه یلمش بوشه و دیده ده حکمت ایکن در. کیمسه نخم کوکلی حال ایله بانده بوجیدلرک حرکاتی کوردکدنجه و آلتونه معاونت ایدیلرک کیمسه جوبنی

ایچون بوده بولشه ویجهله کیمسه آلمنمش بیده وظیفه کوردیکدر. صوک آلنان معلومات کوره کوچک خانه طرفنده حکومتنه ده زنجیر سلسله باغلانمشدر. ۲۷ ایلول ۲۷ تاریخنده باکو استخباراتی نظاً آذربایجان داخلی قیلیلات وزه تاریخ الی ایکی کندانه بکدمسکنجی کوکلیده اوتوز ایکیوزلره بولونیغی دکول حایه ایکی [ج . ب . ن . ه] نظامنده بکدمسکنجی درسه سوق آلنمشلردی جهتلی جرا آلمشدر. [ابیده ا] اونقدر بیک سالیغه کوردولشدر. مه شاهده وقاتی تاسیسنده وزه تاریخ طوغدیاب اوتوز ایکیوز قوقفطاز منطقه جیلی [ر . ح . ی . ه] کیمسه والی ایکیوز قوقه آذربایجانه کچیرمه و آلمی ایدیلری آذربایجان بولونغنده اولان ۲۷ نجی قتل قوقه نت بعلمه ایله باکو و اوراده ی غنانه نقل اولنمشدر. بکدمسکنجی قوقه آلتی آی اول ۸۲۰ ، ۸۲۰ ، ۸۴ نجی اولوده منسلخ ایدی. الیوم هاکمی اولان آذربایجان داخلی قلیلی هنوز تیف ایدیلمشدر. الوقت قزیل آذربایجانده ضعیف جهتلرنده بوجنه وقاتنه مانع اولونمامشدر. وجنه لرک مصادره ده غالب کلدیکی کوریله استعمال ایدیلمکدر. جنه لرک وقاتی ملک نزاع قانونه قزیل بوندن ایله طرفنه نظر حاصل اولدقدنه ایدی بوره لرک آذربایجانه جوبنه ایله حکومتنه بولونمشدر. دولونطه ده اکر طهران حکومتنه بولمالی مانع اولمازسه جوبنه ایله حکومتنه بولونمشدر. وسلاله عقد اولنان خاد عنامه احکامه قایم بکه عدیلرک کیبی جوبنه استعمال ایده جکدر. نتیجه اعتبارلر. بولونمه اورزنه ایلنمه باکو محکمه خانه حقنده [ع . ط . ر] اغلاورزه [الاتی رغ ایده ه] کیمشدر.

مشروحه جوبنه
قاجاق بک

D 13
F 2-1

GNKÜR ATASE ARŞİVİ

۷۴

اصلی عمده در.

GNKÜR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 1514
KLS. : 1614
DOS : 169
FIH. : 2-1

Belge No : 3075

Kars

5.11.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Azerbaycan ordusu hakkında Teşrin-i evvel 37 zarfında elde edilen haberlerin hulâsasıdır.

1. Azerbaycan kıtaâtının 1.10.37 tarihinde bildirilen vaz'iyetinde bir tebeddül yoktur. Yalnız "300" mevcûdundaki Üçüncü Azerbaycan Alayının Lengeran'da olduğu ve Bakü'ye geleceği haber alınmışdır.

2. Sovyet Azerbaycan Cumhuriyeti 12.10.37'de evvelce gönüllü usûlüyle teşkîl edilmiş olan altı piyâde ve bir süvari alayının lağvına karar vermişdir. Bundan sonra 19, 20, 21 yaşlarındaki esnân erbâbı mükellefiyet-i âmme usûlüyle silâh altına alınacak ve bu sûretle teşekkül edecek ordunun bir kısmı İslâmlardan mürekkeb olarak Türkçe ta'lîm ve terbiye görecek diğer kısmını da beyn-el milel İslâm, Ermeni ve yerli Ruslardan teşkîl edilerek Rusça ta'lîm edeceklerdir. Orduda yiyecek, giyecek olmadığından silâh alınan İslâm efrâdı firâr etmekte, Ermeniler ise bil'akis gönüllü sûretiyle Azerbaycan ordusuna girmektedir. Bu kararın tatbikâtına henüz başlanmış olduğundan alaylar hâl-i sâbıkatı muhâfaza etmektedirler.

3. Azerbaycan İran hudûdu üzerinde bilhâssa Gilan Cumhuriyeti ile Kezan havâlîsinde Karabağ cenûbunda âsâyiş yokdur. Buralarda muhtelif ser-kerde ve rüesânın taht-ı idâresinde 40-100 kişilik çeteler müteferrik bir hâlde Kızıllarla çarpışmakda oldukları zayif Kızıl partileri imha edilmektedirler. İşgâl eyledikleri köylerdeki komünist memurlarını öldürünceye kadar döğmekde ve köylerine koymamaktadırlar. Bu çetelerin ekserî rüesâsıResulzâde Emin Beyin riyâset ettiği Müsavât Fırkasına mensûbdurlar. Kızıllara karşı Azerbaycan müdâfaa için Karabağ'da tahaşşüd eden müsâvât kuvvetlerinin reisi olan Hüsrev Bey Sultanof Taşnak harekâtı esnâsında bozularak firâr etmesi üzerine müsâvât kuvvetleri çeteler hâlinde "1100 (şifre)" ve şimdi İran'dan mazhâr-ı muâvenet olarak Aras boyunca Azerbaycan'ı cenûbundan tehdîd ve tahkîk eylemekde bulunmuşlardır. Rüesânın başları Hamid Bey, Karabey, Bahaçala olub gittikçe kesb-i kuvvet eylemekde ve bil-hâssa Lengeren zenginlerinden ve Azerbaycan köylerinden her türlü muâvenete mazhar olmaktadırlar. Şahsuvanlara kumanda eden ve Ardabil (şifre)(şifre) kolu hâlinde bunlarla birlikte Bolşeviklere karşı hareket etmektedirler. Gilan Cumhuriyeti'ndeki Küçük Han ve İhsanullâh han da bu çetelerin harekâtını körüklemekte ve Altunla muâvenet ederek Gilan Cumhuriyeti için bunlara Bolşeviklerle kendi arasında bir perde vazîfesi gördürmektedir. Son alınan ma'lûmâta göre Küçük Han Tahran Hükümetiyle

de teşrîk-i mesâîye başlamışlardır. 24 Eylül 37 tarihli Bakü istihbârâtına nazaran Azerbaycan dâhilinde Kızılların Karabağ'da Elli İkinci Lengiran'da Yirmi Sekizinci Günçay'da Otuz İkinci Fırkaları bulunduğu ve Günçay'da iki (şifre) olmak üzere yirmi dört serî ateşli topları olduğu haber alınmışdır. (Şifre) o mikdâr pek mübâlâlı görülmüşdür. Taşnak harekâtı münâsebetiyle Karabağ'da toplanan Otuz İkinci Fırka kıtaâtı müteferrik bir hâlde (şifre) gitmiş ve Elli İkinci Fırka Azerbaycan'a hiç gelmemiş ve altı aydan beri Azerbaycan'da bulunmakda olan /22 nci Kızıl Fırkanını bazı aksamı Bakü'ye ve oradan Dağıstan'a nakl olunmuşdur. Yirmi Sekizinci Fırka altı ay evvel, 82,83,84 üncü livâlardan müteşekkil idi. El-yevm hangi livâların Azerbaycan dâhilinde kaldığı henüz tesbît edilememiştir. El'ân Kızıllar Azerbaycan'da zaif olduklarından bu çete harekâtına mâni' olmamakda ve çeteler her müsâdemede gâlib gelerek köyleri işgâl eylemekdedir. Çetelerin harekâtında pek bîzâr kalan Kızıllar bunların İran tarafından mazhâr-ı himâye olduklarını ileri sürerek Azerbaycan Cumhuriyeti İran Hükûmetine bir nota vermişdir. Ve bu notada eğer Tahran Hükûmeti bu hâle mâni'olmazsa Ruslarla akd olunan muhâdetnâme ahkâmı ke-en-lem-yekün add edilerek Gilan Cumhuriyetini işgâl edeceklerini tebliğ etmişlerdir. Bu nota üzerine İran'ın Bakü Mümessili Mehmet Han Hazretleri (şifre) etmek üzere (şifre) gitmişlerdir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Aslı 2 nci Şû'bededir.

9/10 minh.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 2,2-1

Belge No : 3075

Kars

5.11.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Azerbaycan ordusu hakkında 1922 yılı Ekim ayı içinde elde edilen haberlerin özetidir :

1. Azerbaycan birliklerinin 1.10.1921 tarihinde bildirilen durumunda değişiklik yoktur. Yalnız "300" mevcudundaki Üçüncü Azerbaycan Alayının Lengeran'da olduğu ve Bakü'ye geleceği haber alınmıştır.

2. Sovyet Azerbaycan Cumhuriyeti 12.10.1921 tarihinde daha önce gönüllü usulüyle oluşturulmuş olan 6 piyade ve bir süvari alayının lağvına karar vermişdir. Bundan sonra 19, 20, 21 yaşlarındaki askerlik çağı gelmiş olan kişilerin kamu mükellefiyeti usulüyle silâh altına alınarak ve bu şekilde kurulacak ordunun bır kısmı Müslümanlardan oluşarak Türkçe eğitim öğretim görecek, diğer kısmı da uluslar arası İslâm, Ermeni ve yerli Ruslardan oluşturularak Rusça eğitim göreceklerdir. Orduda yiyecek, giyecek olmadığından silâh altına alınan İslâm erleri firar etmekte, Ermeniler ise bilâkis gönüllü olarak Azerbaycan ordusuna girmektedir. Bu kararın uygulanmasına henüz başlanmış olduğundan alaylar eski durumu korumaktadırlar.

3. Azerbaycan İran sınırı üzerinde özellikle Gilan Cumhuriyeti ile Kezan havalisinde Karabağ güneyinde asayiş yoktur. Buralarda çeşitli elebaşları ve reislerin idaresi altındaki 40:100 kişilik çeteler dağınık bir hâlde Kızıllarla çarpışmakta oldukları ve zayıf Kızıl partileri imha etmektedirler. İşgal ettikleri köylerdeki komünist memurlarını öldürünceye kadar dövmekte ve köylerine koymamaktadırlar. Bu çetelerin genelde başkanları Resulzade Emin Beyin başkanlık ettiği Müsavat Partisine mensupturlar. Kızıllara karşı Azerbaycan'ı müdafaa için Karabağ'da toplanan müsavat kuvvetlerinin başkanı olan Hüsrev Bey Sultanof'un, Taşnak harekâtı sırasında bozguna uğrayarak firar etmesi üzerine, müsavat kuvvetleri çeteler hâlinde "1100 şifre" ve şimdi İran'dan yardım alarak Aras boyunca Azerbaycan'ın güneyinden tehdit etmişlerdir. Reislerinin başları Hamid Bey, Karabey, Baha Çala olup gittikçe kuvvet kazanmakta ve özellikle Lengeran zenginlerinden ve Azerbaycan köylerinden her türlü yardımı görmektedirler. Şahsuvanlara kumanda eden ve Ardabil (şifre) (şifre) kolu hâlinde bunlarla birlikte Bolşeviklere karşı hareket etmektedirler. Gilan Cumhuriyetindeki Küçük Han ve İhsanullah Han da bu çetelerin harekâtını körüklemekte ve Altunla yardım ederek Gilan Cumhuriyeti için bunlara Bolşeviklerle kendi arasında bir perde görevi gördürmektedirler. Son alınan bilgiye göre Küçük Han Tahran Hükûmetiyle de birlikte çatışmaya başlamışlardır. 24 Eylül 1921

tarihli Bakü istihbaratına nazaran Azerbaycan içinde Kızılların Karabağ'da 52 nci Tümen Kengeran'da, 28 nci Tümen Günçay'da, 32 nci Tümenlerin bulunduğu ve Günçay'da iki (şifre) olmak üzere 24 seri ateşli topları olduğu haber alınmıştır. (şifre) o sayı çok abartılı görülmüştür. Taşnak harekâtı dolayısıyla Karabağ'da toplanan 32 nci Tümen birlikleri dağınık bir hâlde (şifre) gitmiş ve 52 nci Tümen Azerbaycan'a hiç gelmemiş ve 6 aydan beri Azerbaycan'da bulunmakta olan 22 nci Kızıl Tümenin bazı birlikleri Bakü'ye oradan Dağıstan'a naklolunmuştur. 28 nci Tümen 6 ay önce 82, 83, 84 ncü Tugaylardan oluşmuş idi. Bugün hangi tugayların Azerbaycan içinde kaldığı henüz tespit edilememiştir. Hâlâ Kızıllar Azerbaycan'da zayıf olduklarından bu çete harekâtına engel olmamakta ve çeteler her çarpışmada galip gelerek köyleri işgal etmektedirler. Çetelerin harekâtında çaresiz kalan Kızıllar bunların İran tarafından korunduklarını ileri sürerek Azerbaycan Cumhuriyeti İran Hükûmetine bir nota vermiştir. Bu notada eğer Tahran Hükûmeti bu duruma engel olmazsa Ruslarla imzalanan anlaşma hükümleri yok sayılarak Gilan Cumhuriyetini işgal edeceklerini bildirmişlerdir. Bu nota üzerine İran'ın Bakü temsilcisi Mehmet Han (şifre) etmek üzere (şifre) gitmiştir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Aslı 2 nci Şubededir.

9/10 'da

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 2,2-1

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Belge No : 3076

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ONKUR ATAIE ARSIVI
A 17-4583
D
F
ATAE ARS :
KOL. : 1514
KLS. : 1614
DOS : 169
FIH. : 3

Belge No : 3076

Kars

5/6.11.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Müstakil Kafkas Kızılordu hakkında Teşrin-i evvel 37 zarfında istihsâl edilen istihbârât hulâsasıdır.

1. Müstakil Kafkas Kızılordusu 1.10.37 tarihinde bildirilen vaz'ül ceyş ve nizâm-ı harbinde ber-vech-i âti tebdilât olmuştur.

a. Erivan Grubu nizâm-ı harbi olup merkezi Gümrü'de bulunan 59 ncu Kızıl Livâ bütün kıtaât karargâhıyla 2 Teşrin-i evvel 37'den itibaren trenle şimâle hareket etmiş ve Bulah İstasyonu'na kadar hareketi, takip olunmuştur. Bu livânın Rostof'a nakil olunduğu hakkında alınan haberler te'yîd etmiştir.

b. İkinci Kolorduya mensûb 9 ncu Fırkanın karargâhı Samzeri'de bulunan 25 nci Livânın toplanarak Vilâdi Kafkas'a gideceği haber alınmış ise de bu haber te'yît etmemiştir Ma-hezâ o livânın alayları bulundukları mevkilerinden ayrılmışlardır. Harekâtı ta'kîp olunmaktadır.

c. Dağıstan'da Kuban ve Yerekide isyanları zuhûr ettiği ve isyanın hâil-i mezkûr vilâyetlerden dâhilî Rusya'ya çok miktarda (şifre) sevk olduğu ve isyanı kazananlara ettiği ve Yahudilerin katliama ma'rûz bulunduğu te'yîd etmekte bulunduğundan dolayı Cenûbî Kafkasya'daki Kızılordu kapsamından bazıları şimâle alınmaktadır. Ermenistan'dan 125 nci Livâ gittiği gibi Azerbaycan'dan da Kızıl kıtaât gönderilmekte ve onlarla Dağlatan Grubu nâmıyla mürettep bir grup teşkîl edilmekte olduğu haber alınmıştır. Bu grup kumandanı ve Erkân-ı Harbiyye Ordu Kumandanı Geker'i ziyaret ederek ta'lîmât almışlar ve Dağıstan'a hareket etmişlerdir. 59 ncu Livadan maada hangi Kızıl kıtaâtın bu sûretle Dağıstan Grubuna geçtiği tesbît edilememiştir.

2. Gümrü'den giden 59 ncu Llivânın yerine henüz Gümrü'ye Kızıl ve cüz-i taam gelmemiştir. Elyevm Gümrü garnizon ve kumandan-ı sâbıkı Dördüncü Ermeni Alayı Kumandanı Miralay Miralof'dur.

3. Tiflis'ten Bakü'ye hareket eden sür'at katarlarında makineli tüfenklerle mücehhez muhafız müfrezeleriyle gelmekte bunun sebebi anlaşılamamıştır.

4. Kütayis'de bulunan Kızıl Mektep Alayının Teşrin-i evvel evâsıtında Vilâdi Kafkas'a hareket ettiği haber alınmış, Azerbaycan ve Ermenistan'dan Şimâl-i Kafkas'a Kızıl kıtaât bulunduğu her taraftan te'yîd olunmustur.

5. Kızılordunun Cenûb-i Kafkas aksâmında bazı sınıfları terhise başladığı haber alınmış 29-30/10/37'de (okunamadı) yedi vagon çeşitli efrâdın Erivan'dan Gümrü tarîkiyle şimâle geçtiği görülmüştür.

6. Otuz İkinci Kızıl Fırkanın Azerbaycan dâhilinde ve müstakîl kolordu ve nizâm harbinde olduğu te'yîd etmiş. 28/10/37'de İkinci Fırka yeni numaraları tesbît edilmemiştir. 28 nci Fırkanın livâ numroları 6 ay evvel 82,83,84 olup elân bu numroları muhâfaza edip etmedikleri anlaşılamamıştır.

7. Erivan Grubunda ayrıca bir fırka karargâhı mevcûd olmayıp grup karargâhının Yirminci Fırka karargâhı teşkîl etmektedir. Kumandanı Vebakof'tur.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 3

Belge No : 3076

Kars

5/6.11.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Müstakil Kafkas Kızılordu hakkında Ekim 1921 içinde elde edilen istihbaratın özetidir.

1. Müstakil Kafkas Kızılordusu 1.10.1921 tarihinde bildirilen konuşu ve harp düzeninde aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır :

a. Erivan Grubu harp düzeninde olup, merkezi Gümrü'de bulunan 59 ncu Kızıl Tugay bütün birlik karargâhıyla 2 Ekim 1921'den itibaren trenle kuzeye hareket etmiş ve Bulah İstasyonu'na kadar hareketi takip olunmuştur. Bu tugayın Rostof'a naklolduğu hakkında alınan haberler doğrulanmıştır.

b. 2 nci Kolorduya ait 9 ncu Tümenin karargâhı Samzeri'de bulunan 25 nci tugayın toplanarak Vilâdi Kafkas'a gideceği haber alınmış ise de bu haber doğrulanmamıştır. Bununla birlikte, o tugayın alayları bulundukları mevkilerden ayrılmışlardır. Harekâtı takip olunmaktadır.

c. Dağıstan'da, Kuban ve Yerekide isyanlar olduğu ve isyanın bu durumu adı geçen vilâyetlerden Rusya'ya çok miktarda (şifre) olduğu ve isyanı kazananların Yahudilere katliam yaptığı doğrulandığından dolayı Güney Kafkasya'daki Kızılordu bölümlerinden bazıları kuzeye alınmaktadır. Ermenistan'dan 125 nci Tugay gittiği gibi Azerbaycan'dan da Kızıl birlikler gönderilmekte ve onlarla Dağlatan Grubu adıyla mürettep bir grup oluşturulduğu haber alınmıştır. Bu grup komutanı ve kurmayı Gekker'i ziyaret ederek talimat almışlar ve Dağıstan'a hareket etmişlerdir. 59 ncu Tugaydan başka hangi Kızıl birliğin, ne şekilde Dağıstan Grubuna geçtiği tespit edilememiştir.

2. Gümrü'den giden 59 ncu Tugayın yerine henüz Gümrü'ye Kızılların bir kısmı gelmemiştir. Bugün Gümrü garnizon ve eski komutanı 4 ncü Ermeni Alayı Komutanı Albay Miratof'tur.

3. Tiflis'ten Bakü'ye hareket eden sür'at katarlarında makineli tüfeklerle donatılmış muhafız müfrezeleriyle gelmekte olduğu ve bunun sebebi anlaşılamamıştır.

4. Kütayis'de bulunan Kızıl Mektep Alayının Ekim ortalarında Vilâdi Kafkas'a hareket ettiği haber alınmış, Azerbaycan ve Ermenistan Kuzey Kafkas'a kadar Kızıl birlikler bulunduğu her taraftan doğrulanmıştır.

5. Kızılordunun Güney Kafkas kısmında bazı sınıfları terhise başladığı haber alınmış 29/30.10.1921 gecesi yedi vagon çeşitli askerlerin Erivan'dan Gümrü yoluyla kuzeye geçtiği görülmüştür.

6. 32 nci Kızıl Tümenin Azerbaycan içinde müstakil kolordu ve harp düzeninde olduğu doğrulanmış 28.10.1921'de 2 nci Tümen yeni numaraları tespit edilememiştir. 28 nci Tugayın tugay numaraları 6 ay önce 82, 83, 84 olup hâlen bu numaraları muhafaza edip etmedikleri anlaşılamamıştır.

7. Erivan Grubunda ayrıca bir tümen karargâhı mevcut olmayıp, grup karargâhının 20 nci Tümen karargâhını oluşturmaktadır. Komutanı Vebakof'tur.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 3

R	1-4223
U	15
F	5

نسخه‌ی
۲۱/۱۱/۶

۱- قاره‌جی‌لر یاسه

کورجی اوجاغی حقنده زیاده‌سیله تحقیقات صورتی‌در.

۱- قره‌داغ‌دن ایلرو کورجی اوجاغی عائدنده‌کی نفرلر اوچ کورجی اوجاغی آندرونقوف عودتی اولیاده‌سی آلوبلر (ل ... ب نه‌ی) دولوقه دیکر آلوبلر نفصانلری اولمشدر. بو کورجی اوجاغی قوتی ایکی آلوبلی اوچ اولیه اوچ آلوبلی بجدود اولای و ایکی سواری آلوبلی اوله طوپ عبارتدر.

۲- کورجی اوجاغی ۱/۱۰/۲۱ تاریخنده بدیه وضع الحیثی درکیار بوجه‌لر نفرلرده و نولوز اوغلیدر.

آ- بر عدد پیاده اولوی‌لری نه نفصان اولمش نفصانده آلوبلر پارچه‌لر اولمش نفصانده ساطوریلر قیرمش

ب- ایکی پیاده اولوی‌لری نه نفصان اولمش نفصان اولمش سفاح

ج- اوچ پیاده اولوی‌لری نه کوتاه‌لیه اولمش کوتاه اولمش باطوم

د- بر بلوکی سواری آلای نفصان یاکی حلق ایکی سواری بلوکی باطوم

د- بر عدد طوپ دونیوز اوله ایکی طوپ دوی جبل دوی لرا دوی اوریوبه ساختمان اولیاده نفصانده ایکی طوپ دونیوز اوله ایکی طوپ طامه‌جی‌لر اوتاریج

ه- حدود اولای هری آلوی ... اوله مفرزه حلق طوپ بدن دوسعدولی ولی خفیف مانع نفصان واردر. بر مفرزه قسمی قیولات وقسمی لهذا دهاوده بکی مفرزه قسمی آخیلمش قسمی آخیلمش اوچ مفرزه ده یوحلق نفصانده

ه- اردو ریوط قطعات انتظام هوبره مخابره طوپی دوقتر طوپ اوله ساختمان اولیاده نصایه دوه طیاره‌لر طیاره‌لر ساره وقه هوبره دونیالی موجودیت عسکریه کتب دوه زهله اونوبل ایکی تانه اوچ زهله بره الی تانه نفصانده‌در.

و- دوه هوبره نفصانلری نفصانی کورجی نفصانی سوی اوله محافظ اونیت بندالیلر الیم نفصانده‌در.

ز- هر پیاده آلوی دوه نفصانی بر آغر مانع نفصانی بلوک سواری آلوی ایکی نفصانی آغر مانع نفصانی هر توپ ایکی اولی واردر. دونه بلوک حلق‌در. اولارده مانع بلوکلر هر توپ ایکی بر بلوک اولمشدر.

ONKUR ATASE ARŞIVI
ONKUR ATASE ARŞIVI KOL : 1514 KLS. : 1614 DOS : 149 FBH. : 4

طوپچی دونیوز مستقل اولمایه طوغنده طوغنده اولارق امنده‌در. دولاوه‌لرنی هاوزدر.

پیاده آلوبنه نفصانی بزده حلقی‌کی دکلدر. هاآلوه دوه هوبره عبارتدر. اوچ پیاده هوبره دوشمن قارشیقدر. دوچی هوبره بر بیوک آلوبلی مانع نقطه بلوکدر. ایکی بلوک آلوبلی نلوخنده مخابره آغیری دماره‌ده مکدر. اوچنجی بلوک ایکی نوندره‌ی نه نفیز نلوخنده عبارتدر. هر پیاده هوبره‌ی دن بلوک هر بلوک دوه‌ده قمدر. هوبره‌ده مخابره آغیرلیغنه ایکی آت آرابه‌سی واردر. آلوبلر زیاده اولمیوبه بر ایله بلکه اکثریت آرابه‌سی مطلب.

اولچ اوچ آلوبلی اوله سواری آلای نوارلشدر. اوچ پیاده بتالیونه ربوط آغی بلوکی بر سواری آلوبی نفصانده‌در. آغی آلوبلر مانع نقطه بلوکده آلوبلر موجوده بر ایکیوز قدر حلقه‌در. بونده ماعدا اوچنجی بتالیونه ربوط اولمایوزده باطوم ایکی بلوکی بر پیاده آلوبی واردر.

کورجی قطعاتی ناخیر نفع نعلی آب دشمنلر هنوز قطعه اندهی کوروله‌مشدر.

کورجی اوجاغی آندرونقوف اوجاغی عسکری قوتی آغیشوبلی اردو قوماندانی و معاونی دیاده مفتشی مدنیف طوپچی مفتشی کدیانی قوماندانی هیسیکورجیدر. هر اوچ سیدی کورجی قدر صندوق افشکی نعیم بیه وطوغنیا سیدی بدری روسی عزیزه سوفدر. عزیزه سوف فقط قتیل (... ده) اوچ قاره‌جی بیشقه نفلرینه بر نوقماندان سلوکیده‌ده ایکی نوقماندان مقاسیوبلی اوچنجی نوقماندان مایاوردی اولیه هیسیکورجیدر. کورجی اردوده اوچ قاره‌جی ایکی زوجوده بر (ده‌ای. سن) صانلمیاوردر. بونلردن ماعدا قاره‌جی کورجیدر. بلکه عسکری قوتیله بر سانیم روسی موجودیاوردر. اردو هاچ نقدیاسی بر کورجی صانلمی موجود اولوب بونلرده حکومت دوانده ملکی مامورلرده استخدام ایدیلکدر.

ترجمه‌جی‌در.
حافظ زیک

اصلی مطابقدر

Belge No : 3077

Kars

6.11.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Gürcü ordusu hakkında Teşrin-i evvel 37 zarfında elde edilen istihbârât hulâsasıdır.

1. Teşrin-i evvel 37 bidâyetinde bütün Gürcü ordusunun garnizonlarda teftiş eden Gürcü Ordusu Komutanı Endrenikof avdetinde her livâdan bir alayın (lağvını) ve bununla diğer alaylarının noksanının ikmâlini emr etmiştir. Şimdi Gürcü ordusunun kuvveti ikişer alaylı üç livâ ile üç alaylı bir hudut livâsı ve iki süvari alayıyla on batarya toptan ibarettir. Gürcü ordusu 1.10.37 tarihiyle bildirilen vaz-ül ceyşi ve tertibâtı bervech-i âti ta'dilât ve tedbilâta uğramıştır.

a. Birinci Piyade Livâ karargâhı yine Tiflis'te, 1 nci Alay Tiflis'te alay Yar Kışlası'nda 2 nci Alay Tiflis'te Saturtalu Kışlası'nda.

b. İkinci Piyade livâ karargâhı yine Tiflis'de, 3 ncü Alay Tiflis'de, 4 ncü Alay Sizah'da.

c. Üçüncü Piyade Livâ karargâhıyla yine Kütayis'de, 5 nci Alay Kütayis'de, 6 ncı Alay Batum'da.

d. Beş bölüklü süvari alayı Tiflis'de, bir alay hâlindeki iki süvâri bölüğü Batum'da.

e. Birinci topçu divizyonu on iki top dördüncü cebel dördü sahra dördü on buçuk santimlik obüs Tefetlüh'de ikinci topçu divizyonu on iki top kâmilen sahra-i Telov'da üçüncü topçu divizyonu on iki top, kâmilen sahra-i Kütayis'de.

f. Hudûd livâsı her biri alay mâhiyetine hâiz olarak üç müfreze hâlinde olup beherinde dörder adet levis hafif makineli tüfek vardır. Birinci Müfreze kısmen Kapyolat ve kısmen Kehraden ve Havla'da İkinci Müfreze kısmen Ahılkelek kısmen Ahısha'da Üçüncü Müfreze de depo hâlinde Tiflis'de.

g. Orduya merbût kıtaât; istihkâm taburu, muharebe taburu, dört top, on beş santimetrelik obüs, bataryası dört tayyareli tayyare bölüğü seyyar karakol taburu ve yüz elli mevcûdunda askerî mektep dört zırhlı otomobil, iki tank, üç zırhlı tren, elli kamyonu Tifliste'dir.

h. Dört taburdan teşkîl edilip nısfı Gürcü, nısfı Kızıl Rus olan muhâfız alayında bir tebeddül olmayıp el-yevm Tifliste'dir.

ı. Her piyade alayında dört tüfekli bir ağır makineli tüfek bölüğü, süvari alayında iki tüfekli bir ağır makineli tüfek takımı ve ayrıca iki levis vardır. Ve bunlar bir bölük hâlindedir. Livâlarda makineli bölüğü olarak ayrıca birer bölük yokdur.

3. Topçu divizyonlar, müstakil orduya merbût olmayıp doğrudan doğruya livâların emrindedir. Ve livâ numaralarına hâizdir.

4. Piyade alaylarının teşkilâtı bizde olduğu gibi değildir. Her alay dört taburdan ibâret olup, üç piyade taburu, dördüncüsü karışıktır. Dördüncü taburun birinci bölüğü alayın makineli tüfek bölüğüdür. İkinci bölüğü alayın telefoncular muhâbere atlıları vesaireden mürekkeptir. Üçüncü bölük ekmekçi, kunduracı, terzi, telsiz, telefoncularden ibârettir. Her piyade taburu dört bölük, her bölük dört takımdır. Taburlarda muhâbere ağırlığınca iki at arabası vardır. Alayların teşrin-i evvel mevcudu bin ilâ bin iki yüz arasında muhaveldir.

5. Evvelce üç alaylı on süvari livâsı da lağv edilmiştir. Şimdi Piyade Birinci Liv^âya merbût altı bölüklü bir süvari alayı Tifliste'dir. Altıncı Alay makineli tüfek bölüğü, yedi alayın mevcûdu bin iki yüz tahmîn olunmaktadır. Bundan maada Üçüncü Livâya merbût olmak üzere Batum'da iki bölüklü bir piyade alayı vardır.

6. Gürcü kıtaâtının yanaşık nizâm ta'lîmi iyi ve muntazamdır. Henüz tatbîk ettikleri görülmemiştir.

7. Gürcü Ordusu Kumandanı Andronikof Erkân-ı Harbiye Reisi Kidivani Askerî Komiser Ağnişoylu, Ordu Kumandanı ve Muâvini ve Piyade Müfettişi Mehzetif Tolaçı, Müfettiş Kedziyani olup hepsi Gürcü'dür. Harekât Şu'besi Müdürü Gürcü Mezsozluk Ahz-ı Asker Ta'lîm ve Terbiye Topoğrafya Şu'besi Müdürü Rus Gordasof'dur. Gordasof Kafkas Kızıl (....K) Erkân-ı Harbiye reisinden nakl etmiştir. Birinci Livâ Kumandanı Salukideze, İkinci Livâ Kumandanı Mekaşivill, Üçüncü Livâ Kumandanı Mapavardi olup hepsi Gürcü'dür. Gürcü ordusu erkân-ı harbiyesinde ikinci derecede bir (şifre) zâbiti vardır. Bunlardan maada kaffesi Gürcü'dür. Yalnız askerî komiserler meyânında Rus ve Yahudi vardır. Ordu hâricinde takrîben beş bin Gürcü zâbiti mevcût olup buralardan hükûmet devâirinde mülkî me'mûriyetlerde istihdâm edilmektedir.

Aslı 2 nci Şu'bededir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 3

Belge No : 3077

Kars

6.11.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Gürcü ordusu hakkında Ekim 1921 tarihinde elde edilen istihbarat özetidir.

1. Ekim 1921 başlarında bütün Gürcü ordusunu garnizonlarında teftiş eden Gürcü Ordusu Komutanı Andrenikof dönüşünde her tugaydan bir alayın lağvını ve bununla diğer alayların eksiğinin ikmalini emretmiştir. Şimdi Gürcü ordusunun kuvveti ikişer alaylı üç tugay ile üç alayla bir sınır tugayı ve iki süvari alayıyla on batarya toptan ibarettir.

2. Gürcü ordusunun 1.10.1921 tarihinde bildirilen konuşu ve düzenlenmesi aşağıda olduğu gibi değişikliğe uğramıştır :

a. 1 nci Piyade Tugay karargâhı yine Tiflis'te, 1 nci Alay Tiflis'te, alay Yar Kışlası'nda, 2 nci Alay Tiflis'te Saturtalı Kışlası'nda.

b. 2 nci Piyade Tugay karargâhı yine Tiflis'te, 3 ncü Alay Tiflis'te, 4 ncü Alay Sizah'da.

c. 3 ncü Piyade Tugayı karargâhıyla yine Kütayis'te, 5 nci Alay kütayis'te, 6 ncı Alay Batum'da.

d. Beş bölüklü süvari alayı Tiflis'te bir alay hâlinde iki süvari bölüğü Batum'da.

e. 1 nci topçu divizyonu on iki top, dördü cebel, dördü sahra, dördü 10,5 cm'lik obüs Tefetlüh'de 2 nci topçu divizyonu 12 top tamamen sahra-i Telov'da, 3 ncü topçu divizyonu 12 top tamamen sahra-i Kütayis'te.

f. Sınır tugayı her biri alay özelliğine sahip olarak, üç müfreze hâlinde olup her birinde dörder adet levis hafif makineli tüfek vardır. 1 nci Müfreze kısmen Kapyolat ve kısmen Kehraden ve Havla'da 2 nci Müfreze kısmen Ahılkelek ve kısmen Ahıska'da 3 ncü Müfreze de depo hâlinde Tiflis'te.

g. Orduya bağlı birlikler, istihkâm taburu, muharebe taburu, 4 top, 15 cm'lik obüs bataryası, 4 tayyareli tayyare bölüğü, seyyar karakol taburu ve 150 mevcudunda askerî mektep, 4 zırhlı otomobil, iki tank, 3 zırhlı tren, 50 kamyonu Tiflis'tedir.

h. 4 taburdan oluşturulup, yarısı Gürcü, yarısı Kızıl Rus olan Muhafız Alayında bir değişiklik olmayıp bugün Tiflis'tedir.

ı. Her piyade alayında 4 tüfekli 1 ağır makineli tüfek bölüğü, süvari alayında 2 tüfekli 1 ağır makineli tüfek takımı ve ayrıca 2 levis vardır ve bunlar bir bölük hâlindedir. Tugaylarda makineli bölüğü olarak ayrıca birer bölük yoktur.

3. Topçu divizyonları bağımsız orduya bağlı oimayıp, doğrudan doğruya tugayların emrindedir ve tugay numaralarına sahiptir.

4. Piyade alaylarının teşkilâtı bizde olduğu gibi değildir. Her alay dört taburdan ibaret olup, 3'ü piyade taburu 4 'üncüsü karışıktır. 4 ncü Taburun 1 nci Bölüğü alayın makineli tüfek bölüğüdür. 2 nci Bölüğün alayı telefoncular, haberleşme atlıları vs.den oluşmaktadır. 3 ncü Bölük, ekmekçi, kunduracı, terzi, telsiz telefoncularden ibarettir. Her piyade taburu 4 bölük, her bölük 4 takımdır. Taburlarda muharebe ağırlığınca iki at arabası vardır. Alayların ekim mevcudu 1.000.000-1.200.000 arasında değişmektedir.

5. Daha önce alaylı 10 süvari tugayı da lâğvedilmiştir. Şimdi Piyade 1 nci Tugaya bağlı 6 bölüklü bir süvari alayı Tiflis'tedir. 6 ncı Alay Makineli Tüfek Bölüğü, 7 alayın mevcudu 1200 tahmin edilmektedir. Bundan başka 3 ncü Tugaya bağlı olmak üzere Batum'da iki bölüklü bir piyade alayı vardır.

6. Gürcü birliklerinin yanaşık düzen ve eğitimi iyi ve düzenlidir. Henüz uyguladıkları görülmemiştir.

7. Gürcü Ordusu Komutanı Andronikof, Kurmay Başkanı Kidivani, Askerî Komiser Ağnişoylu, Ordu Komutan ve Yardımcısı ve Piyade Müfettişi Mezhetif Tolaçı Müfettişi Kedziyani olup hepsi Gürcü'dür. Harekât Şubesi Müdürü Gürcü Mezsozluk Asker Alma, Talim, Terbiye Topografya Şube Müdürü Rus Gordasof'tur. Gordasof Kafkas Kızıl (...K) Kurmay Başkanı'ndan nakledilmiştir 1 nci Tugay Komutanı Salukideze, 2 nci Tugay Komutanı Mekaşivilli, 3 ncü Tugay Komutanı Mapovardi olup hepsi Gürcü'dür. Gürcü ordusu kurmaylığında ikinci derecede bir (şifre) subayı vardır. Bunlardan başka hepsi Gürcü'dür. Yalnız asker komiserler arasında Rus ve Yahudi vardır. Ordu dışında yaklaşık 5000 Gürcü subayı mevcut olup bunlar da hükûmet dairelerinde, mülkî memuriyetlerde istihdam edilmektedir.

Aslı 2 nci Şu'bededir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 4

GNKUR ATASE ARŞİVİ

GNKUR ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 1614
DOS : 169
FİH. : 5

Karargâh

17.11.37

Sûret

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

1. Rusların Batum'a 1 Teşrin-i sâniden 5 Teşrin-i sâniye kadar 6 tren askeri gelmiştir. Bugüne kadar, Batum'a toplanan Kızıl Rus efrâdının mikdarı 10.000'e bâliğdir. Bu efrâdın elbiseleri iyi efrâdı genç ve dinçtir. 2000 kadarının hudutlara sevk edildiği haber alınmışdır.

2. Bu tahüşşüdden maksat Kızıl Ruslarla Gürcülerin aralarının açılması ve Gürcü askerlerinin isyana mâil olması ve şimendüfer amelesinin gırra ve ilân eylemesi ve Kızılların Gürcülere karşı emniyetlerinin münselib olması imiş.

3. Ruslar Batum'da Gürcülerden Menşevik taraftarı bulunan 30 me'mûr ahâlîden 300 kişiye tevkif etmişlerdir. Tevkifhata devam ediyor.

4. Gürcü şimendüfer amelelerinden 400 kişi hâl-i isyandadır. Bunların Sunas civarında demir yolunun bir kısmını tahrip ettikleri haber alınmıştır.

5. Teşrin-i evvel evâhirinde Batum Llimanı'nı ziyaret eden sekiz İngiliz harp gemisinin muhtelif cesametde olduğu ve ikisinin liman medhaline kadar yaklaştığı tahkik edilmişdir. İngiliz gemilerinin Batum'u ziyareti Gürcülerin isyankâr vaz'iyet almalarıyla münâsebettar görülmektedir.

6. 5 Teşrin-i evvelde Batum Limanı'na Rus gemilerinden bir Rus torpidosuyla 10/5 lik toplarla mücehhez bir gambot gelmiştir.

7. Şimdiye kadar Ermenistan'da bulunan Yirminci Kızıl Fırkaya mensûb Altmışıncı Kızıl Livânın Gümrü tarîkiyle Tiflis'e trenlerle nakl edilmekte olduğu tezâhür etmiştir.

8. Ahısha havâlisinde iaşe vaz'iyeti dolayısıyle köylere dağılmış olan Yirmi Beşinci Kızıl Livânın da toplanarak Samzedi istikametine çekildiği anlaşılmıştır.

Aslı 2 nci Şu'bededir.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1614
Dosya	:	169
Fihrist	:	5

Belge No : 3078

Karargâh

17.11.1921

Suret

Genelkurmay Başkanlığına

1. Rusların Batum'a 1 Kasım'dan 5 Kasım'a kadar 6 tren askeri gelmiştir. Bugüne kadar Batum'a toplanan Kızıl Rus askerlerin miktarı 10.000'e yakındır. Bu askerlerin elbiseleri iyi, kendileri genç ve dinçtir. 2000 kadarının hudutlara sevk edildiği haber alınmıştır.

2. Bu toplanmada amaç, Kızıl Ruslarla Gürcülerin aralarının açılması, Gürcü askerlerinin isyana istekli olması ve demir yolu amelesinin bunun açıkça belirtilmesi Kızılların Gürcülere karşı güvenliklerinin kalmaması imiş.

3. Ruslar, Batum'da Gürcülerden Menşevik taraftarı bulunan 30 memur ile halktan 300 kişiyi tutuklamışlardır. Tutuklamaya devam ediyorlar.

4. Gürcü demir yolu amelesinden 400 kişi isyan hâlindedir. Bunların Sunas civarında demir yolunun bir kısmını tahrip ettikleri haber alınmıştır.

5. Ekim sonunda Batum Limanı'nı ziyaret eden 8 İngiliz harp gemisinin çeşitli büyüklükte olduğu ve ikisinin liman girişine kadar yaklaştığı anlaşılmıştır. İngiliz gemilerinin Batum'u ziyareti Gürcülerin isyankâr vaziyet almalarıyla ilişkili görülmektedir.

6. 5 Ekim'de Batum Limanı'na Rus gemilerinden bir rus torpidosuyla 10:5'lik toplarla donatılmış bir gambot gelmiştir.

7. Şimdiye kadar Ermenistan'da bulunan 20 nci Kızıl Tümene mensup 60 ncı Kızıl Tugayın Gümrü yoluyla Tiflis'e trenle nakledilmekte olduğu anlaşılmıştır.

8. Ahıska havalisinde iaşe vaziyeti dolayısıyla köylere dağılmış olan 25 nci Kızıl Tugayının da toplanarak Samzedi istikametine sevk edildiği anlaşılmıştır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Aslı 2 nci Şu'bededir.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1614
Dosya : 169
Fihrist : 5

Belge No : 3079

ONKUR ATASE ARŞİVİ

A 1-6643
D 17
F 1-2

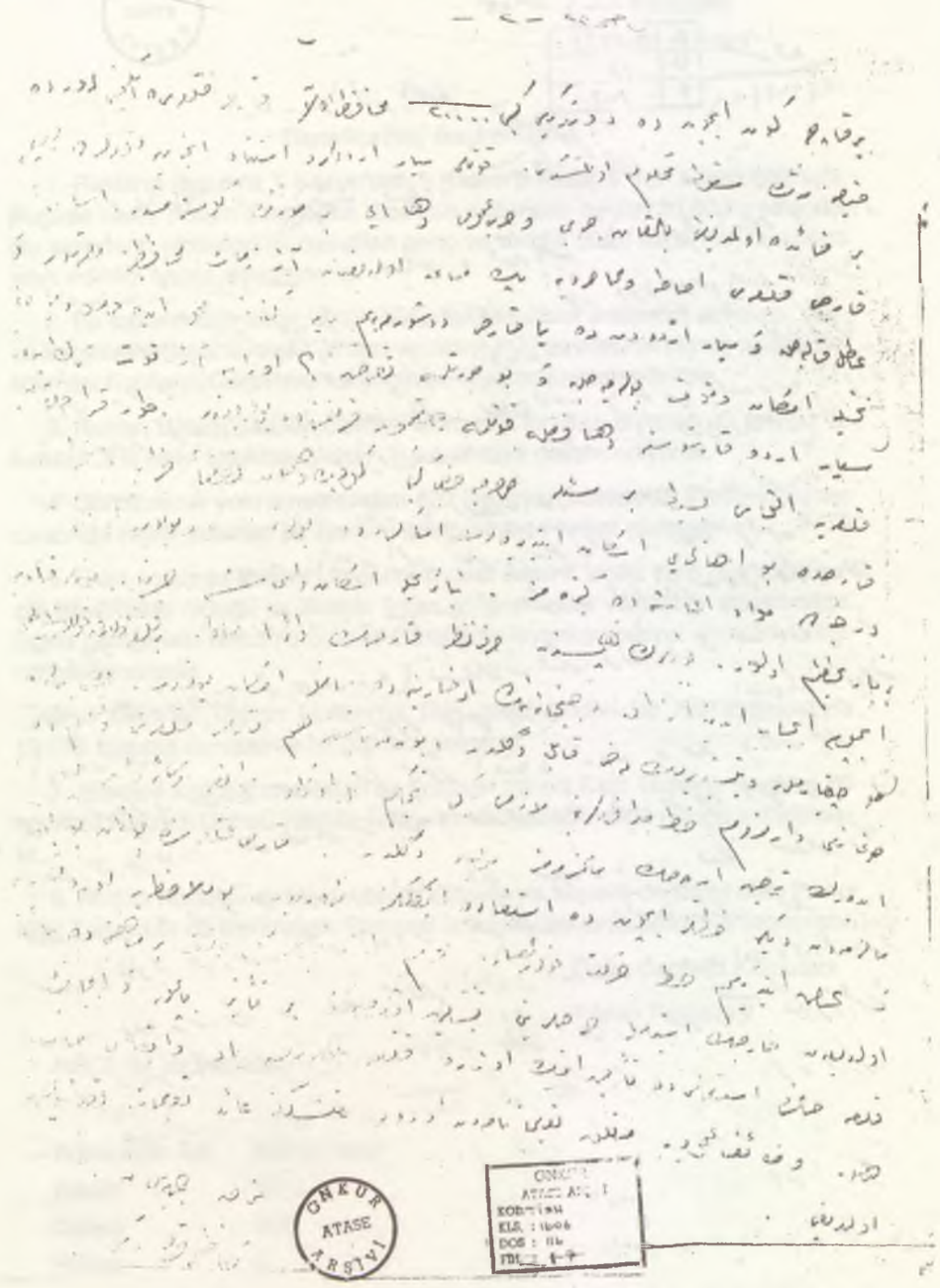

Şark

29.12.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

C.24.12.37 ve 146/494 şifreye :

Başkumandanlığa yazıldı

12 Kânûn-i sânî 38

Kafkasya'nın şekl-i va'ziyeti hâzıra-i siyâsiye ve askeriyyesine nazaran Gürcü ve Ermeniler bu senelerde bizim ile doğrudan doğruya harp etmez. Şark cephemizde bir harp vuku'a gelirse mesele Rusya'nın Ermeni ve Gürcülere yardımı şeklinde değil doğrudan doğruya Rusya'nın harbe girmesi ve Ermeniler, Gürcüleri de beraber sürüklemesi şeklinde olur. Bu takdirde ordumuzla muhâsım vaz'iyetde bulunabilecek kuvvetlerin adeden bize fâik olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Binâenaleyh hülâsasını arz ettiğim plân bu mütâlaaya göre 338 senesi için düşünülmüş bir plândır. Bunun her hâl ve zaman için tatbik edilecek bir plân olmayıp hâricî hükûmetlerle te'sîs edeceğimiz münâsebât-ı siyâsiye ve askeriye muhâsım olabileceğimiz hükûmetlerin aldığı şekil ve vaz'iyet (şifre) teşkilât-ı askeriyemizin derecesine göre tebeddül edeceğ tabîîdir.

Yalnız Ermeni ve Gürcülerle muhâsım olduğumuzu kabul edenlerse ilk meydan muharebesinin Soğanlı Dağları şarkında Kars mevki-i müstahkemine istinâd eden bir hadda verileceği ve bunun neticesine göre herhangi bir cihetde taarruza dahi geçilebileceği ve bu hâlde Kars Kal'esi'nden de lâzımı gibi istifade edileceği şüphesizdir. Fakat Sovyet-Rus meselesi olunca Kars'dan ancak ordumuz kısm-ı küllîsinin Soğanlı hattında tecemmu'nu te'mîn edebilecek bir sûretle bir hat-ı müstahkem olarak istifade edebilecek ve Kars kal'e olarak kullanılmayacaktır. Çünkü Kars'ın yalnız tabyeler hattı 21 kilometre bir mühît mâlikdir. İstihsâli hâlinde 25.000 kişiye yakın iki fırka kadar bir kuvvet tahsîs edilecek. On Üçüncü Fırka da tekmil kuvvetiyle bu cepheye alınacağına nazaran elde (şifre) kuvvet kalmayacakdır. Kal'eye (okunamadı) daha az muhhafız terki hâlinde kuvvet ikiye inkisâm edecek veya kal'e vazifesini (okunamadı) mıntıkasına yapılabilecek (şifre) seyyar her biri iş görebilecek bir kabiliyetde olacaktır. 93 Harbi'nde bir fırka kuvvete mâlik Ardahan Kal'esi birkaç gün içinde düştüğü gibi 20.000 muhâfız olan Kars Kal'esi de ikinci devrede kısa müddet sukuta mahkûm olmuştur. Kuvvetli seyyar ordulara istinâd etmeyen kal'elerden hiçbir fâide olmadığını Balkan Harbi ve Harb-i umûmî daha iyi bir sûrette göstermiştir. Esasen Kars Kal'esi ihâta ve muhârasaya pek müsâid olduğundan az zamanda muhâfızını makhûr ve atıl kalacak ve seyyar ordudan da ya Kars'ı düşürmeyeyim diye kendisini mahv edecek ya da bunu tahliye imkân ve kuvvet bulamayacak ve bu sûretle taarruz oraya az kuvvet terk ederek seyyar

ordu karşısına daha fazla kuvvetle çıkmak fırsatı da bulacaktır. Tabur Karahan Kal'e'ye ilticâsı basit bir mesele olmayacağı gibi küçük ve hemen nısfen harâb bir kasaba olan Kars'da bu ahâlîyi iskân ettirecek emakin de bulunamaz ve bütün köylü kâfi derecede mevâdd-ı iaşe de getiremez. Binâenaleyh iskân ve iaşe cihetiyle bunlar kal'eye bir bâr-ı azim olur. Bunların hepsinden sarf-ı nazar Kars'ın dâiren mâdâr bir kal'e olarak kullanılabilmesi için îcâb eden erzak ve cephanenin idhârına da hâlen imkân yoktur. Tabyalara su çıkarmak ve yetiştirmek dahi kabil değildir. Bundan başka hem Kars Kal'esi'ni ve hem de Soğanlı ve Erzurum hat-ı müdâfalarına lâzımı gibi tahkîm tel örgü mevânıi vesaire ile takviye ederek tarsîn edecek malzememiz mevcûd değildir. Kars Kal'esi'nde bulunan bu gibi malzemeden diğer hatlar içinde istifade etmekliğimiz zarûrîdir. Bu mülâhazaya göre tasvir ve arz ettiğim hat-ı hareket fevkâlâde mühim tutulacağı gibi muvakkat bir mâhiyeti de hâiz olduğundan hâricin istilâ hırslarını teskin etmek ve bir te'sir yapmak ve îcâbında kal'e hâlinde istimâlini de temin etmek üzere kal'e olarak yâd ve ibkâsı münasib olur. Vezaif-i umumiye müteallik ta'lîmâtnâmeden Ordu Müfettişliğine aid ta'lîmât kasd edilmiş olduğu.

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1606
Dosya : 116
Fihrist : 1-7

Belge No : 3079

Doğu

29.12.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Cevap : 24.12.1921 ve 146/494 şifreye :

Başkomutanlığa yazıldı

12 Ocak 1922

Kafkasya'nın içinde bulunduğu siyasî ve askerî duruma göre, Gürcü ve Ermeniler bu senelerde bizim ile doğrudan doğruya harp etmez. Doğu cephemizde bir harp olursa, mesele Rusya'nın Ermeni ve Gürcülere yardımı şeklinde değil, doğrudan doğruya Rusya'nın harbe girmesi, Ermeniler ve Gürcüleri de beraber sürüklemesi şeklinde olur. Bu takdirde ordumuzla düşman vaziyette bulunabilecek kuvvetlerin miktarının bizden üstün olduğunu kabul etmek gerekir.

Bununla birlikte özetini arz ettiğim plân, bu tasarıya göre 1922 senesi için düşünülmüş bir plândır. Bunun her hâl ve zaman için tatbik edilecek bir plân olmayıp, dış hükûmetlerle kuracağımız siyasî ve askerî ilişikiler, düşman olabileceğimiz hükûmetlerin aldığı durum (şifre) askerî teşkilâtımızın derecesine göre değişiklik olması doğaldır.

Yalnız Ermeni ve Gürcülerle düşman olduğumuzu kabul edenlerse ilk meydan muharebesinin Soğanlı Dağları doğusunda Kars müstahkem mevkisine dayanan bir hatta verileceği ve bunun neticesine göre herhangi bir yönde taarruza da geçilebileceği ve bu hâlde Kars Kalesi'nden de gerektiği gibi istifade edilebileceği şüphesizdir. Fakat Sovyet-Rus meselesi olunca, Kars'tan ancak ordumuzun büyük kısmının Soğanlı hattında toplanmasını temin edebilecek bir şekilde bir müstahkem hat olarak yararlanabilecek ve Kars Kale (şifre) olarak kullanılmayacaktır. Çünkü Kars'ın yalnız tabyeler hattı 21 km'lik bir bölgeye sahiptir. Elde edilmesi hâlinde 25.000 kişiye yakın iki tümen kadar bir kuvvet tahsis edilecek 13 ncü Tümen de bütün kuvvetiyle cepheye alınacağına göre, elde (şifre) kuvvet kalmayacaktır. Kaleye daha az muhafız bırakılması hâlinde, kuvvet ikiye ayrılacak veya kale (okunamadı) mıntıkasına görevini yapabilecek (şifre) seyyar her biri iş görebilecek bir kabiliyette olacaktır. 93 Harbi'nde bir tümen kuvvete sahip, Ardahan Kalesi birkaç gün içinde düştüğü gibi 20.000 muhafızı olan Kars Kalesi de ikinci devrede kısa bir müddet suskunluğa mahkûm olmuştur. Kuvvetli seyyar ordulara istinad etmeyen kalelerden hiçbir fayda olmadığını, Balkan Harbi ve Birinci Dünya Harbi daha iyi bir şekilde göstermiştir. Esasen Kars Kalesi kuşatmaya pek uygun olduğundan az zamanda korumasız ve boş kalacak seyyar ordu da ya Kars'ı düşürmeyeyim diye kendisini mahvedecek ya da konu tahliyeye imkân ve kuvvet bulamayacak

ve bu suretle düşman oraya az kuvvet terk ederek seyyar ordu karşısına daha fazla kuvvetle çıkmak fırsatını da bulacaktır. Tabur Karahan Kale'ye ilticası büsbütün bir mesele olacağı gibi, küçük ve yarı harap bir kasaba olan Kars'ta bu ahaliyi iskân ettirecek yerler de yoktur. Bütün köylü yeteri miktarda erzak maddesi getiremez. Bununla birlikte iskân ve erzak yönüyle bunlar kaleye bir yük getirir. Bunların hepsinden vazgeçerek Kars'ın çepeçevre bir kale olarak kullanılabilmesi için icap eden erzak ve cephanenin depolanmasına da hâlen imkân yoktur. Tabyalara su çıkarmak ve yetiştirmek de kabil değildir. Bundan başka hem Kars Kalesi'ni ve hem de Soğanlı ve Erzurum müdafaa hattına gerektiği gibi tahkim tel örgü gibi engeller vesaire ile takviye ederek sağlamlaştıracak malzememiz mevcut değildir. Kars Kalesi'nde bulunan bu gibi malzemeden diğer hatlar içinde istifade etmemez zaruridir. Bu düşünceye göre tasvir ve arz ettiğim hareket hattı çok önemli tutulacağı gibi, geçici bir duruma sahip olduğundan dışarının istilâ hırslarını yatıştırmak ve bir etki yapmak ve icabında kale hâlinde kullanılmasını da temin etmek üzerek, kale olarak devamlı alınması uygun olur. Genel görevlerle ilgili talimnamede Ordu Müfettişliğine ait talimat kastedilmiş olduğu.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1606
Dosya	:	116
Fihrist	:	1-7

Belge No : 3080

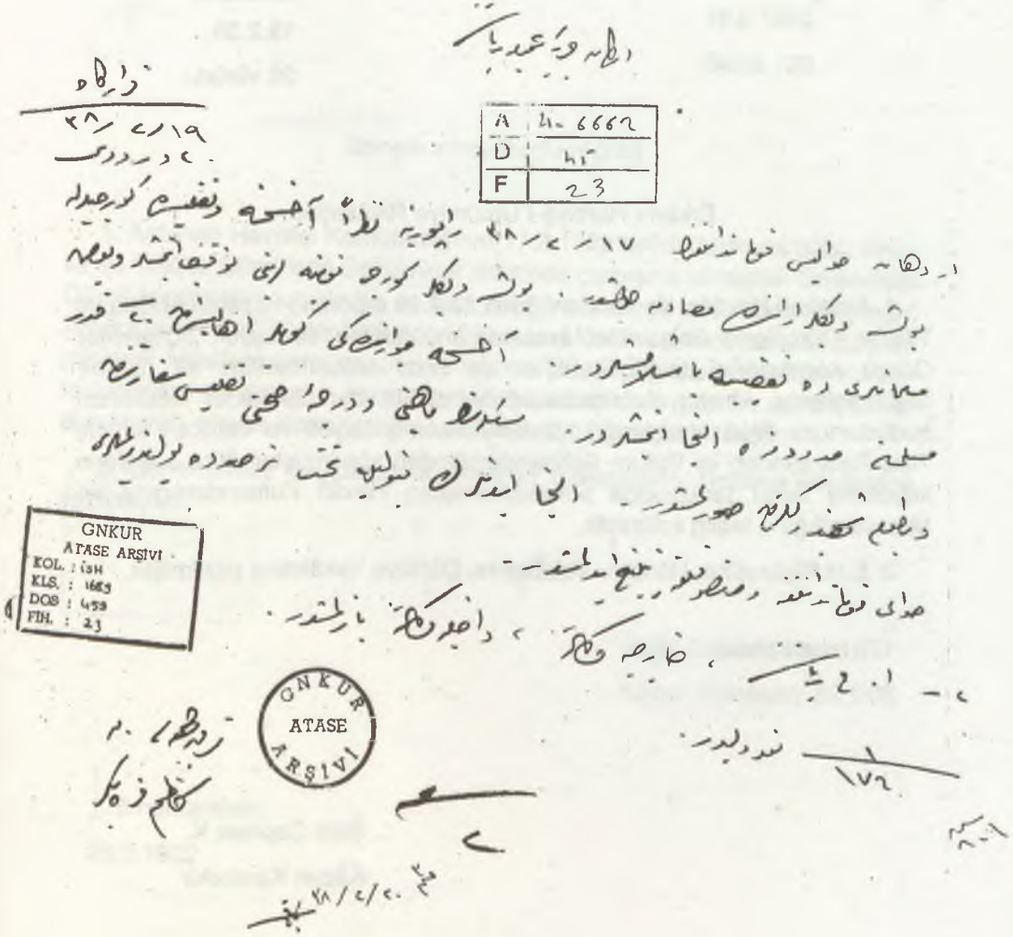

GNKUR
ATASE ARŞIVI
KOL. : İSH
KLS. : 1665
DOS : 459
FIH. : 23

Belge No : 3080

Karargâh

19.2.38

20 vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

1. Ardahan Havâlîsi Kumandanlığının 17.2.38 raporuna nazaran Ahısha ve Tiflis'te Gürcülerle Bolşevikler arasında müsâdeme olmuşdur. Bolşevikler Gürcü komitelerini tevkif etmişler ve bazı Müslümanları da ta'kîbe başlamışlardır. Ahısha civârındaki köyler ahâlîsinden 20 kadar Müslüman hudûdumuza ilticâ etmişlerdir. Müslümanların mâhiyeti ve derece-i sıhhati Tiflis Sefaretinden ve Batum Şehbenderliğinden sorulmuştur. İltica edenlerin kabulüyle taht-ı tarassudda bulundurulmaları Havâlî Kumandanlığına ve Mutasarrıflığına tebliğ edilmiştir.

2. E.H.Riyâsetine, Hâriciye Vekâletine, Dâhiliye Vekâletine yazılmıştır.

1
176 numaralıdır.

20.2.38

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 23

Belge No : 3080

Karargâh

19.2.1922

Gelişi : 20

Genelkurmay Başkanlığına

1. Ardahan Havalisi Komutanlığının 17.2.1922 tarihli raporuna göre, Ahıska ve Tiflis'te Gürcülerle Bolşevikler arasında çarpışma olmuştur. Bolşevikler Gürcü komitelerini tutuklamış ve bazı Müslümanları da takibe başlamışlardır. Ahıska civarındaki köyler halkından 20 kadar Müslüman hududumuza iltica etmişlerdir. Müslümanların durumu ve sıhhati Tiflis Elçiliğinden ve Batum Konsolosluğundan sorulmuştur. İltica edenlerin kabul edilerek gözetim altında bulundurulmaları, Havali Komutanlığına ve Mutasarrıflığına bildirilmiştir.

2. Genelkurmay Başkanlığına, Dışişleri Bakanlığına, Dahiliye Vekâletine yazılmıştır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

1
176 numaralıdır.

20.2.1922

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 23

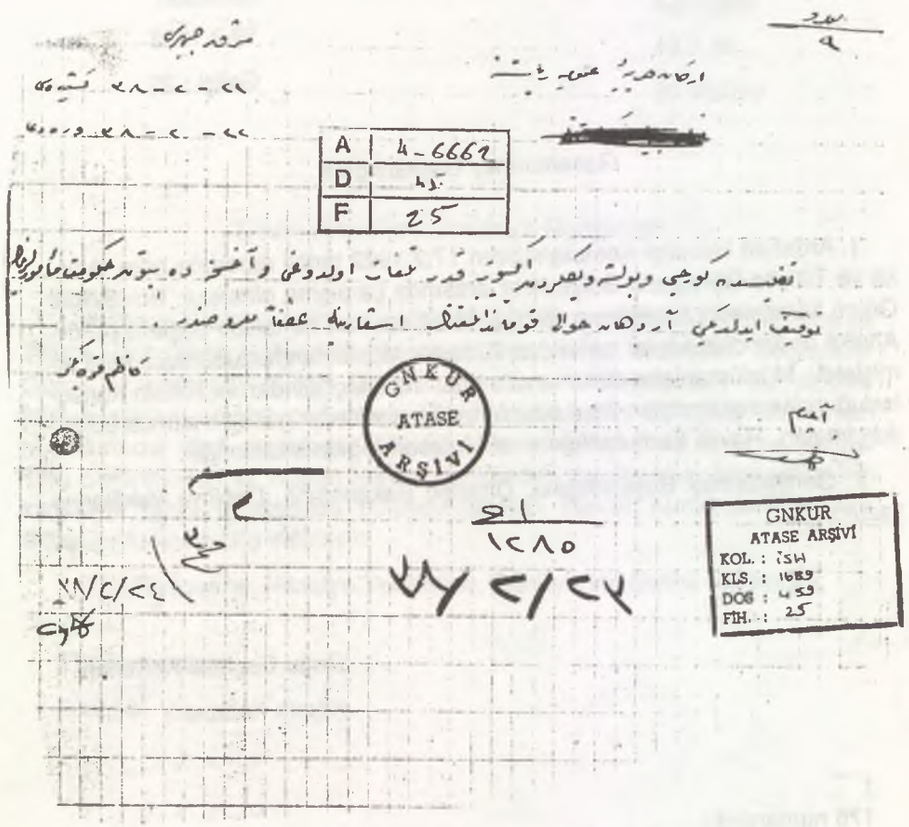

Şark Cephesi

21.2.38 keşidesi

22.2.38 vürûdu

Numro

9

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

1. Tiflis'te Gürcü ve Bolşeviklerden iki yüz kadar telefât olduğu ve Ahısha'da bütün hükûmet me'mûrlarının tevkif edildiği Ardahan Havâlî Kumandanlığının iş'ârına atfen ma'rûzdur.

Açdım.

3. kısım 24.2.38

1/1285-23.2.38

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 1689

Dosya : 459

Fihrist : 25

Belge No : 3081

Doğu Cephesi

Gönderilişi: 21.2.1922

Gelişi : 22.2.1922

Numara 9

Genelkurmay Başkanlığına

1. Tiflis'te Gürcü ve Bolşeviklerden iki yüz kadar kişinin öldüğü ve Ahıska'da bütün hükümet memurlarının tutuklandığı Ardahan Bölge Komutanlığından gelen bilgilere göre arz olunur.

Açtım.

3' üncü kısım 24.2.1922

1/1285-23.2.1922

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 1689

Dosya : 459

Fihrist : 25

Belge No : 3082

GNEUR ATASE ARŞIVI

A 4-6669
D 1.5
F 34-5

GNKUR ATASE ARŞIVI
KOL. : İSM
KLS. : 1689
DOS : 459
FIH. : 34-5

Belge No : 3082

Karargâh

24.2.338

25.2.338

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

1. Ankara Rus Sefiri Aralof 20.2.38'de makine başında Kars ve Tiflis'i bulduraraк Kars Konsolosu Norman, Kafkasya-Rus Komiseri Logran ile muhâberede bulunmuşdur. Teâtî edilen telgrafların açık kısmından anlaşıldığına göre Aralof'un şimdiye kadar hiçbir telgraf-ı resmisi gitmemişdir. Kezâ Erzurum ve Bayezid'e birer konsolos i'zâmı Norman'ın ısrarı üzerine takarrür etmiş ve bu vazifelere Pavloski ve Milisof ta'yîn edilmiştir. Bunların elyevm Kars'a gitmiş olduklarını Norman mülâkatımızda söyledi. Rusların böyle kendi kendilerine istîzâna bile lüzum görmeden öteye beriye konsolos göndermeleri husûsuna ehemmiyetle nazar-ı dikkat celb ederim. Bunların ta'yîni sûret-i resmîde tebliğ edildiği hâlde edilecek muamelenin iş'arı mercûdur. Bu münâsebetle Kars Rus askeri mümessili hakkında 26.1.38 (okunamadı) mûcib verildiğinden mes'ele te'kîden istizân olunur.

2. Aralof'un Logran'a yazdığı açık telgrafların birinde Garp Cephesi vaz'iyeti ima edilerek vaz'iyet o kadar ağır ve vahîm bulunur ki serî muâvenet yardımı iktizâ ettirmekde denilmektedir. Aynı telgrafta kendilerinin müstakil teâtilerini nazar-ı dikkate bulundurmak lüzûmu yazılmaktadır. Bu hususu tenvîr eylemekliğim ma'rûzdur.

3 numra ile Hariciye Vekâletine Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine yazılmışdır.

145

3'üncü kısım

25/2/338

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 34-5

Belge No : 3082

Karargâh

24.2.1922

25.2.1922

Genelkurmay Başkanlığına

1. Ankara Rus Elçisi Aralof 20.2.1922 tarihinde makine başında Kars ve Tiflis'i bulduraraк Kars Konsolosu Norman, Kafkasya-Rus Komiseri Logran ile görüşmüştür. Gönderilen telgrafların açık kısmından anlaşıldığına göre, Aralof'un şimdiye kadar hiçbir resmî telgrafı gitmemiştir. Yine Erzurum ve Bayezid'e birer konsolos gönderilmesi, Norman'ın ısrarı üzerine kararlaştırılmış ve bu görevlere Pavloski ve Milisof tayin edilmiştir. Bunların bugün Kars'a gitmiş olduklarını Norman görüşmemizde söyledi. Rusların böyle kendi kendilerine izne bile gerek görmeden oraya buraya konsolos göndermeleri konusuna önemle dikkatinizi çekerim. Bunların tayini resmî olarak bildirildiği hâlde yapılacak muamelenin bildirilmesi rica olunur. Bu vesileyle Kars-Rus askerî temsilcisi hakkında 26.1.1922 (okunamadı) verildiğinden mesele tekrar sorulur.

2. Aralof'un Logran'a yazdığı açık telgrafların birinde, Batı Cephesi durumu ima edilerek, vaziyet o kadar ağır ve vahim bulunur ki "hızla yardım gerekir" denilmektedir. Aynı telgrafta kendilerinin özel görüşmelerini dikkate alınması gerektiği yazılmaktadır. Bu konu hakkında bilgilendirilmem arz olunur.

3/145 numara ile Dışişleri Bakanlığına, Genelkurmay Başkanlığına yazılmıştır.

3' üncü kısım

25.2.1922

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 34-5

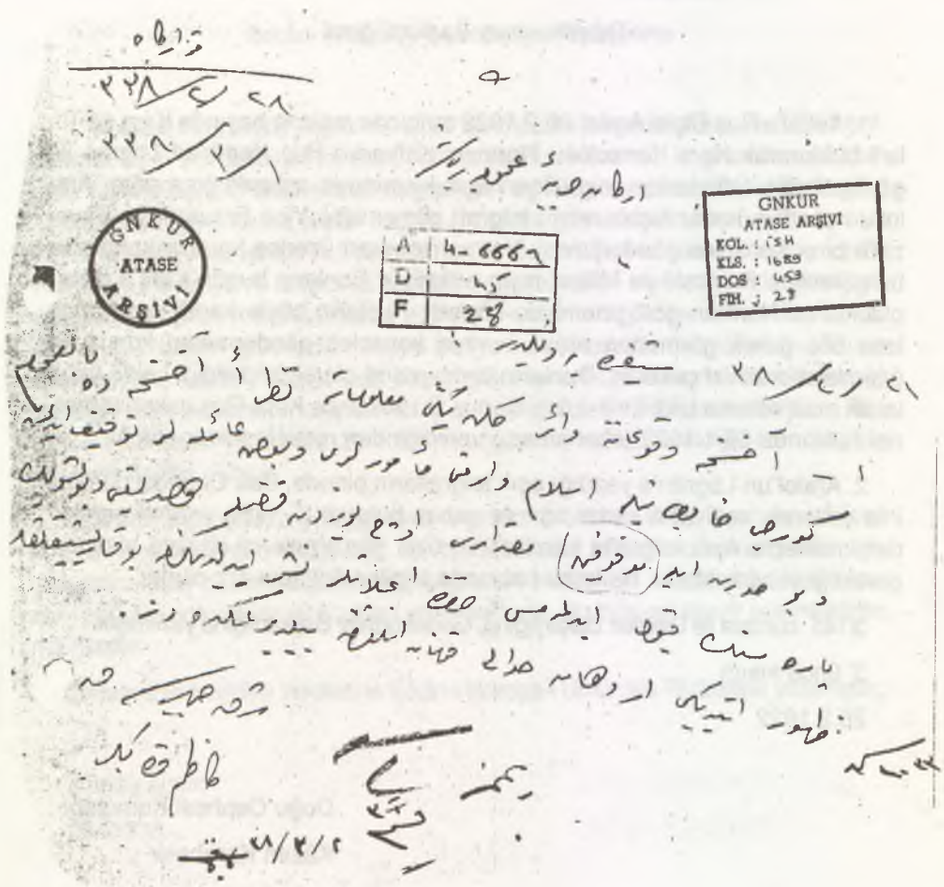

Karargâh

28.2.338

1.3.338

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

21.2.38 şifreye zeyldir.

1. Ahısha vukuâtına dair gelen yeni ma'lûmâta nazaran Ahısha'da bilumûm Gürcü zabitânıyla İslâm ve Ermeni me'mûrları ve bazı aileler tevkif edilmiş ve bu sûret ile mevkufûn mikdârı üç yüzden fazla olduğu ve Bolşevik parasının kabul edilmemesi hakkında ilânlar neşr edildiğinden bu karışıklıklar zuhûr ettiği Ardahan Havâlî Kumandanlığından bildirilmektedir.

3' üncü kısım

2.3.38

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1689
Dosya	:	459
Fihrist	:	28

Belge No : 3083

Karargâh

28.2.1922

1.3.1922

Genelkurmay Başkanlığına

21.2.1922 şifreye ektir.

1. Ahıska olayına dair gelen yeni bilgiye göre, Ahıska'da bütün Gürcü subaylarıyla İslâm ve Ermeni memurları ve bazı aileler tutuklanmıştır. Böylece bu şekilde tutuklu miktarı 300'den fazla olması ve Bolşevik parasının kabul edilmemesi hakkında ilânlar yayınlanması dolayısıyla bu karışıklıkların meydana geldiği Ardahan Bölge Komutanlığından bildirilmektedir.

3' üncü kısım

2.3.1922

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 28

Belge No : 3084

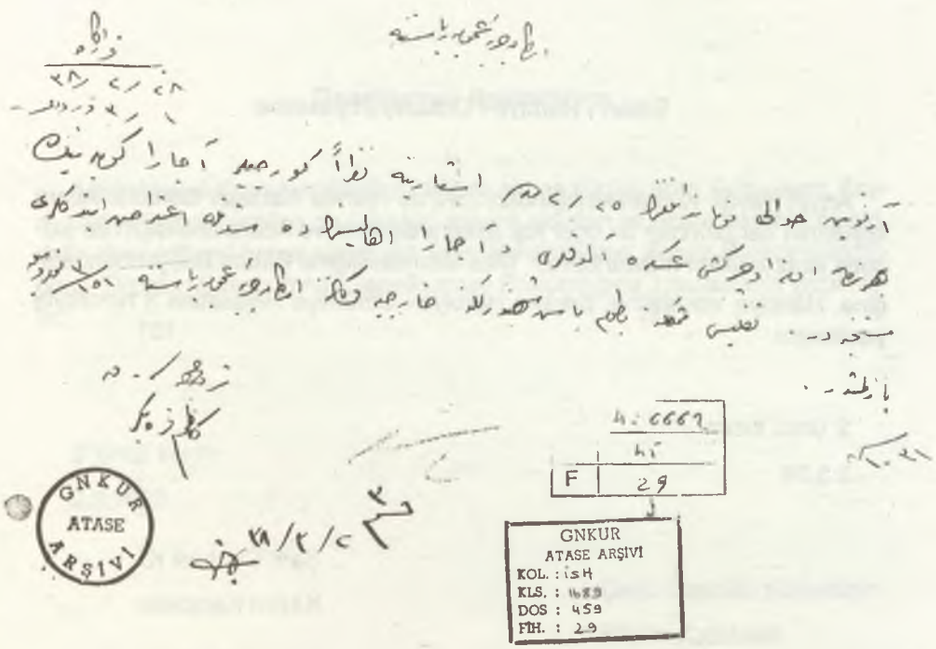

Belge No : 3084

Karargâh
28.2.38
1/3 vürûdu

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye riyâsetine

Artvin Havâlî Kumandanlığından 25/2'de i'şârına nazaran Gürcüler Acara köylerinin her birinden on üçer kişi askere aldıkları ve Acara ahâlîsinin de şiddetle itiraz ettikleri müstahberdir. Tiflis Mümessilliğine Batum Başşehbenderliğine, Hâriciye Vekâletine, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine 3 numroyla yazılmıştır. 151

3' üncü kısım
2.3.38

Şark Cephesi K.
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 29

Belge No : 3084

Karargâh
28.2.1922
Gelişi: 1/3

Genelkurmay Başkanlığına

Artvin Havali Komutanlığından 25/2'de alınan bilgiye göre, Gürcülerin, Acara köylerinin her birinden on üçer kişi askere aldıkları ve Acara halkının da şiddetle itiraz ettikleri haber alınmıştır. Tiflis Temsilciliğine, Batum Başkonsolosluğuna, Dışişleri Bakanlığına, Genelkurmay Başkanlığına 3 numarayla yazılmıştır. 151

3' üncü kısım
2.3.1922

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 29

GNKUR ATASE ARŞIVI

A 4-6662
D 45
F 33

GNKUR
ATASE ARŞIVI
KOL. : İSH
KLS. : 1689
DOS : 459
FIH. : 33

Türkiye Büyük Billet Meclisi
Hükûmeti Hâriciye Vekâletine
Şifre

Karargâh
6.3.38
12.3.38
3
188

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Erivan murahhasının 9. 2. 38 tarihli tahrîrat hülâsası
3

1. Ermenistan efkârı Türklerin Batum ve Potiye Kafkasya'ya ergeç sahip olacakları merkezinde ve bu gibi sözlere mütedâir olub bu türlü şâyialar münasebet düştükçe murahhaslıkça red edilmektedir.

2. Ermenistan amele, köylü, Kızıl asker meb'ûsânı kurultayında bulunmak üzere 4 Şubat'ta Erivan'a geçen (Granavar, Henitidze ve Maparadze) mutantan bir sûrette karşılanmışlardır.

3. Simko İran hâdiselerinde yedi yüz Taşnak Ermeni telef olmuştur. Tebriz'de teşekkül eden amele ve köylü kâr-girân fırsatını İran Hükûmeti tanımışdır.

4. Hâriciye Vekâletine ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine yazılmışdır.

3' üncü kısım

14/3/38

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 33

Belge No : 3085

Türkiye Büyük Billet Meclisi
Hariciye Vekâletine
Şifre

Karargâh
6.3.1922
2.3.1922
3
188

Genelkurmay Başkanlığına

Erivan delegesinin 9.3.1922 tarihli yazısının özeti.

1. Ermenistan kamuoyu Türklerin, Batum, Poti ve Kafkasya'ya ergeç sahip olacakları düşüncesinde olup bu gibi söylentiler çıktıkça murahhaslıkça reddedilmektedir.

2. Ermenistan amele, köylü, Kızıl asker mebusanı kurultayında bulunmak üzere 4 Şubat'ta Erivan'a geçen (Granavar, Hendidze ve Magaradze) şaşalı bir şekilde karşılanmışlardır.

3. Simko İran hadiselerinde 700 Taşnak Ermeni telef olmuştur. Tebriz'de oluşturulan amele ve köylü fırsatını İran Hükûmeti tanımıştır.

4. Dışişleri Bakanlığına ve Genelkurmay Başkanlığına yazılmıştır.

3' üncü kısım

14.3.1922

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1689
Dosya : 459
Fihrist : 33

E. 3 NCÜ VE 13 NCÜ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3086

آنقره
٢٧/٥/١١

عينه

عينه

Belge No : 3086

A
D
F

١١

طرزدب
٢٧/٥/١٩

١ - ايلجي باسه قورد هسكاسه الاتي منسوب بوقطعه ١٨/٥/٢٧ ده صاديده كي
تزل صدد قطعاتك تبديل ايلديكي تزبلرك صاديه نظمه سنده كي دوزلر آلتمه نفر
اصليه بونلرده بيرمي بشينك مسكاسه اداريتي و بالطبع جوارنده تزبل قطعاسه وقتيه
بر صيلي طلبه اتخاذ اجرا ايلمسه اصديقه سكزنجي الاي قماندانلغنه بيلديرلمكي
معروضدر.

٢ - ١. ٢. ٥. كه ركاتي ترخيص جاري ١١/٥/٢٧ تاريخلي
١٥١٤ نومرولي مسكه ايله

فرقه ٣ ن

GNKUR ATASE ARŞİVİ

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL : 254
KLS : 1035
DOS : 122-14
FIH : 9

Trabzon

19.5.37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

1. İkinci Başkurt Müslüman Alayına mensûb bir kıt'anın 12.5.37'de Sarp'daki Kızıl hudûd kıtaâtını tebdîl eylediği, Kızılların Sarp mıntıkasındaki kuvvetleri altmış nefer olup bunlardan yirmi beşinin Müslüman olduğu ve Batum civârında Kızıl kıtaât tarafında bir hayli top endâht icrâ edilmiş olduğu Sekizinci Alay Kumandanlığından bildirilmekle ma'rûzdur.

2. E.H. Riyâsetine Şark Cephesi K. 19.5.37 tarih ve 1514 numrosuyla arz edilmiştir.

Fırka 3. K.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 9

Trabzon

19.5.1921

Genelkurmay Başkanlığına

1. 2 nci Başkurt Müslüman Alayına mensup bir birliğin 12.5.1921'de Sarp'taki Kızıl hudut birliğini değiştirdiği, Kızılların Sarp bölgesindeki kuvvetleri 60 er olup bunlardan 25'inin Müslüman olduğu ve Batum civarında Kızıl birlikleri tarafında bir hayli top ateşi yapıldığının 8 nci Alay Komutanlığından bildirildiği arz olunur.

2. Genelkurmay Başkanlığına, Doğu Cephesi Komutanlığına 19.5.1921 tarih ve 1514 numarayla arz edilmiştir.

3 ncü Tümen Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1039
Dosya : 122-14
Fihrist : 9

ONKUR ATASE ARŞIVI

ONKUR ATASE ARŞIVI
KOL. : 1534
KLS. : 1615
DOS : 181
FIH. : 2-2

Trabzon'a

21/11/37

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine

Batum istihbarat zâbitinin 17.11.37 raporunda :

1. Ayın on yedisinde Batum'daki livâdan bir kısım kuvvet bizim hudûda sevk edilmiştir. Bu kuvvet Acaralıların silâhlarını toplamışdır.

2. Batum'daki tahaşşüdât Menşevik fa'âliyeti ile alâka-dâr olarak şimendüfer amelesi kıyâmının teşkîline istihdâf ediyor.

3. Batum Türk komünistleri İsmail Hakkı'yı tel'în etmekle İlhan Nuri'yi iltizâm etmektedirler. Türk komünistleri hâllerinden şikâyet ederek birer birer partiden istifa etmektedirler.

4. Son Türk ve Fransız ihtilâfından dolayı, Batum'da Türklerle Rusların yakında muhârebe edeceği Azerbaycanlılar ile Türkler arasında müsâdeme vuku bulacağı şâyiaları vardır.

5. Ayın yedisinde açılan Acara Muhtâriyet Meclisinin riyâsetine Türk aleyhtarlığı ve Acara'nın Gürcistan'a ilhâkı tarafdârı olmakla meşhûr Hamiszâdelerden Hasan Tahsin Efendi intihâb edilmiştir. Bu adam Sancak Beyzâde Mehmet Beyin muhâlifidir. Ahâli ekseriyetle Mehmet Beyi dinliyorsa da Gürcistan'ın tehdîdi bu şekli ihdâs etmişdir. E.H.Riyâsetine, Şark Cephesi K. 5300 numroyla yazılmışdır.

13. Fırka K.

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	1615
Dosya	:	181
Fihrist	:	2-2

Belge No : 3087

Trabzon'a

21.11.1921

Genelkurmay Başkanlığına

Batum istihbarat subayının 17.11.1921 raporunda :

1. Ayın on yedisinde Batum'daki tugaydan bir kısım kuvvet bizim hududa sevk edilmiştir. Bu kuvvet, Acaralıların silâhlarını toplamıştır.

2. Batum'daki yığınaklar, Menşevik faaliyeti ile ilgili olarak demir yolu amelesi ayaklanmasının bastırılmasını amaçlıyor.

3. Batum Türk komünistleri İsmail Hakkı'ya lânet okuyarak, İlhan Nuri tarafını tutmaktadırlar. Türk komünistleri hâllerinden şikâyet ederek birer birer partiden istifa etmektedirler.

4. Son Türk-Fransız anlaşmazlığından dolayı, Batum'da Türklerle Rusların yakında muharebe edeceği, Azerbaycanlılar ile Türkler arasında çarpışma meydana geleceği konusunda söylentiler vardır.

5. Ayın yedisinde açılan Acara Muhtariyet Meclisinin başkanlığına, Türk aleyhtarlığı ve Acara'nın Gürcistan'a ilhakı taraftarı olmakla tanınan Hamiszadelerden Hasan Tahsin Efendi seçilmiştir. Bu adam Sancak Beyzade Mehmet Bey muhalifidir. Halk çoğunlukla Mehmet Beyi dinliyorsa da Gürcistan'ın tehdidi dolayısıyla bu durum ortaya çıkmıştır.

Genelkurmay Başkanlığına Doğu Cephesi Komutanlığına, 5300 numara ile yazılmıştır.

13 ncü Tümen Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 1615
Dosya : 181
Fihrist : 2-2